

173750

**HAYVANAT BAHÇESİ
MASALI-EDWARD ALBEE**

**Erol İPEKLİ
(Sanatta Yeterlik Tezi)**

Eskişehir, 2003

Anadolu Üniversitesi
Eskişehir Kültür Merkezi

HAYVANAT BAHÇESİ MASALI-EDWARD ALBEE

Erol İPEKLİ

SANATTA YETERLİK TEZİ
Sahne Sanatları Anasanat Dalı

Danışman: Prof.Zeliha BERKSOY

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran 2003

Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kütüphane

SANATTA YETERLİK TEZ ÖZÜ
HAYVANAT BAHÇESİ MASALI-EDWARD ALBEE

Erol İPEKLİ

Sahne Sanatları Anasanat Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2003

Danışman: Prof.Zeliha BERKSOY

İnsanoğlu yirminci yüzyılı, savaşların yarattığı yıkımlarla ve acılarla anımsayacaktır. Milyonlarca masum insan ne olup bittiğini bile anlamadan yaşamını yitirmiştir. İnsanoğlu bu acımasızlık karşısında yaşadığı şaşkınlığı ve korkuyu tanımlamakta zorlanmıştır. Bu savaşların neden yaşandığı hala açıklanamamıştır.

Yaşanan acılardan çıkarılan sonuçların, sanat yoluyla, eleştirel bir tutumla gündeme getirilmesi gerekmektedir. Sanatın sorumluluklarından biri, içinde yaşadığı çağa tanıklık etmek, o çağın sorunlarını saptamak ve bunları insanların eleştirisine açmaktır.

Tiyatro sanatçıları da bu sorumluluğunun gerektirdiği biçimde yeni anlatım yolları aramışlardır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan, ancak sistemli ve ilkeleri saptanmış bir tiyatro düşüncesine dönüşemeyen "Absürd Tiyatro Akımı", bu arayışın sonuçlarından biridir. Gerçeğin yeniden tanımlanması amacını taşıyan "Absürd Tiyatro Akımı", geleneksel tiyatro anlayışını reddederek, çağımızın artık başka bir tiyatro tanımına gereksinim duyduğunu ortaya koymuştur. Çünkü çağımızda olup bitenler karşısında insan çaresizdir. Giderek insan olmasının gereklerini yerine getiremez olmuştur. Yaşadığı dünyaya yabancılaşmıştır. Artık insanlar arasında iletişim kurulamamaktadır.

Edward Albee, Avrupa'da filizlenen "Absürd Tiyatro Akımı"nın, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki savunucularındandır. Oyunlarında, insanın yalnızlığını, iletişim kurmakta yaşadığı zorlukları, yaşam ve ölüm temalarını ele alır. "Hayvanat Bahçesi Masalı" adlı oyununda Albee; yaşam ve ölüm arasındaki karşıtlığı, toplum dışına itilmiş bireyle, toplumun değerler sisteminin karşılaşmasını tartışır.

ABSTRACT

Human beings will always remember the 20th century with the ruins and sorrows caused by wars. Millions of innocent people lost their lives without understanding what was happening. Human beings were confused by all the cruelty of war and could not easily explain the fear they felt.

Art has many responsibilities. The necessity to express all these sorrows and the results through art in a critical way is one of them. Art has to witness its age, establish its own ages' issues and present all the issues to people for criticizing.

The artists of theatre have also been searching for the new ways for expressing all of these issues that are the requirements of the arts' responsibility. "Absurd Theatre" which appeared after the Second World War and could not become a systematic theatre idea is one of the results of this searching. Since human beings are helpless against today's problems, alienating from the world in which they live, cannot communicate with each other and it is getting harder for them to act as human being, the "Absurd Theatre" which aims to re-define the reality, brings up the necessity for a different definition of theatre in our time by rejecting the traditional theatre understanding.

Edward Albee was one of the defenders of European originated "Absurd Theatre" in the United States of America. The loneliness of human being, confrontation, abandonment, death and life are prime subjects of Albee's works. In "The Zoo Story" Albee discusses the contrast between death and life and also the confrontation of an outcast from society with the social values system.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Erol İPEKLİ'nin "Hayvanat Bahçesi Masalı-Edward Albee" başlıklı tezi 11 Temmuz 2003 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Sahne Sanatları (Tiyatro) Anasanat Dalında Sanatta Yeterlik tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

- Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Zeliha BERKSOY
- Üye : Prof.Dr.Nazlı BAYRAM
- Üye : Prof.Dr.Mehmet BİRKIYE
- Üye : Doç.Dr.Dikmen GÜRÜN UÇARER
- Üye : Doç.Dr.Feridun AKYÜREK

Prof.Dr.Nurhan AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Anadolu Üniversitesi
Kütüphane

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖZGEÇMİŞ	v
1. GİRİŞ	1
1.1. Sorun.....	4
1.2. Amaç	8
1.3. Varsayım	8
1.4. Yöntem	8
2. BULGULAR VE YORUM	10
2.1. Metin İncelemesi ve Araştırma	10
2.2. Masabaşı Çalışması	28
2.3. Sahne Provaları	32
3. SONUÇ	51
EKLER.....	55
KAYNAKÇA	92

1. GİRİŞ

Yirminci yüzyılın ilk yarısında yaşanan iki dünya savaşı, insanoğlunun yaşama, uygarlık tanımına bakışını değiştirmiştir. Yüzyıllardır daha uygar bir yaşam kurma amacıyla çabalayan insanoğlu, birdenbire ilkelleşerek ve iktidar hastalığına yenik düşerek, toplumsal, psikolojik, ekonomik bir yıkım yaşamış, milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanan savaş olgusuna teslim olmuştur. Yüzyılın başında yaşanan Birinci Dünya Savaşının yarattığı acıların etkisi henüz silinmeden, hemen ardından gelen İkinci Dünya Savaşı ile insanoğlunun yeniden ve daha büyük boyutta sarsılması, endüstri devrimi ile ortaya çıkan teknolojinin ölüm saçan bir canavara dönüşmesi, şaşkınlığa ve korkuya neden olmuştur. Ortaya çıkan toplumsal yıkım, insanlığı, yaşamın anlamını ve amacını yeniden sorgulamaya yöneltmiştir. İnsanlığa ait tüm değerler yerinden oynamıştır. Üretilen tüm dinsel, ahlaksal, felsefi ve toplumsal öğretiler yeniden masaya yatırılmıştır. Yaşanan bu akıldışı savaşa paralel olarak sanat olgusu da, bu sarsıcı değişimin etkisini yaşamıştır. Yaşamla akıl, mantık arasındaki çelişki büyümüş ve gerçek kavramı yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışma sanat anlayışını da etkilemiştir.

“Sanattaki yeni arayışlar, savaşı hazırlayan koşullardan ve savaşın yarattığı sorunlardan kaynaklanmıştır”. (Şener, 1991, s: 276) Bu bunalımlı dönemde, sanatçıların, yaşamdaki bu değişimden ve bunalımdan etkilendiği söylenebilir. Futurizm, Ekspresyonizm, Sürrealizm ve Konstrüktivizm gibi yirminci yüzyılın başlarında ortaya çıkan yeni sanat akımları; Avrupalı sanatçıların yaşamın anlamını yeniden sorgulama düşüncelerinin sonuçlarıdır. Amerikan toplumu, İkinci Dünya Savaşını aynı acımasızlıkla yaşamazsa da Avrupa’da ortaya çıkan bu değişim, Amerika Birleşik Devletleri’nde de etkisini göstermiştir. Amerika Birleşik Devletleri’nde Arthur Miller, Tennessee Williams, Lilian Smith, William Inge gibi oyun yazarları Amerikan biçimi yaşama eleştirel bir biçimde yaklaşan oyunlar yazmışlardır. Bu yaşam biçiminin içinde insanın yalnızlığını, ırksal ve sınıfsal ayrımları, psikolojik gerçekleri ele alarak Amerikan toplumunun anatomisini araştırmışlardır. Bu yazarlara göre yaşam, yanılsamalardan oluşmaktadır.

Toplum içinde giderek yaygınlaşan, bireyin toplumla ve diğer bireylerle yaşadığı iletişimsizlik, bilincin varlığını ortadan kaldıran bir toplumsal hastalığa dönüşmüştür.

Yirminci yüzyılın sanat anlayışında yaşanan bu değişim, sistemli ve ilkeleri saptanmış bir tiyatro düşüncesine dönüşmemiştir. Avrupalı oyun yazarlarının başını çektiği Absürd Tiyatro (Uyumsuz Tiyatro) Akımı, gerçeği, yeniden tanımlama çabasının sonuçlarından biri olarak adlandırılabilir. Fransa’da Samuel Beckett, Eugene Ionesco, Arthur Adamov, Jean Genet; İngiltere’de Harold Pinter; Amerika Birleşik Devletleri’nde Edward Albee, Polonya’da Slowomir Mrozek, Çekoslovakya’da Vaclav Havel gibi yazarlarının oyunları bu akımın içinde değerlendirilmektedir. Bu yazarlar kuralları belirlenmiş bir akımın yazarları olduklarını kabul etmezlerse de, yazarların ortak yönlerinin belirlenmesiyle bir tanım yapılması mümkün olmaktadır. Bu akımın tanımı araştırmacılar ve eleştirmenler tarafından yapılmıştır. Absürd Tiyatronun isim babası sayılan Martin Esslin’e göre oyunlar bazı ortak özellikleri nedeniyle birarada değerlendirilmektedir. “Absürd tiyatro gibi bir deyim, işleyen bir varsayımdır, bazı oyun yazarlarının yapıtlarında bulunan belli temel özellikleri, bunların ortak özelliklerini izleyerek ulaşılabılır kılan bir araçtır”. (Esslin, 1999, s: 14) Esslin’in sözünü ettiği temel özelliklerin bazıları; insanın çaresizliği ve mutsuzluğu, iletişimin olanaksız hale gelmesi, İkinci Dünya Savaşının yarattığı korkunun ve dehşetin sahneye yansması, geleneksel anlayıştan uzaklaşma, nihilizme varan karamsarlık, insanın iç gerçekliğinin sahneye yansıtılması, yalnızlık ve terkedilmişlik duygusu olarak tanımlanabilir.

“Absürd Tiyatronun kaynağı Fransız Gerçeküstücülüğüne kadar, hatta bu akıma öncülük etmiş olan Alfred Jarry’nin “Kral Übü” adlı oyununa kadar uzanır”. (Şener, 1991, s: 351) Jarry’nin 1896 yılında sahnelenen “Kral Übü” oyunu, tiyatro sanatında o zamana değin kullanılmayan içerik ve biçimlerin kullanılması nedeniyle dikkat çekmiş ve yirminci yüzyılın yenilik peşindeki tiyatro sanatçılarının ilgi odağı olmuştur. Tiyatro sanatının o döneme kadar benimsediği sözcük kullanımlarının dışına çıkarak Jarry, yeni bir bakışın ilk uygulamasını gerçekleştirmiştir. Oyun metninde yer alan argo bir sözcüğün, dolaylı olarak kullanımı önemli ve keskin bir değişim olarak tanımlanmıştır.

Absürd Tiyatronun bireyi merkeze alan tutumunun, Varoluşçuluk felsefesinden derin izler taşıdığı söylenebilir:

“Varoluşçuluk bir miskinlik, eylemsizlik felsefesi değil. Çünkü işle açıklıyor insanı, eylemle tanımlıyor, davranışla yargılıyor. Ayrıca, Varoluşçuluğun insanı kötümser bir açıdan gösterdiği de söylenemez: Varoluşçuluktan daha iyimser bir öğreti olamaz da ondan. Varoluşçuluğa göre insanın yazgısı kendindedir. Gerçi Varoluşçuluk umudun ancak eylemde bulunduğunu, kişiyi yaşatacak tek şeyin edimleri olduğunu öne sürer; ama buna dayanarak Varoluşçuluğu insanın cesaretini kırmaya ve hareketten alıkoymaya yeltenen bir felsefe saymak yanlıştır. Çünkü biz bir eylem ve bağlanma ahlaki kuruyoruz. Öyleyken, birkaç veriden yararlanarak, insanı bireysel özneliği içine kapadığımızı söylüyorlar, kıyasıya eleştiriyorlar bizi. Yazık ki, bu noktada da yanlış anlaşıyoruz”. (Sartre, 1999, s: 81)

Varoluşçuluk, kötümserliği, eylemsizliği ve miskinliği reddeder. İnsanın eylemleriyle varolduğunu, özün buna bağlı olarak daha sonra gerçekleştiğini, insanın içgüdülerinin davranışlarını etkilediğini ileri süren Varoluşçular, yaşamın önceden belirlenmediğini, insanın eyledikleriyle varolduğunu ve sonra bunu tanımladıklarını savunmuşlardır. “Varoluş, kavranamayan, sezerek ve inanarak yaşanan irrasyoneldir. Ancak düşünmeden önce ya da sonra, ancak tutkular ve eylemlerle bir an için onu yakalayabilir, bir anlık birden bire olan parlama içinde onu görebiliriz”. (Akarsu, 1984, s: 194) Bireysellik, özgürlük tutkusu, yığınlaşmaya başkaldırma özellikleriyle ve içgüdülerin belirleyici olması nedeniyle Varoluşçuluk, Absürd Tiyatroyla bir etkileşim içindedir. Albert Camus’nün evrenin saçmalığını algılayışı bir söylencede somutlaşmıştır. Camus’nün insanın içinde bulunduğu durumu incelemek amacıyla Sisyphos söylencesini seçmesi, tek başına, bir başkaldırının göstergesi olabilir. “Sisyphos orada bir kayayı yokuş yukarı çıkarmak zorundaydı. Kayayı tam tepeye çıkaracağı sırada, koca taş parçası aşağı yuvarlanıyordu. Sonsuza kadar bu böyle sürüp gidecekti”. (Hamilton, 1990, s:232) İnsanın, tüm anlamsızlığına karşın yaşama sarılışı, varolan baskılara ve düzensizliğe inatla başkaldırışıdır. “Ama Sisyphos tanrıları yadsıyan ve kayaları kaldıran üstün sadıklığı öğretir”. (Camus, 1962, s:33) Camus, kendi değerlerini ve yaşama biçimini belirlemek amacıyla, insanın, sonsuz çabasının altını çizer.

Amerikalı oyun yazarı Edward Albee (doğumu 1928), oyunlarında, insanın gerçeklerle hesaplaşması, yüzleşmesi ve ölüm temaları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Gerçek ve gerçeğin yerini alan kurmaca, oyunlarının belirgin özellikleridir. Oyunlarında genellikle

ihamet, hesaplaşma, terketme ve terkedilme, yaşarken ölüme çekiliş konuları yer almaktadır. Oyunlarının birbirlerine düşürülmüş olan kahramanları, aralarında can yakan varoluş sorgulamaları yaşarlar ve kıyasıya savaş halindedirler. Albee'nin oyunlarında, yaşamsal gerçeklerle yüzleşmenin bir gerekliliği olarak, ölüm teması, kaçınılmaz bir son olarak sarsıcı etkisini göstermektedir. İlk bakışta, sorular üreten çarpıcı üslubu ve konu seçimleri nedeniyle Albee, zaman zaman nihilist bir yazar olarak tanımlanmıştır. Gilbert Debusscher'e göre:

“Albee'nin oyunlarının hiçbir pozitif felsefi ya da toplumsal mesajı yoktur. Onun tiyatrosu bütün çağdaş tiyatro sahnesini temsil eden kötümser, bozguncu ya da nihilistik akıma aittir. Bu nedenle Albee insan yalnızlığından çıkış olmadığını öne sürmektedir: Yalnızca ölüm bizim bilinçli hayatımızı sona erdirmemizi sağlar.” (Roudané, 1987, s:11)

Debusscher'in bu açıklaması, Albee'ye ilişkin eleştirel yaklaşımların çoğunu barındırmaktadır. Albee'nin oyunlarını yüzeysel okumalarla değerlendirenler ise, onu iç karartıcı bir yazar olarak algılamaktadırlar. Oysa, Albee, insanın varoluşsal sorunlarının verilerini ve sonuçlarını sahneye taşımayı hedeflemektedir. İnsanı sarsan, saldırgan oyun metinlerinin ve ölüm temasıyla kurulan yakın ilişkinin altında, aslında, insanlığa duyulan şefkatin ve acıma duygusunun göstergeleri yatmaktadır. İnsanın imgelem gücü zenginliğinin, gerçeklerle yüzleşmekte ve yaşama meydan okumakta önemli çıkış noktaları olarak değerlendirilebileceğini savunmaktadır. Albee, oyunlarında, bireyle toplum arasında ve bireyler arasında yaşanan iletişimsizlikten kaynaklanan yabancılaşmanın, insanların kendilerine ve başkalarına söyledikleri yalanların, terkedilmişliğin, yaşamın anlamının derinliklerinde yatan bocalamaların nedenlerini saptamaya çalışmaktadır. İnsanın kendinin farkında olmasının arındırıcı etkilerini araştırmak için, Albee'nin kahramanları, kendi değerlerinin, yaşadıkları derin yaşamsal çelişkilerin, içinden çıkılamayacağını düşündükleri güç durumlarının ve tükenmiş, yozlaşmış ilişkilerinin nedenlerini sorgularlar.

1.1. Sorun

Edward Albee'nin “Hayvanat Bahçesi Masalı” adlı oyununun sahnelenmesi bu çalışmanın öncelikli sorunudur.

Metnin incelenmesi aşamasından başlayarak seyirci önüne çıkana kadar yaşanan bu süreçte, bir yandan metnin verileri değerlendirilirken, bir yandan da farklı anlamlar üreten metin dışı okumalar yaparak oyunu kavramanın yolları aranacaktır. Oyunun yetkin bir biçimde sergilenmesi amacı doğrultusunda, yönetmenin ve oyuncuların, yaratıcılıklarını en üst düzeye taşıma kaygıları, yapılan metin dışı okumalardan elde edilecek verilerin oyunun sahnelenmesi aşamalarında kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Sahnelenmesi planlanan her oyun bir yaratım serüveni olarak ele alınabilir. Oyun metninin incelenmesi sonucunda elde edilecek veriler, oyuncu sayısı, yönetmenin ve oyuncuların hazırlıkları, teknik olanaklar gibi araçlar tanımlansa da, varılacak sonuç çalışma süresince değişikliğe uğrayabilmektedir. Bir tiyatro oyununun sahnelenmesine yönelik prova aşamaları; yönetmenin ve oyuncuların hazırlık çalışmaları, bireysel birikimleri, yetenekleri ve teknik donanımları ile doğru orantılı olarak gelişmektedir. Seçilen oyunun belirlediği evrenin içindeki hareket alanı saptanır. Provalar, bu araçların yeterliklerinin ve yapılan araştırmanın sonuçlarının sınanacağı aşamalardır. Çağına tanık olma sorumluluğunun gereği olarak, sahnelenecek oyunun kavramsal olarak ele aldığı sorunlar, oyunun seçilmesinden başlayarak belirleyici olabilir. Bu çalışmada belirlenen vurgu noktası, bireyle toplum arasında ve bireyler arasında yaşanan iletişimsizliktir.

“Ben, insanların, işin kolayına kaçarak, kendi gerçeklerine kapanmalarıyla ilgileniyorum; yaşamları boyunca yaptıkları seçimlerin tam olarak farkında olmadıkları gerçeğiyle: toplumsal, ekonomik, politik, estetik. İçlerine kapanıyorlar çünkü bu daha kolay. Fakat kesin olan şu ki: yaşama tam ve riskli bir katılımın dışındaki her tutum, aslında, az buçuk değeri olan zamanın boşa harcanmasıdır. Ben insanın kendinin farkında olması ve kendi içinde bütün deneyimlere açık olması gerektiğini düşünüyorum. Bu düşüncenin -yüzde elli şansla- kendini daha iyi yönetebilen insanlar, daha iyi bir toplum üreteceğine inanıyorum”.

(Roudané, 1987, s: 16)

Albee'nin bu düşüncesi insanlara duyduğu güveni, umudu ve iyimserliği vurgulamaktadır. Bu iyimserlik, oyunlarında, bilinç kavramının sorgulanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Çünkü yaşama karşı umudun ve iyimserliğin kazanılması bilinçli bir bakışı gerektirmektedir. Absürd Tiyatronun amaçlarından biri de, insanın yaşama ve kendine karşı bilinçlenmesi, edilgenlikten kurtulması olabilir. Edward Albee, ölüm ve yüzleşme temaları üzerine yoğunlaşan, ihanet, terk edilme, yaşam içinde ölümün içine çekilme, yabancılaşma, gerçek iletişimin zorlukları gibi temaları ele alan, Amerikan biçimi yaşam ve buna bağlı olarak ailelerin ve insanların çelişkilerini araştıran, insan

ruhunun karanlık noktalarına uzanan bir yazardır. “ ...Edward Albee Absürd Tiyatro sınıflandırmasına, yapıtları Amerikan iyimserliğinin temellerine saldırdığı için girer”. (Esslin, 1999, s: 242)

Albee'nin ilk oyunu “Hayvanat Bahçesi Masalı” (1958), yaşamlarını kendi tercihleri doğrultusunda belirleme olasılığını yitirmiş iki insanın çelişkilerini, bireysel tarihleriyle yüzleşmelerini, çevrelendikleri toplumla ve yakın çevreleriyle yaşadıkları yoğun iletişimsizliği anlatmaktadır. Amerikan yaşam biçimini simgeleyen ve orta sınıfın üst kesiminden gelen bir bireyle, toplum dışına itilmiş bir serserinin yüzleştirilmesi yoluyla Albee, Amerikan biçimi yaşamı simgeleyen madalyonun iki yüzünü sahneye getirmektedir. Bu absürd bir yüzleşmedir. Oyunda Absürd Tiyatronun asal temalarından biri olan iletişimsizlik teması vurgulanmaktadır. Aynı toplumun üyesi olan iki bireyin yaşamlarındaki karşıtlık ortaya konmaktadır. Oyunda, iletişimsizlik temasının, korkutucu ve sarsıcı ağırlığı sorgulanmaktadır.

İletişimsizlik, yaşadığımız çağın önde gelen sorunlarından biri olma özelliğini taşımaktadır. Büyük bir hızla gelişen teknoloji insanı yalnızlaştırmaktadır. Çağımızın insanı, teknolojinin sonsuz olanaklarını kullanırken, asırlardır kullandığı iletişim yöntemlerini bir yana bırakmakta, yüzyüze iletişim giderek azalmaktadır.

“İnsanlık tarihiyle başlayan iletişim konuşma, yazma, basım ve elektronik kitle iletişimi araçlarıyla son etkinliğine ulaşmış, uydular aracılığında yeni hizmetler sunmaya başlamıştır. Elektronik iletişim ağları içinde ses çözümlerinin yapıldığı bir dönemde yaşıyoruz, bilgi bankalarıyla evlerimize giren bilgisayarlarla iletişim kuruyoruz”. (Usluata, 1991, s: 5)

Toplumsal ve bireysel iletişimsizliğin boyutu, insanlığı giderek daha vahim sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Baş döndürücü bir hızla gelişen teknolojinin insan yaşamına olumsuz etkisi, insanı iletişim olanağından yoksunlaştırmakta ve giderek yalnızlaştırmaktadır.

“İletişim özünde bir anındalık ve yüzyüzelik özelliği taşır. Başka deyişle. iletişimde insan açısından aslolan şey, bu eyleme konu olan insanların karşı karşıya gelip, mesaj ve karşı mesajlarını anında birbirine iletebilme olanağına sahip olmalarıdır. Ancak insanın en hızlı geliştirdiği yeteneklerinden biri olan iletişim her geçen gün bu özelliğini yitirmektedir. Toplumsal ilişkilerin yüzyüze olmaktan çıkıp, anonim bir biçim alması iletişimi de özündeki bu yapısından giderek uzaklaştırmaktadır. Oysa toplumla bütünleşme, toplumun

üyesi olabilme herşeyden önce yüzyüze ilişkilere dayanan bir süreç içinde gerçekleşebilir. Bu süreç, özündeki yapısıyla aynı zamanda insana, ben kimim sorusuna yanıt verebileceği bir kimlikte kazandırır. Kimlikten yoksun anonim insanlar arasındaki iletişim yalnızlığın önemli kaynaklarından biridir". (Özkök, 1985, s:337)

Teknolojinin sunduğu olanaklar, çağımız insanını yüzyüze iletişimden uzaklaştırmaktadır. İletişim biçimleri teknolojinin olanaklarıyla zenginleşirken bir yandan da yalnızlık duygusunun oluşmasına yol açmaktadır. Çağdaş insan, diğer insanlarla makinelerin aracılığıyla iletişim kurmakta ve yüzyüze iletişimden uzaklaşmaktadır.

"İletişim araçlarının şokuna bilinçsiz ve itaatkar boyun eğme, onu kullananlar için ondan duvarsız hapisaneler yarattı. A. J. Liebling'in The Press'de belirttiği gibi nereye gideceğini bilmeyen bir adam oraya gitmek için bir araca sahip olsa bile özgür bir adam değildir. Gerçekte her araç başkalarına ya da başka araçlara darbe indirmeye yarayabilen bir silahtır". (Doğan, 1998, s: 42)

Edward Albee'nin "Hayvanat Bahçesi Masalı" adlı oyununda, bireyle toplum arasında ve bireyler arasında yaşanan iletişimsizliğin vurgulandığı görülmektedir:

"Hayvanat Bahçesi Masalı, değişik toplumsal sınıflardan iki kişinin, beş parasız bir serseri olan Jerry ile kendi halinde bir burjuva olan Peter'in bir parkta yaşadıkları karşılaşmayı anlatır. Peter, uyumlu, güvenli bir hayat sürerken Jerry hiçbir amacı olmayan toplum dışı bir kişiliktir. Jerry sorduğu anlamsız sorularla karşısındakini rahatsız eder. Peter kendinden emin bir hava sergilemeye çalışır ama başaramaz. Jerry kendi yaşantısını anlatmaya başlar: Çok iğrenç bir hayatı vardır. Bir köpek ile ilişki kurmayı denemiş fakat bunu bile başaramamıştır. Toplumla ilişki kuramamanın verdiği saldırganlığı bütün tavırlarında dışavurur. Sonunda Peter'ı tahrik eder, Peter bıçağını çeker, Jerry bıçağın üzerine atlar. Artık Peter içinde geri dönüş yoktur. Jerry'nin istediği olmuştur". (Güllü, 1997, s: 368)

Yirminci yüzyıl boyunca insanoğlu yaşadığı acılar nedeniyle sürekli sarsılmakta ve var olduğunu sandığı değerlerini yeniden sorgulamaktadır. "İletişimsizlik, yabancılaşma, korku ve uyumsuzluk duygusu son aşamada insansızlaşmaya yol açmıştır. İnsanın özünde var olduğu düşünülen değerler yitirilmiştir". (Şener, 1991, s:355) Albee, ustaca kurgulanmış dil kullanımı ile oyun kişilerini harekete geçirir. Oyunda, ilk bakışta anlamsız gevezelikler olarak algılanabilecek sözleri ile oyun kişileri, iletişimsizliklerini, yabancılaşmışlıklarını, uyumsuzluklarını, mutsuzluklarını, acılarını, korkularını, Amerikan biçimi yaşamın farklı görünümünü sergilerler. Absurd Tiyatronun temsilcilerinden Edward Albee'nin oyunları, içinde yaşanan çağın düşünsel sorunlarını sahneye taşıyan bir özellik taşımaktadır.

1.2. Amaç

Toplumsal yaşam koşullarındaki aksaklıkları saptamak amacıyla, insanların gerçeklerle yüzleşmesi, bilinçlenmesi amacı doğrultusunda tiyatro sanatı nasıl bir sorumluluk üstlenebilir?

Tiyatro sanatı, günümüzde, çağına tanıklık etme işlevini sürdürmek amacıyla Absürd Tiyatro Akımının ürünlerinden yararlanabilir mi?

Edward Albee'nin "Hayvanat Bahçesi Masalı" adlı oyununa, insanlar arasında yaşanan iletişimsizliğin toplumsal ve bireysel nedenleri ne ölçüde taşınmıştır?

Edward Albee'nin "Hayvanat Bahçesi Masalı" adlı oyununda ele alındığı biçimiyle, toplumsal koşulların belirlediği çerçevede insanlar arasında yaşanan iletişimsizlik, varoluşsal bir sorgulamaya dönüşebilir mi?

1.3. Varsayım

Tiyatro sanatı, yaşamsal sorunlardan soyutlanamaz. İçinde yaşadığı çağı ve toplumu sorgulamak ve seyirciyle yüzleştirmek, tiyatro sanatının varoluş nedenlerinden biridir. Çağına tanıklık etmek, tiyatro sanatı için kaçınılmaz bir sorumluluktur.

Bireyle toplum arasında ve bireyler arasında yaşanan iletişimsizlik, çağımızın önde gelen sorunlarından biridir. Teknolojik gelişim, insanların iletişim kurma biçimlerini belirlemektedir. Tiyatro sanatı iletişimsizliğin toplumsal ve bireysel nedenlerini sahneye taşımaktadır.

1.4. Yöntem

Sahneleme çalışmasında kullanılacak verilerin araştırılması amacıyla, oyunun yapısına uygun bir inceleme yönteminin belirlenmesi gerekmektedir. Seçilecek inceleme yönteminin belirlenmesinde, oyunun türü göz önünde bulundurulmuştur. Edward

Albee'nin "Hayvanat Bahçesi Masalı" adlı oyunu çağdaş bir oyundur. Bu çalışmada Esen Çamurdan'ın "Çağdaş Tiyatro ve Dramaturgi" başlıklı kitabında yer alan inceleme yöntemi kullanılmıştır. Metin üzerinde yapılacak araştırma sonucunda elde edilen verilerin oyunun sahnelenme aşamasında değerlendirilmesi gerekmektedir. Oyunun provalarında, metnin bütün boyutlarıyla kavranması ve algılanması, yapılan incelemenin sonuçlarının değerlendirilmesi, oyunun sahnelenmesine katkı sağlayacaktır. "...çağdaş metinde çoğunlukla bir arayış söz konusudur. Bir şeyi, bir kişiyi aramak, bir olayı araştırmak, bir yere ulaşmaya çalışmak, beklemek... Anlatı süreci de eylemler gibi bitimsizdir. Perde kapanır ama oyun bitmez". (Çamurdan, 1996, s: 54)

Bu inceleme yöntemine göre sahne üstü çalışmalarını oluşturan aşamalar üç bölümde toplanmıştır:

- a) Metin incelemesi, araştırma
- b) Masabaşı çalışması
- c) Sahne Provaları

2. BULGULAR VE YORUM

2.1. Metin İncelemesi, Araştırma

Sahneleme çalışmasının aşamalarının açıklanması, bu aşamalarda karşılaşılan sorunların belirlenmesi amacıyla oyun metninin incelenmesi gerekmektedir. “Metin incelemesinin ilk aşaması, metnin saf ve yalın bir biçimde okunmasıdır. Önce genel olandan ya da söylenenden ya da makrodan başlayıp yavaş yavaş özel olana, söylenmeyene, mikroya inmektir amaç”. (Çamurdan 1996, s:92) Bu aşamada yapılan çalışma metin üzerinde ilk okumada elde edilecek verilere ulaşma uğraşı olarak tanımlanabilir.

Bu ilk aşamada, Albee'nin “Hayvanat Bahçesi Masalı” adlı oyununun ayraç içeri ve konuşmaları okunmuştur. Oyunda yer alan her iki karakter açısından yapılan bu okumada ilk aşamanın gereği göz önünde tutularak varolan hareket tanımlarının ve durumların saptanmasına çalışılmıştır. Önyargısız bir biçimde, metnin verilerinin incelenmesi amacını taşıyan bu aşamada, karakterlerin birbirleri ile iletişim biçimleri, davranış özellikleri ve söyledikleri incelenmiştir. Ardından oyunda yer alan karakterleri daha yakından tanımak amacıyla, işlevlerine gelmeden önce, metnin verilerinden yola çıkarak karakterlerin belirgin özelliklerinin saptanması amaçlanmıştır. Bu amaçla, oyununun hemen başında yer alan ve oyun kişilerinin özelliklerine ilişkin açıklamalar okunmuştur. İlk olarak Peter adlı karakter açısından, ardından Jerry adlı karakter açısından metnin saf ve yalın okuması yapılmıştır. Karakterlerin bakış açılarıyla, onların bazı repliklerinden ve onların davranışlarını tanımlayan açıklamalardan yararlanarak, oyun metnine ilişkin saptamalar yapılması amaçlanmıştır. Yapılan alıntılar, Seveda Çalışkan tarafından Türkçe'ye çevrilen oyun metninden alınmıştır. (Albee, 1995, s: 155-185)

PETER: Kırk yaşlarındadır, ne şişman ne zayıf, ne yakışıklı ne de sıradan bir adam. Üzerinde yünlü kumaştan bir elbise vardır, pipo içmekte ve elinde bir gözlük tutmaktadır. Orta yaşa yaklaşmasına karşın, giysisi ve tavırları daha genç birini çağrıştırmaktadır.

Perde açıldığında Peter sahnenin sağ yanındaki bankta oturmakta ve bir kitap okumaktadır. Bir ara okumayı keser, gözlüğünün camlarını temizler ve tekrar kitabına döner.

Peter'ı görsel olarak tanımlayan bu veriler ışığında, kırk yaşlarında, ortalama Amerikan tarzı bir giyime sahip, pipo içen, gözlük kullanan, kitap okumakta olan bir oyun kişisi olduğu saptandıktan sonra, hareket tanımlarından ve söylediklerinden yola çıkarak kim olduğu konusundaki ilk bulgular ve yaşam biçimi ile bireysel tarihi saptanmaya çalışıldı.

PETER: Hıı?... Ne?... Özür dilerim benimle mi konuşuyordunuz?

Oyun Jerry'nin sorularının ardarda sıralanmasıyla başlar. Peter, hayvanat bahçesinden geldiğini üç kez ardarda söyleyen Jerry'e yanıt vermez. Duymazlıktan gelir ya da yuvarlak ve kısa yanıtlar verir. Peter, kendi başına kalarak kitabını okumak amacıyla geldiği parkta, iletişime açık olmayan bir tutumla kestirme yanıtlar vermeye çalışırsa da, onun sabırlı nezaketinin verdiği cesaretle, Jerry'nin sorularını ısrarla sormaya devam ettiği, Peter'ı konuşmaya zorladığı belirlendi.

PETER: A, hayır, hayır. Bir yerde bununla ilgili bir yazı okumuştum. Time dergisinde yanılmıyorsam. *(Kitabına döner.)*

Peter'ın Time dergisinde protez konusuna ilişkin bir makale okuduğu, bu veriden yola çıkarak zaman zaman bu dergiyi okuyor olabileceği, bu derginin üst sınıfın okuduğu bir yayın olduğu belirlendi.

PETER: *(Memnuniyetini belirterek)* Tabii ki evliyim.

PETER: *(Öfkeli)* Bu sizi hiç ilgilendirmez! *(Sessizlik)* Anlıyor musunuz? *(Jerry başını sallar. Peter yatışmıştır.)* Evet, haklıdınız. Artık çocuğumuz olmayacak.

Jerry'nin, bir daha çocuk sahibi olamayacaklarının nedeninin karısı olup olmadığını sorması üzerine öfkelenen Peter'in, evli olmaktan memnun olduğu, aslında erkek çocuk istemesine rağmen iki kız babası olduğu ve açıklamadığı bir nedenle bir daha baba olamayacağı belirlendi.

PETER: (Boğazını temizler.) İki... iki tane de papağan var. Herbiri bir kızım için.

Peter'in Jerry'ye verdiği yanıtlardan, köpeği olmadığı ancak evinde karısı ve iki kızının istekleri üzerine iki kedilerinin, iki de papağanlarının olduğu belirlendi. Amerikalı bir aile için eşyalarının ikişer tane olması doğaldır. İki araba, iki ev, iki televizyon sahibi olunmasının doğal olması gibi, Peter'in iki kızı için iki papağan beslemesi şaşırtıcı değildir. Peter'in çok istediği halde bir erkek çocuk babası olamayışının ve bu şansını yitirmiş olmasının onu olumsuz olarak etkilediği anlaşılmaktadır.

PETER: Ben... şey... küçük bir yayınevinde yöneticilik yapıyorum. Biz... eee... ders kitapları basarız.

PETER: Peki, yılda yaklaşık on sekiz bin dolar kazanıyorum ama üzerimde asla kırk dolardan fazla taşımam... yani şey... hani niyetin bozuksa diye söylüyorum... ha, ha, ha.

PETER: (Bağırarak) Lexington ile Üçüncü Cadde arasında, Yetmiş Dördüncü Caddede oturuyorum.

Peter'in ortalama bir Amerikan ailesinin gelir düzeyine sahip olduğu, kendi gelir grubuna uygun bir yerde, New York'un doğu yakasında oturduğu saptandı. Bu veriler sonucunda Peter ve ailesinin standart Amerikan yaşam biçimini simgeleyen bir yaşama sahip oldukları saptandı. Düzenli bir işi olması, yıllık kazancının ve oturduğu bölgenin belirginleşmesi sonucu, Peter'in Amerikan orta sınıfın üst kesimine ait bir yaşam düzeyine sahip olduğu ortaya çıktı.

PETER: *(İlgisiz)* Şey, ben bir çok yazarı severim. Oldukça değişik zevklerim vardır diyebilirim. O söylediğin ikisi, her biri kendi tarzında iyi yazarlardır. *(Canlanarak)* Elbette Baudelaire diğerleriyle kıyaslanamayacak kadar iyi bir yazar ancak... eee... Marquand'ın da... eee... ulusal şeyimizde belli bir yeri...

Peter'in, işinin gereği olarak okumak zorunda olduğu, ancak ders kitapları dışında çok kitap okumadığı belirlendi. "Time" dergisinde okuduğu makale ve işi gereği okuduğu ders kitapları dışında, olasılıkla kitaplara düşkün olmayan biri olduğu saptandı. Metinde, parkta okuduğu kitabın ne tür bir kitap olduğuna ilişkin bir veriye rastlanmadı.

PETER: *(Bozularak)* Ya. Ben de Village'de oturduğunu sanmıştım.

Jerry'nin Village'de oturması Peter'ı rahatlatıcak bir özellik olarak ortaya çıkabilirdi. Ancak Peter, Jerry'nin Village'da oturmadığını öğrendiğinde, beklentisi bozular. Çünkü bu zoraki söyleşi boyunca, paylaşılacak konuların azalacağı anlamına gelmektedir. Belki de, Jerry Village'de otursaydı, sosyal konum olarak kendine daha yakın biri ile konuştuğunu düşünebilirdi.

PETER: Pek hoş bir yere benzemiyor... yani kaldığın yer.

Peter'in, Jerry'nin, kötü bir pansiyonda yaşamasının nedenini kavrayamadığı, oysa Jerry'nin, maddi anlamda gücü oraya yettiği için ve başka seçeneği olamayacağı için zorunlu olarak o pansiyonda yaşadığı saptandı.

PETER: Bana baksana sen. Büyüdüğüm zaman öyle şeylere gereksinimim kalmamıştı benim.

PETER: *(Utunarak)* Böyle konulardan söz etmemeyi yeğlerim.

Jerry'nin pornografik oyun kağıtları hakkında bir şeyler sormasını beklediğini belirtmesi üzerine Peter'in, bu tür konuları konuşmaktan rahatsız olduğu, sıkıldığı belirlendi. Ona göre bu konuların evlilikten önce konuşulabileceği, ancak evli bir

insanın bu tür konularda konuşmasının yakışık almayacağını düşündüğü saptandı. Amerikan yaşam biçiminde aile kutsaldır. Bir aile kurulduktan sonra geçmişteki tüm cinsel ve sıradışı deneyimler rafa kaldırılır.

JERRY: *(Takılarak)* Böyleleri kitaplarda olur, değil mi?

Jerry'nin bireysel tarihine ilişkin anlattıklarının, Peter tarafından yalnızca kitaplarda yaşanabilecek olaylar olarak algılandığı, kendi yaşam biçiminde bu durumu açıklayabilecek verilere sahip olmadığı, bu nedenle, ciddi olarak bu öyküyü kavramakta güçlük çektiği saptandı. Peter'ın Amerikan biçimi yaşamına kesinlikle uymayan, karmaşık, sıradışı, garip, acıklı bir yaşama tanık olduğu belirlendi.

Jerry'nin bir uzun anlatı biçiminde kurgulanan köpek tiradında, Peter'ın tepkileri araştırıldı.

(Peter gözlerini kısarak ona bakar)

(Peter karşı çıkar gibi elini kaldırır)

(Peter giderek artan hoşnutsuzluğunu ve düşmanlığını belli eder)

(Peter aşağılayıcı bir tavırla yüzünü buruşturur)

(Peter hipnotize olmuş gibidir)

(Peter suskundur)

PETER: *(Uyuşmuş gibi)* Ben ... ben anlamıyorum ... anladığımı sanmı ... *(ağlamaklı)* Niye anlattın bana bütün bunları?

Jerry'nin köpekle kurmaya çalıştığı iletişim çabasını tanımladığı anlatı boyunca Peter'ın, afalladığı, kendi dünyasında kesinlikle karşılığı olmayan bu olaya ve ruh

durumuna ilişkin bir şok yaşadığı saptandı.

PETER: (*Şakaya vurur*) Yayıncılıkta her türlü insanla karşılaşırsınız biz. (*Güler*)

Peter'in anlatılanların etkisinden kurtulma amacıyla, olayı günlük konuşma boyutuna taşımaya çalıştığı ve bir rahatlama uğraşı içinde olduğu saptandı. Jerry'nin Peter'ı gıdıklamaya başlamasının bu normalleşme isteğine bir karşı çıkış olarak algılanabileceği belirlendi.

PETER: (*Jerry gıdıklarken*) Oh, hi, hi, hi, hi. Gitmem gerek. Ben ...hi, hi, hi. Papağanların... hi, hi, dur, yapma ... papağanların karnı acıkmıştır. Hi, hi. Kediler de sofrayı kuruyordur. Dur, dur ve ... (*İyice kendini kaybeder*) ...ve biz de ...hi, hi ...ah...ho, ho, ho.

PETER: Ah, ha, ha. Nerede? Aa, evet; hayvanat bahçesi. Oh, ho, ho. Biraz önce ben kendi hayvanat bahçemdeydim ... ha, ha ... sofraya kuran papağanlar, ve ... ha, ha ...

Bu istem dışı gülme sırasında Peter'in söylediklerinin, onun olayları algılayışını, etkilenmişliğini vurgulayan veriler olabileceği düşünüldü.

PETER: (*Kendini güçlükle kontrol ederek*) Ben yıllardır buraya geliyorum; burada son derece keyifli ve doyumlu saatler geçiriyorum. Bunlar insan hayatında önemli şeylerdir. Ben sorumluluk sahibi bir insanım, ve bir YETİŞKİNİM. Bu benim bankım, ve senin onu benim elimden almaya hakkın yok.

Jerry'nin "belki de yaşamında ilk kez kedilerinin çiş ettiği kutuyu temizlemekten daha çetrefil bir durumla karşı karşıya olduğunu" söylemesi üzerine, Peter'ın, bank konusunda yaşadığı sahiplenme duygusu, her Pazar öğleden sonra kitap okuma amacıyla geldiği ve kullandığı bu bankı kaybetme duygusunun, onu hayvansı sayılabilecek bir içgüdüyle harekete geçirdiği saptandı. Peter, kendine ait olduğunu düşündüğü bankı, kendinden beklenmeyecek bir kararlılık ve ısrarla elde etmeye çalışmaktadır. İnsanın istediği her şeye sahip olamayacağını, bunun bir kural olduğunu

söyleyerek, kendi anlayışına uygun bir biçimde, isteğini gerekçelendirmeyi dener. Çünkü, Peter'ın "kendine ayırdığı en değerli saatlerini geçirdiği bank" elinden alınırsa sıradışı bir olay gerçekleşmiş olacaktır. Oysa Peter'ın mutlu, başarılı ve düzenli yaşamında sıradışı bir davranışa yer yoktur. Kurallar belirlenmiştir ve ödünsüz bir biçimde uygulanmaktadır. Peter, öfkesine ve benlik duygusuna yenik düşerek, bankı her ne pahasına olursa olsun korumaya kararlıdır. Bank birdenbire onun zaten sınırları çizilmiş olan varoluşsal yaşam alanını tanımlayan bir simgeye dönüşmüştür. Bunun için Jerry gibi bir çılgınla kavga etmeyi göze alır.

PETER: *(Ansızın durumun ciddiyetini kavrayarak)* Sen gerçekten delisin! Düpedüz delisin. BENİ ÖLDÜRECEKSİN!

Jerry'nin çirkin görünüşlü bir sustalı çıkartıp açması ve bank için dövüşmesini istemesi, her "dövüş" deyişinde bir tokat atarak, "o bank için, papağanları için, kedileri için, kızları için, karısı için, erkekliği için dövüşmesi gerektiğini" söylemesi ve yüzüne tükürerek "karısına bir erkek çocuk bile veremediğini" söylemesi üzerine Peter, büyük bir şok yaşar. Onun için her şey bir anda altüst olmuştur. Jerry ağır hakaretler savunarak Peter'ı sarsmış ve böylece tuzağına düşürmüştür.

PETER: *(Yerinden kıpırdamadan ağlamaya başlar)* Aman Allahım, aman Allahım.

Jerry'nin Peter'ın elindeki bıçağın üzerine yıkılmasıyla, Peter istemeyerek de olsa bir insanın ölümüne neden olmuştur. Jerry sonunda hayvanat bahçesinde ne olduğunu bildiğini söylemiştir. Bu olağandışı ve garip bıçaklama olayından sonra, kimliğini ortaya koyacak tek kanıt sayılabilecek, kitabını da alarak oradan uzaklaşırken, Peter, her zaman olduğu gibi sakin ve huzurlu geçeceğini umduğu bu Pazar gününden sonra, bir daha hiçbir zaman, bugünden önceki yaşamına dönemeyecektir. Onun Amerikan biçimi yaşamı o anda sona ermiştir.

Jerry adlı karakter açısından metin okundu.

JERRY: Kırkına yakın bir adamdır. Giysileri kötü değil ama özensizdir. Bir zamanlar ince ve hafifçe adaleli olduğu anlaşılan vücudu yağ bağlamaya başlamıştır. Artık yakışıklı değilse de bir zamanlar öyle olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Fiziksel çekiciliğinin böyle yok olmaya yüz tutmuş olması zevk ve sefa dolu bir hayat yaşadığı izlenimi vermemelidir; daha çok, üzerinde büyük bir yorgunluk ve bıkkınlık vardır.

JERRY: Hayvanat bahçesinden geliyorum. *(Peter onu farketmez.)* Hayvanat bahçesinden geliyorum dedim. BAYIM, HAYVANAT BAHÇESİNDEN GELİYORUM!

Jerry'nin, hayvanat bahçesinden geldiğini söyleyerek başlattığı diyalogun zoraki bir biçimde ilerlediği, bankta oturarak kendi başına kitabını okuyan Peter'ı iletişim kurmaya zorladığı, Peter'ın, kendisiyle hiç ilgilenmediği halde, nezaketinden kaynaklanan bir sabırla sorularına yanıt verdiği belirlendi. Peter'ın piposunu yakmasının, Jerry'nin rahatsız edici bir özellik taşıyan konuşma isteğinin gerçekleşmesi için bir fırsat olarak kullanıldığı belirlendi. Peter'ın "Time" dergisinden protez konusuna ilişkin bir makale okuduğunun anlaşılması ile Jerry'nin Peter'ın kimliğine ilişkin ilk yanıtın alındığı saptandı. Jerry'nin bu olağandışı konuşma isteğinin sıçramalarla ve geriye dönüşlerle kurgulandığı belirlendi.

JERRY: *(Birkaç saniye Peter'a bakarak başında durur, sonunda Peter şaşkın bir biçimde başını kitaptan kaldırıncsa)* Konuşmamızın bir sakıncası var mı?

Peter'ın konuşmak istemediğini açıkça belli eden tavrına rağmen, Jerry'nin, ısrarla onu konuşmaya ve iletişim kurmaya zorladığı belirlendi.

JERRY: Yarın sabah gazetelerde okursun, tabii eğer bu gece televizyonda görmezsen. Televizyonun var, öyle değil mi?

Jerry'nin ısrarlı ve bunaltıcı sorularını sürdürdüğü, bu soruların yanıtlarını aldıkça daha da ileri giderek Peter'ın "neden bir daha çocuğunun olamayacağı" gibi, özel hayatına ilişkin tahminlerde bulunduğu saptandı.

JERRY: Önce bunu neden yaptığımı söyleyeyim. Ben, bir bira ver, kenef nerde, film kaçta başlıyor ya da ellerine sahip ol ahbab gibi şeyler söylemek dışında insanlarla pek konuşmam.

JERRY: Ama arada sırada biriyle konuşmak hoşuma gider, gerçek anlamda konuşmak. Yani birini tanımak ve onu hakkında her şeyi bilmek.

Jerry'nin Peter'in söylediklerine aldırmadan, kendi bildiği ve kurguladığı biçimde konuşmasını sürdürdüğü, insanlarla "gerçek anlamda konuşmak" konusundaki düşüncesini açıkladığı belirlendi. Peter'in aile yaşamını, işini, kazancını ve evinin yerini öğrenmek amacıyla, Jerry'nin sorularını, dozunu artırarak sürdürdüğü saptandı.

JERRY: (*Hala uzaklarda gibidir ama birden konuya döner.*) Hayvanat bahçesi? A, evet; hayvanat bahçesi. Buraya gelmeden önce oraya gittim. Sana söylemişim ya. Söylesene, orta sınıf üst tabakayla orta sınıf üst tabakanın alt kesimini birbirinden ayıran nedir?

Jerry'nin, oyunun başından bu yana sürekli tekrarladığı hayvanat bahçesi konusunu bir an için de olsa hatırlayamadığı belirlendi. Davranışındaki bu garipliğin, sorularının felsefi düzeye doğru taşınmasıyla artarak sürdüğü belirlendi. Jerry'nin Peter'a hangi yazarları sevdiğini öğrenmek amacıyla sorduğu sorunun yanıtını alamadığı saptandı.

JERRY: ...İnsanın yapmak zorunda kaldığı şeylerde biri bu da. Bazen kısa bir mesafeyi doğru yoldan gitmek için yolu uzatmak zorunda kalırsın.

Jerry, bu ana kadar sürekli sorular sormaktadır. Peter'ı her yönüyle tanımaya yönelik bu sorular giderek daha ayrıntılı bir biçim almaktadır.

JERRY: ...Ben yukarı batı yakasında, Central Park ile Columbus Caddesi arasında, dört katlı kahverengi taş bir bina olan bir pansiyonda yaşıyorum. En üst kattayım; arka taraf, batıya bakıyor. Odam gülünç derecede küçük ve duvarlardan bir

tanesi ince tahtadan. Bu tahta duvar benim odamı gülünç derecede küçük olan bir başka odadan ayırıyor; bu yüzden sanıyorum ki bu iki oda bir zamanlar tek bir odaymış. Yine de pek büyük sayılmasa bile gülünç derecede küçük olmayan bir oda. Tahta duvarın arkasındaki odada kapısını her zaman açık tutan bir zenci nonoş yaşıyor. Belki her zaman değil de, ibadet eden bir Budist rahip edasıyla kaşlarını aldığı her zaman. Bu nonoşun çürük dişleri, ki bu az rastlanan bir şey, ve bir de Japon kimonosu var, bu daha da az rastlanır bir şey, ve bu kimonoyu holdeki kenefe gidip gelirken giyiyor, ki bu da oldukça sık yaptığı bir şey. Yani kenefe çok sık gidiyor demek istiyorum. Beni hiç rahatsız etmiyor ve odasına hiç kimseyi getirmiyor. Bütün yaptığı kaşlarını almak, kimonosunu giymek ve kenefe gitmek. Ön tarafa bakan iki oda sanırım bizimkilerden biraz daha büyük ama yine de oldukça küçük sayılır. Birinde Porto Rikolu bir aile oturuyor: bir adam, karısı ve bilmem kaç tane çocuğu, sayısını bilmiyorum. Bu insanların gelen gideni çok oluyor. Öndeki öbür odada da birisi kalıyor ama kim olduğunu bilmiyorum. Onu hiç görmedim. Hiç hiç.

Peter'ın, Jerry'nin oturduğu yeri sorması ve bunu bir çok şeyin açıklaması gibi tanımlayarak vurgulaması üzerine, Jerry'nin kendi yaşadığı koşulları ve yeri anlatmaya başladığı saptandı. Peter'ın anlatılanlardan rahatsızlık duyarak, Jerry'ye "orada neden kaldığını" sorması üzerine Jerry'nin açıklamalarının tepkiselleşerek sürdüğü saptandı. Jerry'nin evinde bulunan eşyaların; "tuvalet malzemeleri, birkaç giysi, bir ocak, anahtarlı bir konserve açacağı, bir bıçak, iki çatal, biri küçük, diğeri büyük iki kaşık, üç tabak, bir fincan, bir fincan altlığı, bir su bardağı, iki boş çerçeve, sekiz-dokuz kitap, bir deste pornografik oyun kağıdı, yalnızca büyük harflerle yazan eski bir Western Union daktilo ve kilidi olmayan çelik bir kutu olduğu, bu kutunun içinde mektupların ve taşların bulunduğu" saptandı.

JERRY: ...Ayrıca, ya da daha açık konuşayım, benim sevgili anacığım ben on buçuk yaşındayken babamı terk edip güney eyaletlerine doğru bir aldatma turuna çıktı... bir yıllık bir yolculuğa... ve yanından hiç ayırmadığı kişiler arasında Bay Alkol adında biri vardı. En azından sevgili babacığımın annemin arkasından gidip geri geldiğinde... ve onun ölüsünü getirdiğinde bize söylediği buydu. Biz haberi Noel ile Yılbaşı arasında aldık; sevgili anacığımın Alabama'da bir çöplükte ruhuna veda ettiği haberini. Ruhu

olmadan geri döndüğünde de pek iyi karşılanmadı doğrusu. Yani neydi ki? Bir ceset... kuzeyli bir ceset. Her neyse, sevgili babacığım yılbaşını tam iki hafta kutladıktan sonra kendini bir belediye otobüsünün önüne attı da bu aile işi toptan temizlenmiş oldu. Ama yo; geride teyzem kalmıştı, çıkışı ne günahta ne de içki şişelerinin avuntusunda arayan teyzem. Ben onun yanına taşındım. Onunla ilgili pek bir anim olmasa da, her ne yaparsa yapsın -uyumak, yemek yemek, çalışmak, dua etmek gibi- bunu çok katı bir biçimde yaptığını anımsıyorum. O da ben liseden mezun olduğum gün evinin, ki o zamanlar orası benim de evimdi, merdivenlerinden düşüp öldü. Tam bir eşek şakası bana sorarsan.

Jerry'nin ailesini kaybedişinin öyküsünü sarsılarak anlattığı belirlendi. Bu anlatı, Jerry hakkında önemli ipuçlarını barındırmaktadır. En yakınındaki insanları böyle acıklı bir biçimde kaybetmek Jerry'nin trajik bir figür olarak ele alınabileceğini göstermektedir. Oyunda karşılaşılan karanlık noktaların aydınlatılmasına ışık tutma özelliği taşıyan, bu bireysel tarih açıklamasında, Jerry'nin aile içinde yaşadığı olağanüstü mutsuzluk ve acı vurgulanmaktadır.

JERRY: ...Küçük bir çocukken deniz kıyısından topladığım yuvarlak taşlar. Onların altında... ezilmiş... mektuplar... lütfen mektupları... lütfen şunu yap... lütfen bunu yap mektupları. Ne zaman mektupları da var. Ne zaman yazacaksın? Ne zaman geleceksin? Ne zaman? Bunlar daha yakın geçmişe ait mektuplar.

JERRY: ...yo, dur bakayım; on beş yaşındayken... ve ergenliğim başlamadı diye utanç içinde dolaşırken... tam bir buçuk hafta boyunca... e-ş-c-i-n-s-e-l oldum. Yani o türlüydüm... (*çabuk çabuk*) o türlü, o türlü, o türlü... paçalarımın akıyordu o türlülüğüm. O on bir gün boyunca günde en az iki kez park bekçisinin oğluyla beraber oldum... Yunanlıydı, aynı günde doğmuştuk ama o benden bir yaş büyüktü. Sanırım sınısıklam aşkıttım... belki de yalnızca sekse. Neyse, bu başka bir hikaye. Nerde kalmıştık? Ha, küçük bayanlar. Severim onları, gerçekten severim. Bir saatliğine.

Jerry'nin, cinsel yaşamını açıklarken, çocukluğunda yaşadığı bir olayı da katarak, konuşmanın olağandışı olma özelliğini arttırdığı belirlendi. Kadınlarla yaşadığı bir

kereden fazla gerçekleşmeyen başarısız ilişkilerinin aynı olağandışı olma özelliğine hizmet ettiği saptandı. Metinde, Jerry'nin cinsel yaşamına ilişkin bulgular, onun çarpıcı yaşam öyküsünün giderek daha da çetrefil bir yapıya dönüşmesine yol açmaktadır. Konuşmasında eşcinsel yaşamını sürdürdüğüne ilişkin net veriler bulunmadığı için, bu konu Peter tarafından algılanmaz. Kesin olarak belirlenemese de, Jerry'nin çocukken topladığı taşların altında yer alan mektupların eşcinselliğine gönderme yapan örtük veriler olduğu düşünülebilir.

JERRY: *(Takılarak)* Böyleleri kitaplarda olur, değil mi?

Kendi geçmişine ilişkin anlattıklarının, kaldığı pansiyonun sorumlusu kadına ilişkin yorumlarının, Peter'ı şaşırttığı ve tiksindirdiği, "böyle insanların gerçekten var olduklarına inanmakta güçlük çektiği, bunların yalnızca kitaplarda olduğunu sandığı" gerçeğiyle karşılaşan Jerry'nin, Peter'ı alaya aldığı saptandı. Ev sahibi kadının hayvanat bahçesindeki hayvan bakıcısı ile benzerlikler taşıdığı söylenebilir. Gerçekte bu yaşananlar aynı toplumun içinde yer alan insanların birbirlerinden farklılığını vurgulamaktadır. Oyun metni ilerledikçe, Amerikan biçimi yaşamın iki uç noktası, bütün vahşeti ve acımasızlığıyla ortaya çıkmaktadır.

Jerry'nin köpek tiradında yer alan ayraç içleri ve anlatının en gerilimli anı araştırıldı.

(Aşağıdaki uzun konuşma sırasında Peter ve izleyiciler üzerinde hipnotik bir etki bırakması için bol hareket olmalıdır. Bazı özel hareketler metnin içinde belirtilmiştir, ancak en iyisi yönetmen ile Jerry'yi oynayan oyuncunun birlikte karar vermeleri olacaktır.)

(Büyük bir reklam panosundan okur gibi)

(Doğal ses tonuyla)

(Hafifçe gülümser)

köpek. *(Burada birkaç saniye uzatılabilecek bir sessizlik olur, daha sonra Jerry yorgun bir biçimde öyküsünü tamamlar)*

(Sessizlik olur. Jerry Peter'in üzerinde oturmakta olduğu banka gider ve yanına oturur. Oyun boyunca Jerry ilk kez oturmaktadır)

(Jerry birden neşelenir)

(Jerry canlanmış Peter'in ise neşesi kaçmıştır)

Jerry'nin köpekle iletişim kurma çabasını anlattığı bölüm biçimsel olarak saptanan diyalog düzeninden belirgin bir farklılık göstermektedir. Anlatı boyunca Peter, davranışlarıyla Jerry'nin söylediklerine tepki göstermektedir. Bu anlatı boyunca Jerry'nin insanlarla iletişim kurmakta yaşadığı zorluk vurgulanmaktadır. Jerry'nin yaşadığı iletişimsizlik, yalnızlık ve terk edilmişlik, onun yaşadığı büyük hayal kırıklığının izlerini taşır.

JERRY: Şimdi sana hayvanat bahçesinde ne olduğunu anlatacağım; ama önce oraya neden gittiğimi anlatmam gerek. Hayvanat bahçesine insanların hayvanlarla, hayvanların birbirleriyle ve insanlarla nasıl bir arada olabildiklerini anlamak için gittim. Gerçi bu pek iyi bir yol değildi, çünkü orada herkes parmaklıklarla birbirinden ayrılmış; hayvanlar birbirinden, insanlar da hayvanlardan. Ama eğer söz konusu olan bir hayvanat bahçesiye böyle olması gerekiyor. *(Peter'in kolunu dırter)* Öteye git.

(Birden kendini öne atıp tüm gövdesiyle Peter'in elindeki bıçağın üzerine yıkılır. Jerry bu pozisyonda iken bir an tam bir sessizlik olur, sonra Peter bir çığlık atar ve elindeki bıçağı Jerry'nin gövdesinde bırakarak geri çekilir. Jerry kıpırdamadan durur. Sonra o da ölümcül bir yara almış olan öfkeli bir hayvan gibi bağırır. Bedenine saplı olan bıçakla birlikte sendeleyerek banka doğru yürür. İki büklüm oturur, ağzı açık olarak ve acıdan büyümüş gözlerle Peter'a bakar)

JERRY: (*Gözleri hala kapalı, başını iki yana sallayarak konuşur; sözlerinde hem bir alay hem de bir yakarış var gibidir*) Aman... Allahım. (*Ölür*)

İki karakter açısından yapılan bu okumanın sonucunda, karakterlerin sosyolojik, psikolojik, ekonomik açılardan bireysel tarihlerine, tavırlarına ve davranışsal özelliklerine, dış özelliklerine ilişkin ilk veriler elde edildi.

Gerçekten de Amerikan halkının kendine özgü bir yaşantısı vardır. Bir kez göçmenlerden oluşmuş bir toplum. Her milletin göçmenleri beraberlerinde kendi geleneklerini, alışkanlıklarını, yaşayış biçimlerini getirmişlerdir. Çeşitli ülkelerden gelen çeşitli göçmenlerin birleşmesi, gelenek ve kültürlerin karışması yepyeni bir insan, yepyeni bir toplum ortaya çıkarmıştır. Buna daha bir çok sosyal ve ekonomik etkenleri de katınca bambaşka bir toplum çıkmış ortaya – işte “American way of life” denilen Amerikan biçimi yaşam da böyle oluşmuş. (Sertel, 1994, s: 11)

İkinci aşamada metinde yer alan karakterler, ilk okumada elde edilen verilere göre incelenmiştir. Karakterlerin yönelimlerinden ve söylediklerinden yola çıkarak, genel olarak Peter’in dinleyici konumunda olduğu, Jerry’nin ise aksiyonu başlatan ve sürükleyen oyun kişisi olduğu saptanmıştır. Michael Rutenberg, “Peter’in Jerry’nin kendini daha da gözler önüne sermesine yarayan dramatik karşıtıdan başka bir şey olmadığını” belirtmektedir. (Rutenberg, 1969, s: 40) Gerçekten de oyunun iki karakteri birbirinin karşıtı olma özellikleriyle, bir yandan Amerikan biçimi yaşamı, diğer yandan ise aynı coğrafyada yaşayan toplumun dışına itilmiş bir başka insanı sahneye taşımaktadırlar. Oyunda Peter, Amerikan biçimi yaşamın tipik özelliklerini taşıyan, orta sınıfın üst kesiminin temsilcisi bir aile babası ve bu doğrultuda toplumsal rollerini kazanmış, eylemsiz, iddiasız bir karakter olarak bulunmaktadır. Jerry ise, içine doğduğu ailenin yapısından başlayarak, bu olasılığı değerlendirmekten yoksun bırakılmıştır. Onun hiçbir zaman böyle bir tercihi kullanması söz konusu olmamıştır.

Üçüncü aşamada oyunun mekanı ve zamanı araştırılmıştır. Oyunun başında yer alan mekan tanımına göre oyun Central Park’ta geçmektedir. Central Park, New York’un yukarı batı yakasında bulunan ve tamamen yapay olarak yaratılmış olan çok büyük bir parktır. İçinde irili ufaklı göller, özenle hazırlanmış botanik bahçeler, her türlü spora uygun olarak tasarlanmış alanlar bulunmaktadır. Ayrıca Central Park’ta, düzenli olarak tiyatro oyunları, sergiler, konserler düzenlenmektedir. Central Park; New York şehrini simgeleyen bir doğal yaşam alanı olarak, insanın doğa ile bağlarının devamını sağlamak

üzere tasarlanmış bir mekandır. Gökdelenlerin arasında, şehrin karmaşasından ve geriliminden uzak görünümüyle Central Park, bir “uygarlık” simgesidir. Ancak Central Park, aynı zamanda, gün batımından sonra, New York'ta yaşayan evsizlerin, toplum dışına itilmiş uyuşturucu ve alkol bağımlılarının barınağı olma özelliğini de taşımaktadır. Central Park'ın gündüz dilimindeki, kitap okuyan, spor yapan, bebeğini gezdiren sakinlerinin yerini, gün batımından sonra evi olmayan fakirler, alkolikler, uyuşturucu bağımlıları almaktadır. Her türlü suçun işlenebileceği bu mekanda yaşanan tüm güzellikler, gündüz dilimiyle sınırlıdır. Evsizlerin ve toplum dışına itilmiş bireylerin bakış açısıyla Cenral Park, Amerikan yaşam biçimini benimseyen başarılı insanların algılayışlarının tersine acımasız ve vahşi bir kimlik taşımaktadır.

Metnin başında yer alan zaman tanımına göre oyun; yaz mevsiminde bir Pazar öğleden sonrasında ve şimdiki zamanda geçmektedir.. İnsanların kendilerine ayırmak istedikleri zaman için en uygun gün olan Pazar günü, Amerikan yaşam biçiminin içinde özel bir öneme sahiptir. Amerikalılar hafta sonlarını aileleriyle, dostlarıyla geçirmeyi bir gelenek haline getirmişlerdir.

İş, aile yaşamından ve günlük yaşam gerekliliklerinden sınırlı bir süre uzaklaşıp kendi başına kalmayı bir alışkanlık haline getirmiş olan Peter, oyunun başında kitabını ve piposunu alarak, yine aynı amaçla ve aynı biçimde sakin, huzurlu ve rutin bir zaman dilimi geçirmeyi planlamıştır.

PETER: ...Ben iyi havalarda her Pazar, öğleden sonra bu bankta otururum. Burası gözden uzak, hiç kimse gelmez, onun için yalnızca bana aittir.

Jerry için zamanın kullanımı belirgin bir biçimde farklıdır. Jerry'nin yaşamında herhangi bir zaman sınırlaması bulunmamaktadır. Eğer geçici bir işi varsa da bu oyun metninde belirtilmemiştir. Zaman zaman aynı filmi birkaç kez izlediği de olur. Gününü uzun yürüyüşlerle ve programsız bir biçimde geçirmektedir.

JERRY: ...Kırk İkinci caddede oynayan ve ya daha önce görmüş olduğum, ya da gördüklerime çok benzeyen bir filmi izleyip eve dönerken köpeğin beni bekliyor olmasını öylesine çok istiyordum ki.

Biçimsel açıdan incelendiğinde oyun, tek perdeden oluşmaktadır. Genel olarak Jerry'nin aktif konuşmacı, Peter'in ise pasif dinleyici olarak katıldığı diyalog yapısına dayandırılan oyunun, "Jerry ile Köpeğin hikayesi" olarak adlandırılan bölümü, uzunluğuyla ve genel yapıdan ayrılmasıyla, Jerry adlı karakterin aynı zamanda bir "öykü anlatıcı" olarak da tanımlanmasını da mümkün kılmaktadır.

"Amerika'nın en çok tartışma yaratan oyun yazarlarından biri olan Albee Amerikan Tiyatrosunu yeniden keşfetmiştir". (Roudané, 1987, s: 19) Metnin inceleme çalışmasının son aşaması oyunun yazarının araştırılması olarak belirlenmiştir.

"1928 yılında Washington'da doğan Albee, doğumundan hemen sonra varlıklı bir aile tarafından evlat edinildi. Bir çok olanağa sahip olmasına rağmen Albee, her zaman sorunlu bir çocuk oldu. Onbir yaşında bir yatılı okula verildi ancak derslerinden kaçtığı için bu okuldan alındı. Başka okullara gönderildiyse de sonuç değişmedi. New York'taki arkadaşlarını onaylamayan ailesine reddederek evden ayrıldı. Manhattan'a taşındı. Geçimini sağlamak için bir çok değişik işte çalıştı. Dokuz yıl boyunca müzisyen olan bir erkek arkadaşıyla aynı evi paylaştı. Bu dönemin ardından tek başına bir eve taşındı. Edebi ve felsefi söyleşilerle dolu bir dönemin ardından oyun yazarlığına başladı. Yirmibir günde yazdığı ilk oyunu "Hayvanat Bahçesi Masalı"nu yazdığı zaman otuz yaşındaydı". (Rutenberg, 1969, s:5)

Albee'nin ilk oyunu "Hayvanat Bahçesi Masalı", New York'tan önce Berlin'de sahnelenmiştir. Oyunun büyük bir başarı kazanmasından sonra New York'ta, üstelik, Provincetown Playhouse'da sahnelenmiştir. "Provincetown Playhouse'da sahneyi Beckett'in "Krapp'ın Son Bandı" ile paylaşan ilk oyunu "Hayvanat Bahçesi Masalı", (The Zoo Story, 1958) yaklaşımındaki etkiyi ve sert ironiyi göstermiştir bile". (Esslin 1999, s: 242) Amerikan Tiyatrosunun öfkeli yazarı Edward Albee, bu başarısından sonra ardarda oyunlar yazmaya başlamıştır. Tiyatro oyunları arasında The Death of Bessie Smith-1959, Fam and Yam-1959, The Sandbox-1959, The American Dream-1960, Kim Korkar Hain Kurttan? (Who's Afraid of Virginia Woolf?, 1961), Tiny Alice-1964, Kılıpayı (A Delicate Balance 1966), All Over-1971, Seascape-1974, The Man Who Had Three Arms-1981, Three Tall Women-1990, The Play About the Baby-1996,

The Goat, Or, Who is Sylvia?-2000 sayılabilir. Edward Albee, 1966, 1975 ve 1994 yıllarında üç kez Pulitzer ödülünü almıştır. “İlk uzun oyunu Kim Korkar Hain Kurttan?, ile Albee çağdaş Amerikan oyun yazarları arasında ilk sıraya çıkma başarısını elde etti”. (Esslin, 1999, s: 243)

“Ben röntgenci gibi, hiçbir katılımı olmaksızın yalnızca seyreden seyircilerden hoşlanmıyorum. Ben seyircinin katılımcı olmasını istiyorum. Bu bağlamda Artaud ile aynı fikirdeyim. Şöyle ki; bazen tam anlamıyla kan akıtmalıyız”. (Roudané, 1987, s: 11) Albee, seyirci ile sahne arasındaki engelleri ve uzaklığı ortadan kaldırmayı, sorumluluk duygusundan uzak bir biçimde yalnızca olan bitene tanık olmakla seyirci olunamayacağını savunmaktadır. Ona göre bir tiyatro gösterimi, katılımcı ve aktif seyircinin varlığına gereksinim duymaktadır. Albee, Artaud’nun, seyircide bir isyan yaratmak amacıyla, sahnede acımasızlık gerekliliğine duyduğu inancı paylaşır. Sahnede fiziksel, psikolojik ve metafiziksel şiddetin kullanımı bağlamında Artaud’nun Albee üzerindeki etkisi açıktır. Artaud ile aynı fikirde olması ise seyirci ile kurulan iletişimin gücünün ve sahnede gerçekleştirilmesi istenen acımasızlığın bir göstergesi olarak anlaşılabilir. “Tiyatro ve İkizi” adlı yapıtında Antonin Artaud, yapmak istediği tiyatronun tanımına ilişkin şunları söylemektedir:

“Vahşet Tiyatrosu, tutkulu ya da çırpınmalı bir yaşam kavramını tiyatroya geri getirmek için oluşturulmuştur; zaten, bu tiyatronun temel aldığı vahşeti, şiddetli sertlik ve sahne öğelerinin aşırı yoğunluğu anlamında anlamak gerekir. Gerektiğinde kanlı olacak ama bunu kasıt güderek yapmayacak olan vahşet, demek ki yaşama ödenmesi gereken bedeli ödemekten korkmayan bir tür kuru törel arılık kavramıyla karıştırılıyor”. (Artaud, 1993, s: 107)

Albee’nin tiyatro anlayışı, dilin kullanımı konusunda Artaud’dan farklılıklar göstermektedir. Albee oyunlarında dilin olanaklarının sınırlarını zorlayan bir anlayış sergilemektedir. Oyunlarında, insanların sözcükler aracılığı ile kurduğu iletişimin boyutlarını ve derinliğini araştırmaktadır. İletişimin konuşma yoluyla gerçekleştiği yapıtları, Albee’nin ustalığını kullandığı, yetkin oyunlardır. Artaud ise, dilin işlevinin yerini nesnel görünümün alması gerektiğini savunur:

“Sözcük dilinin olası en mükemmel dil olduğu kesin bir biçimde kanıtlanmış değildir. Ve öyle görünüyor ki, her şeyden önce doldurulması gereken bir uzam ve bir şeylerin olup

bittiği bir yer olan sahnede, sözcüklerin dili yerini, nesnel görünümüyle bizi anında ve en iyi etkileyen göstergeler diline bırakmak zorundadır". (Artaud, 1993, s:94)

2.2 Masabaşı Çalışması

Oyun metni üzerinde yapılan inceleme çalışmasının ardından başlayan bu aşamada, sahneye geçmeden önce, elde edilen verilerin değerlendirilmesi, rol dağılımının yapılması hedeflenmiştir. Rol dağılımının ardından, prova programının yapılması ve metnin daha iyi kavranmasını sağlayacak metin dışı okumaların yapılması amaçlanmıştır.

"Yönetmen hem kendi, hem de oyuncular için prova zamanını çok iyi ayarlamalıdır". (Nutku, 1974, s: 124) Bu aşamada oyunun çalışma planı yapıldı. Oyunun Erol İpekli tarafından yönetilmesi, Jerry adlı karakteri Erol İpekli'nin, Peter adlı karakteri Ümit Aydoğdu'nun oynaması kararlaştırıldı. Ardından prova çizelgesi belirlendi.

Birinci Hafta:	05-12 Nisan 2003	Masabaşı Çalışması, Okuma Provaları
İkinci Hafta:	12-19 Nisan 2003	Masabaşı Çalışması, Okuma Provaları
Üçüncü Hafta:	19-26 Nisan 2003	Masabaşı Çalışması, Okuma Provaları
Dördüncü Hafta:	03-10 Mayıs 2003	Sahne Provaları
Beşinci Hafta:	10-17 Mayıs 2003	Sahne Provaları
Altıncı Hafta:	17-24 Mayıs 2003	Sahne Provaları
Yedinci Hafta:	24-31 Mayıs 2003	Sahne Provaları
Sekizinci Hafta:	31-07 Haziran 2003	Sahne Provaları
Dokuzuncu Hafta:	07-14 Haziran 2003	Sahne Provaları

Birinci Hafta:	05-12 Nisan 2003	Masabaşı Çalışması, Okuma Provaları
----------------	------------------	-------------------------------------

Metnin incelenmesi aşamasında bulgularan verilerin bu amacı gerçekleştirmek üzere değerlendirilmesi planlandı. Bulgularan veriler Peter'ı oynayacak olan Ümit Aydoğdu'ya aktarıldı. Oyunun iletişimsizlik temasının ön plana çıkarılacağı bir anlayışla sahnelenmesi kararlaştırıldı. Sahnelemeye ilişkin temel bakış iki karakterin arasındaki iletişimsizliğin vurgulanması hedeflenmektedir. Bu nedenle toplumun iki

farklı kesiminden gelen karakterlerin, iletişim kurmada yaşadıkları zorluk ve çevrelendikleri değerler sisteminin içindeki varoluşsal sorunlarının incelenmesi kararlaştırıldı. Metin inceleme çalışması sırasında elde edilen veriler kullanılarak oyunun dört bölüm halinde çalışılması kararlaştırıldı:

Birinci Bölüm:	Jerry'nin Peter'ı Sorgulama Sahnesi
İkinci Bölüm:	Jerry'nin Yaşamı
Üçüncü Bölüm:	Jerry ile Köpeğin Öyküsü
Dördüncü Bölüm:	Bıçaklama Sahnesi

Bu aşamaya kadar elde edilen veriler değerlendirilerek okuma yapıldı. Peter'ın kasvetli yaşamının çerçevesi belirlenmiştir. Peter, ortalamanın üzerinde bir geliri olan başarılı bir iş adamı, iyi bir aile babasıdır. Peter'ın insanlarla iletişimi son derece sınırlıdır. Dünyası, işi, karısı, çocukları ve ev hayvanları ile sınırlıdır. Yalnızlık duygusuna kapılmayacak kadar iyimser, yaşadıklarını sorgulamayı aklından geçiremeyecek kadar saftır. İşinde başarılı olmasının nedenlerinden biri, yaşamı sorgulama amacının olmayışıdır. Peter'ın yaşamı dayanışmadan ve insana ait kaygılardan yoksundur.

İkinci Hafta: 12-19 Nisan 2003 Masabaşı Çalışması, Okuma Provaları

“Peter'ın yaşamı, Tolstoy'un, kendi yaşamı çok basit, çok düzenli, çok mükemmel ve bu nedenle de en korkunç olan İvan İlyiç'ini hatırlatır”. (Tekinay, 2001, s:14) “İvan İlyiç'in Ölümü” adlı romanında Tolstoy, rahatsızlık veren bir düzenliliğin içinde, hastalığı nedeniyle ölümünü bekleyen bir insanın yaşamını sorgulayışını ele alır. Romanda İvan İlyiç, başarılı bir sorgu hakimidir. Evi, eşi ve çocuklarıyla tam bir mutluluk içinde yaşayan saygın, zarif ve şefkatli bir insandır. Ancak bir gün, hiç beklenmedik bir anda ölümle burun buruna gelir. Hastalığının çaresi yoktur. İvan İlyiç'in ölümü bekleyişi sırasında ailesiyle, doktoruyla ve arkadaşlarıyla iletişimi ilgi çekicidir. Korkusunu ve acısını büyük bir gayretle herkesten gizlemeye çalışmaktadır. Ancak ölüm yaklaştıkça bu iletişim biçimi değişmeye başlar. Manevi acılar içindedir.

“İvan İlyiç'in manevi acısı şundan doğuyordu: O gece, uyuyan Gerasim'in çıkık elmacık kemikli, uysal yüzüne bakarken aklına birdenbire şu düşünce geldi: ‘Ya bütün hayatım,

yaşadığım bilinçli hayat gerçekten gerektiği gibi değil idiyse?’ İvan İlyiç, şimdiye kadar gereken şekilde yaşamamış olması düşüncesine aykırı olduğu inancına gitgide kaptırıyordu kendini. Üstün mevkilerde bulunanların iyi saydıkları şeylere karşı kendisinin belli belirsiz, çabucak da uzaklaştığı karşı koyma çabalarının asıl gerçek olma ihtimali aklına geldi. Geri kalan ne varsa doğru olmayabilirdi. Görevi hayatının kuruluşu, ailesi, toplumla ve memuriyetle ilgileri temelden yanlış olabilirdi”. (Tolstoy, 2003, s: 79)

Jerry ise, toplum dışına itilmiş olması nedeniyle yalnız yaşamaktan yorulmuş bir karakterdir. Jerry, içinde yaşadığı topluma yabancılaşmıştır. İletişim kurma amacı doğrultusundaki çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu nedenle, bir köpekle iletişim kurmaya çalışması dışında, yaşama karşı kayıtsızdır. Annesi bir başka erkekle birlikte evden kaçmış, sonra ölmüştür. Bir alkol bağımlısı olan babası, annesinin ölümünün hemen ardından bir otobüsün altında kalarak ölmüştür. Tek dayanağı olarak hayatta kalan teyzesi ise liseden mezun olduğu gün ölmüştür. Çocukluğunda annesini, babasını ve ardından teyzesini ardarda kaybetme trajedisini yaşamanın acısı, onun, isyankar, saldırgan, umursamaz, öfkeli bir insan olmasına yol açmıştır. Terkedilmişlik duygusu ile birlikte geçmişindeki acıklı olaylar nedeniyle yaşama karşı nefret doludur. Peter’ın iletişim kurma konusundaki tüm olumsuz yanıtlarına karşın Jerry, konuşmayı ve kendi yaşamına karşı duyduğu öfkeyi yansıtmayı sürdürür. Jerry’nin dünyası, geçmişinin öfkeli ve korkunç bir uzantısıdır. Metin boyunca sergilediği, can acıtan sözler, sonu gelmeyen sorular, kendi yaşamını sorgularken yaşadığı gerilim, konuşmasının hızı, yaşamının son anlarını yaşadığının farkında olan bir insanın çılgınlıkları olarak tanımlanabilir. Yaşamını sona erdirmeye karar vermiş olan biri olarak Jerry, “eşiktir”. Oyun bittiğinde öleceğini bilmektedir. Jerry, kendini Peter’ın elindeki bıçağın üzerine atarak ve kurban ederek, gerçek iletişimin olanaksızlığını kanıtlayarak, bir anlamda varoluşunu anlamlandırmaktadır. Yaşamının sonunda bu yolla varoluşsal bir anlam üretmeyi ve böylece kendi küçük, mutlu ve korunaklı yaşamını sürdüren Peter’ın bilinçsizliğini sona erdirmeyi amaçlamıştır.

Üçüncü Hafta: 19-26 Nisan 2003 Masabaşı Çalışması, Okuma Provaları

“İnsanın yalnızlığının, ilişki kurma güçlüğüünün bir imgesi olmakla birlikte, törensel ve sembolik düzeyde İsa’nın dirilişiyle garip koşutlukları bulunan törensel bir kendini kurban etme eylemidir de”. (Çalışkan, 1995, s: 25) Oyunda Jerry’nin kendini öldürtmesi, onun mutsuzluklarla dolu yaşamını sona erdirmeye kararının bir sonucudur.

Ancak, Albee'nin toplumsal yaşama keskin bir eleştirisi fırlatan tavrı, oyunun bu noktasında dinsel bir eleştiriyi de barındırmaktadır. Oyundaki karakterlerin adları bu veriyle incelendiğinde Jerry'nin Hazreti İsa ile Peter'in da Aziz Peter ile özdeşleştirilmesi mümkün olabilir. Hıristiyanlık inancına göre, İsa'nın yeniden doğuşu, Tanrıyla kaybedilmiş ilişkinin de yeniden doğması olarak yorumlanmaktadır. Böylece Hazreti İsa'nın ölümü yendiğine inanılmaktadır. Aziz Peter, Hazreti İsa'nın on üç havarisinden biri ve onu tanıyan en önemli kişidir.

“Ancak o ölüme yenilmedi. Tanrı onu üçüncü gün ölümden diriltti. Böylece insanlara egemen olan ölüm yenilmiş oldu. Şimdi O'nun vaadine göre O'na iman edenler, yani kendilerinin günahlı bir insan olduklarını anlayıp bu günahlardan kurtulamayacağını bilenler İsa Mesih'in çarmıhta kendileri için ölüp üçüncü gün dirildiğine inananlar Tanrı'yla kaybedilmiş olan o canlı ilişkiye yeniden kavuşurlar”. (Bessiere, 2001, s: 134)

Hazreti İsa ile Peter'in ilişkisi konusunda İncil'de yer alan bilgilere dayanarak, Albee'nin karakter adlarını belirlerken bu verilerden yararlandığı düşünülebilir.

“Hazreti İsa, Peter'ı kurtarır: Bir gece Peter ve müridler fırtınalı denizde hareket halinde bir kayığın içinde idiler. Hazreti İsa, suyun üzerinde yürüyerek onlara doğru geldi. Hazreti İsa'nın daveti üzerine, Peter kayıktan inip su üzerinde ona doğru yürüdü. Fakat korkunca batmaya başladı. Bu sefer Hazreti İsa, ona uzandı, elinden yakalayıp tuttu. Tekrar kayığa bindiler, Hazreti İsa'nın önünde saygıyla eğildiler”. (Bessiere, 2001, s: 99)

Jerry ve Peter, bireysel tarihlerinin karşıtlığı nedeniyle oyunun temel çatışmasını oluşturmaktadırlar. Bu iki karakterin işlevleri, bir anlamda, düzenli ve huzurlu bir yaşamla, dağınık ve zavallı bir yaşamın karşılaştırılması anlamını üretmektedir. Bir yandan normallikle deliliğin karşılaştırılması, bir yandan da bu iki farklı gerçeğin birarada bulunmasının çarpıcılığı işlenmektedir. “Çağdaş tiyatrodaki yaşanan, bireysel tarihlerin karşılaşmasıdır”. (Çamurdan, 1996, s:95) Amerikan yaşam biçimi bu oyunda iki uç noktaya masaya yatırılmaktadır.

Karakterlerin oyunun içindeki konumları, toplumun iki farklı kesimini yansıtmaları nedeniyle belirgindir. Elde edilen veriler ışığında, Peter'in içinde yaşadığı toplumun bir uzantısı olduğu, Jerry'nin ise bu toplumun dışladığı bir birey olduğu düşünülebilir. Freud “Kitle Psikolojisi” adlı kitabında kitle ve birey psikolojilerinin karşıtlığını ele alır: “Yani kitle psikolojisi, tek insanı, bir kabilenin, bir ulusun, bir kastın, bir sınıfın, bir kurumun üyesi ya da belli bir zamanda biraraya gelip belli bir amaç için kitlesel bir

örgütlenmeye gitmiş bir insan yığınının bir parçası gibi ele alır". (Freud, 1998, s: 8) İnsan bir yığının parçası olarak, insan olmasının gerektirdiği duyarlıklardan yoksunlaşmaktadır. Giderek kitlenin bir uzantısı olma özelliği ön plana çıkmış ve buna bağlı olarak da kitlenin beklentileri ve dayatmaları karşısında savunmasız ve çaresiz kalmıştır. Kitlenin bir dayatması olarak, insanların varlıklarını sürdürme amacıyla içinde yaşadıkları gerilimli ve acımasız yaşam koşulları, insanları yalnızlaştırmıştır. Bu yalnızlaşma, bireyle toplum arasında ve bireylerin kendi aralarında yaşanan iletişimsizliğin nedenlerinden biri, belki de en önemlisidir. Bu zorunluluk, yığından ayrılma riskini göze alamayan, benzer değerlere ve alışkanlıklara sahip insanlardan oluşan bir toplum üretmiştir. Amerika gibi farklı milletlerden ve kültürlerden kopup, yeni bir yaşam kurma mücadelesi veren insanlardan oluşan bir toplumda bu değerler, yaşamı anlamlandıracak bir boyuta taşınmış ve yazılı olmayan bir değerler sistemi oluşturulmuştur.

"Hiçbir eylem, kitlede önceden düşünülüp tasarlanmaz. Kimi şeyleri ele geçirmek için tutkuyla davrandığı zaman bile uzun sürmez tutkusu, bir istekte sürekli karar kılma gücünden yoksundur. Gönlünde uyanan güçlü arzuların ertelenmesine katlanamaz, herşeye gücü yeterlik gibi bir duygu içinde yaşar. Kitle bireyi "olmaz" diye bir şey bilmez". (Freud, 1998, s:17)

Bu yığının dışında kalanlarla yaşanan iletişim yoksunluğu, toplumu zehirleyen önemli bir sorun haline gelmiştir. "Birey kitle içinde kaybolurken bütün bireysel özelliklerini yitirmek ve kitlenin yarattığı genel tipolojiye uyum sağlamak zorundadır". (Güllü, 1997, s: 364) Varolabilmek için seçeneksiz bir güdülemeyle yaşamını tanımlayan kitle bireyi, iletişimin acımasız bir biçimde yok olması gerçeğiyle yüzleşir. Amerikan biçimi yaşamda simgeleşen ve yaşamsal gerçeklerden kopuk olma özelliği taşıyan iyimserlik duygusu, bu acımasızlığın üstünü örtmekte yetersiz kalmaktadır.

2.3. Sahne Provaları

Bu aşamaya geçmeden önce 26 Nisan - 3 Mayıs 2003 tarihleri arasında ezberlerin tamamlanması, bu arada dekor ve ışık tasarımına ilişkin hazırlık yapılması amacıyla provalara ara verildi. Bu ara değerlendirilerek, sahne tasarımına ilişkin hazırlık çalışması yapıldı. Sahne tasarımını gerçekleştirmek amacıyla metnin verileri okundu.

“Sahnenin iki yanına yerleştirilmiş iki bank vardır. Her ikisi de izleyicilere dönüktür. Bankların arkasında yapraklar, ağaçlar ve gökyüzü görünür.” Bu sahne tasarımının bir bölümünün aynı şekilde uygulanmasına ve oyunun çerçeve sahnede oynanmasına karar verildi. Sahnede iki bank kullanılması kararlaştırıldı. Bu nedenle provalarda kullanmak amacıyla yeterli sayıda sandalyenin marke dekor olarak kullanılması kararlaştırıldı. Oyunda yapraklar, ağaçlar ve gökyüzü görüntüsünün kullanılmamasına karar verildi.

Işık tasarımına ilişkin hazırlık yapıldı. Oyunun taşıdığı gerçeklik duygusunun yavaş yavaş silinerek, gerçeklik duygusu yaratabilecek bir düzlemden, bir başka düzleme geçiş yapılmasına karar verildi. Bu “yapay” bir düzlem olabilir. Oyunda tanımlanan zaman diliminin Pazar öğleden sonra olmasına karşın, ışıktta, doğal renkler kullanılmamasına karar verildi.

Dördüncü Hafta: 3-10 Mayıs 2003 Sahne Provaları

Birinci Bölüm: Jerry'nin Peter'ı Sorgulama Sahnesi

Birinci bölümün sahne üzerinde çalışılmasına başlandı. Sorgulama sahnesi olarak adlandırılan bu bölüm oyunun başından Jerry'nin kendini anlattığı bölüme kadar olan replikleri kapsamaktadır. İlk 106 replikten oluşmaktadır. Başlangıçta, iki karakterin tamamen rastlantısal olarak karşılaştığı, bu karşılaşmanın sıradışı bir biçimde olmasının, oyunun iyi bir başlangıç yapabilmesi için gerekli olduğu kararlaştırıldı. Peter, her Pazar öğleden sonrasında olduğu gibi kendi bankında oturmuş kitap okumaktadır. Jerry uzun bir yürüyüşün ardından sahneye girer. Jerry uzun zamandır yürümesine rağmen yorgun değildir.

(Perde açıldığında Peter sahenin sağ yanındaki bankta oturmakta ve bir kitap okumaktadır. Bir ara okumayı keser, gözlüğünün camlarını temizler ve tekrar kitabına döner. Sahneye Jerry girer.)

JERRY: Hayvanat bahçesinden geliyorum. (*Peter onu farketmez.*) Hayvanat bahçesinden geliyorum dedim. BAYIM, HAYVANAT BAHÇESİNDEN GELİYORUM!

Jerry Peter'ın dikkatini çekmek amacıyla aynı cümleyi üç kez tekrarlar. Oyuna adını veren "Hayvanat Bahçesi" imgesi oyunun ilk cümlesi olarak üç kez tekrarlanır.

Hayvanat bahçesi tanımı ile vurgulanmak istenen nedir? Hayvanat bahçesinde insanların uygun bulduğu sınıflandırmaya göre kafeslerine yerleştirilmiş hayvanlar bulunmaktadır. Amaç insanların, dünyayı paylaştıkları öteki canlı türlerini yakından görmeleri ve onların özellikleri hakkında bilgi sahibi olmalarıdır. Hayvanat bahçesinde insanların doğal yaşama yakından tanık olmaları amacıyla biraraya getirilen hayvanlar, insanlar tarafından belirlenen koşullarda sürekli olarak izlenmektedirler. Hayvanlar, vahşilik derecelerine göre, insanlarla kurdukları iletişimin yoğunluğuna göre ya da kendi fiziksel gereksinimlerine göre kafeslerine yerleştirilmişlerdir. Parmaklıklarla, öteki hayvanlardan ve insanlardan ayrılmaktadırlar.

Oyunun başlangıcında Jerry, "beşinci caddeyi boydan boya yürüdüğünü" söylemektedir. Bu cadde New York'un ve Amerika Birleşik Devletleri'nin en üst gelir grubuna sahip kesiminin oturduğu bir cadde olma özelliğini taşımaktadır.

JERRY: ...Hayvanat bahçesine insanların hayvanlarla, hayvanların birbirleriyle ve insanlarla nasıl bir arada olabildiklerini anlamak için gittim. Gerçi bu pek iyi bir yol değildi, çünkü orada herkes parmaklıklarla birbirinden ayrılmış; hayvanlar birbirinden, insanlar da hayvanlardan. Ama eğer söz konusu olan bir hayvanat bahçesiyse böyle olması gerekiyor...

Jerry'nin tanımladığı gibi hayvanat bahçesinde "böyle olması gerekmektedir". Ayrıca hayvanat bahçesinde "hayvanlar" için her şey düşünülmüştür. Hayvanat bahçesinde hayvanların temel gereksinimleri karşılanmaktadır. Yaşamaları için gerekli fiziksel koşullar özenle hazırlanmıştır. Hayvanat bahçesinde yaşayan bir hayvanın aç kalması ya da hava koşullarından olumsuz etkilenmesi olasılığı ortadan kaldırılmıştır. Bir başka

deyişle, hayvanat bahçesinde, hayvanların barınma, karnını doyurma ve üreme gibi temel içgüdülerinin karşılanması sorunları giderilmiş ve özenle hazırlanmış olan programlarla kesinleştirilmiştir. Gelişmiş ülkelerde üzerinde önemle durulan bu alan, bilimin ve teknolojinin nimetlerinden de yararlanmaktadır. Hatta hayvanat bahçesindeki hayvanların hangi hayvanlarla yanyana yaşayacağı da, araştırmalara ve bilimsel verilere dayanarak, iletişim kurabilecekleri bilinen hayvanlar belirlenerek programlanmıştır. Hayvanlara hemcinsleriyle birlikte yaşama hakkı da tanınmıştır. Böylece hayvanat bahçesinin değerli hayvanları, iletişim kurma haklarından yoksun bırakılmamışlardır. Başka cinslerle, belirlenen sınırları aşmamak koşuluyla iletişim kurabilmektedirler.

Albee'nin oyuna adını veren hayvanat bahçesi eğretilmesi, tüm oyuna ışık tutan, belirsizlikleri çözüme kullanılabilecek bir bilgi kaynağı olarak değerlendirilebilir. İnsanlar tarafından kurgulanan bu yaşam biçimi, hayvanlara belli özgürlükler tanımakta ve onların tüm gereksinimlerinin karşılandığı düşünülmektedir. Oyundaki hayvanat bahçesi, Central Park'ın içinde yer almaktadır. Central Park ise tüm güzelliklerini insanlara borçlu olan "yapay" bir parktır. New York şehrinin ortasında yaratılan orman büyüklüğündeki bu parkta doğal yaşamı aratmayacak biçimde kurgulanan bir yaşam sürmektedir.

Bu park gibi şehirler ve ülkeler de insanlar tarafından tasarlanan yaşam alanlarıdır. İletişim biçimleri toplumsal kurallarla ve yasalarla belirlenmiştir. Ancak bu biçimin dışında kalan girişimler kabul görmemekte hatta cezalandırılmaktadır.

Jerry'nin sorularıyla açılan oyun, birinci bölüm boyunca, iletişim kurmak istemeyen Peter'in bu düşüncesinin değişmesi ve kendi bireysel yaşamına ve aile, iş yaşamına ilişkin yanıtlar vermesi ile gelişir. Peter, Jerry'nin ısrarlı soruları ile evrilmekte ve kendi yaşamı hakkında ipuçları vermektedir. Zaman zaman sıkılsa da kendini sorulara yanıt vermek zorunda hissetmektedir. Çünkü Amerikan biçimi yaşamın ilkelerine göre, konuşma gereksinimi içinde bulunan, iletişim kurmak isteyen insanlarla konuşmak, onlara nezaketle ve sabırla yanıtlar vermek gerekmektedir. Peter'a göre uygar bir insanın iletişim kanallarını kapatarak, karşısındaki kişiyi terslemesi düşünülememektedir.

Peter nezaketinden ödün vermez ve iki kız çocuğundan başka çocuğu olmayacağı konusundaki, özel yaşamına ilişkin en sinir bozucu soruya bile “siz” biçimindeki konuşma biçimini bozmadan yanıt verir.

PETER: (Öfkeli) Bu sizi hiç ilgilendirmez! (Sessizlik) Anlıyor musunuz? (Jerry başını sallar. Peter yatışmıştır.) Evet, haklıydınız. Artık çocuğumuz olmayacak.

Jerry, diyalog kurmada ve soru sormada gerçek bir ustadır. Peter hakkında herşeyi öğrenmeye kararlıdır. Oyun boyunca Peter’a “sen” biçiminde hitap eder. Peter’ın kendisine gösterdiği nezaketin, sabrın ve saygının farkındadır ve zaman zaman adımlarını bilinçli olarak ağırlaştırır. Çünkü aslında Peter, yeni karşılaştığı bu yabancıнын ardı arkası kesilmeyen sorularından ürkmüş ve hatta korkmuştur. Central Park’ın gündüzleri güvenli olduğu söylene de, yakınlarda kimsenin bulunmaması Peter’ın korkusunun nedenlerinden biri olabilir.

JERRY: Önce bunu neden yaptığımı söyleyeyim. Ben, bir bira ver, kenef nerde, film kaçta başlıyor ya da ellerine sahip ol ahabap gibi şeyler söylemek dışında insanlarla pek konuşmam.

PETER: İtiraf etmeliyim ki ben...

JERRY: Ama arada sırada biriyle konuşmak hoşuma gider, gerçek anlamda konuşmak. Yani birini tanımak ve onu hakkında herşeyi bilmek.

Sahnenin bir sorgulama sahnesi olduğu düşünülerek, bu bölümde Jerry’nin sahne üzerinde sürekli hareket halinde olması, Peter’ın yalnızca oturduğu yerden kalkmaması kararlaştırıldı. Jerry avını tuzağa düşürmeye çalışan bir avcının dikkatiyle hareket etmek zorundadır.

“Çağımız oyunlarının insanları korkmaktadırlar. Kapalı kapılar, saklanılan odalar insanı korumaya yetmez olmuştur. Evin içi bile korunaklık görevini yitirmiştir. Ölümçül tehlike her an kapıyı çalabilir, tanımadıkları insanlar karşılına çıkabilir, onları bilinmeyen bir yerlere götürebilir, canlarına kıyabilirler. Daha da kötüsü, güvenli olduğunu sanarak giriştiği bir işte insan, tuzağa düştüğünü fark edebilir. İnsanın kendi dışında işleyen bu

da az rastlanır bir şey ve bu kimonoyu holdeki kenefe gidip gelirken giyiyor, ki bu da oldukça sık yaptığı bir şey. Yani kenefe çok sık gidiyor demek istiyorum. Beni hiç rahatsız etmiyor ve odasına hiç kimseyi getirmiyor. Bütün yaptığı kaşlarını almak, kimonosunu giymek ve kenefe gitmek. Ön tarafa bakan iki oda sanırım bizimkilerden biraz daha büyük ama yine de oldukça küçük sayılır. Birinde Porto Rikolu bir aile oturuyor: bir adam, karısı ve bilmem kaç tane çocuğu, sayısını bilmiyorum. Bu insanların gelen gidene çok oluyor. Öndeki öbür odada da birisi kalıyor ama kim olduğunu bilmiyorum. Onu hiç görmedim. Hiç hiç.

Jerry'nin söyledikleri ile, daha sonra yapacağı hayvanat bahçesi tanımı arasında koşutluklar saptanmaktadır. New York'un batı yakası, gelir düzeyi daha düşük insanların yaşadığı bir bölgedir. Jerry'nin kaldığı pansiyonun tahta duvarları, hayvanat bahçesinin, hayvanları birbirinden ayıran parmaklıklarına benzemektedir.

PETER: *(Rahatsız)* Neden... neden kalıyorsun orada?

JERRY: *(Dalgın)* Bilmiyorum.

PETER: Pek hoş bir yere benzemiyor... yani kaldığın yer.

JERRY: Eh tabii, doğu yakasındaki dairelere benzemez. Ama öte yandan benim de bir karım, iki kızım, iki kedim ve iki papağanım yok...

Bu pansiyonda yaşamak Jerry için bir seçim değil bir zorunluluktur. Gelir düzeyine ve ait olduğu toplumsal kesime uygun bir yer olan bu pansiyonda ne zamandır yaşadığına ilişkin bir veri bulunmamaktadır. Oyundaki varlıklarıyla, çatışmayı yaratan öğeler olarak bulunan iki karakter, Peter'ın sorusu üzerine ilk kez bir kıyaslamaya girerler. Jerry'nin yaşadığı yerin Peter'a göre "pek hoş bir yere benzememesi" bu karşıtlığı doğuran bir görüş olarak ortaya çıkmaktadır.

Jerry, bu bölümde ailesine ilişkin anlattıklarıyla bireysel tarihi hakkında ipuçları vermeyi sürdürmektedir. Annesini, babasını ve teyzesini, olağanüstü acılar yaşayarak

kaybetmiştir. Onun anlattıklarından, normal dışı bir geçmişi olduğu ve buna paralel olarak şimdi içinde bulunduğu konumun aslında beklenen bir tablo oluşturduğu ortaya çıkmaktadır.

JERRY: ...Biz haberi Noel ile yılbaşı arasında aldık; sevgili anacığımın Alabama'da bir çöplükte ruhuna veda ettiği haberini. Ruhunu olmadan geri döndüğünde de pek iyi karşılanmadı doğrusu. Yani neydi ki? Bir ceset... kuzeyli bir ceset. Her neyse, sevgili babacığım yılbaşını tam iki hafta kutladıktan sonra kendini bir belediye otobüsünün önüne attı da bu aile işi toptan temizlenmiş oldu. Ama yo; geride teyzem kalmıştı, çıkışı ne günahı ne de içki şişelerinin avuntusunda arayan teyzem. Ben onun yanına taşındım. Onunla ilgili pek bir anım olmasa da, her ne yaparsa yapsın –uyumak, yemek yemek, çalışmak, dua etmek gibi- bunu çok katı bir biçimde yaptığını anımsıyorum. O da ben liseden mezun olduğum gün evinin, ki o zamanlar orası benim de evimdi, merdivenlerinden düşüp öldü. Tam bir eşek şakası bana sorarsan.

Jerry'nin yaşamına ilişkin sözleri, geçmişindeki ve şimdiki cinsel yaşamını anlattığı repliklerde belirginleşir.

JERRY: ...Ben güzel hanımlarla asla bir kereden fazla görüşmem. Zaten çoğu da bir fotoğraf makinesiyle aynı odada bulunmaktan hoşlanacak tipte değildir. Ne garip, belki de aynı zamanda hüzünlü bir şey bu.

PETER: Kızlar mı?

JERRY: Hayır. Acaba benim bu küçük bayanları yalnızca bir kere görmem hüzünlü mü diyorum. Bugüne kadar hiç kimseyle bir kereden fazla seks yapmadım, yani ne denir? ...sevişmedim. Bir kere işte o kadar... yo, dur bakayım; on beş yaşındayken... ve ergenliğim başlamadı diye utanç içinde dolaşırken... tam bir buçuk hafta boyunca... e-ş-c-i-n-s-e-l oldum. Yani o türlüydüm... (*çabuk çabuk*) o türlü, o türlü, o türlü... paçalarımın akıyordu o türlüliğüm. O on bir gün boyunca günde en az iki kez park bekçisinin oğluyla beraber oldum... Yunanlıydı, aynı günde doğmuştuk ama o benden bir yaş büyüktü. Sanırım sırlıslıkla aşkıttım... belki de yalnızca sekse. Neyse,

bu başka bir hikaye. Nerde kalmıştık? Ha, küçük bayanlar. Severim onları, gerçekten severim. Bir saatliğine.

Jerry cinsel yaşamını tanımlarken kendini bir “fotoğraf makinesine” benzetmektedir. Bu özelliği onun uzun süreli ve sağlıklı ilişkiler kurmasını engellemektedir. Oyunda tam olarak netleşmeyen eşcinsel olmasının nedeni ise, yalnız başına sürdürdüğü yaşamında ergenliğinin başlamaması nedeniyle duyduğu kaygının sonucu olarak ortaya çıkmış olabilir. Bu davranışında kişisel eğiliminin derecesinin önemini yanında içinde yaşadığı dağınık yaşamın izleri de görülmektedir.

İnsanın temel içgüdüsel gereksinimlerinin barınma, karnını doyurma ve üreme olduğu söylenebilir. Hayvanat bahçesinde yaşayan hayvanların temel içgüdüsel gereksinimlerinin insanlar tarafından karşılanması onlara tanınan bir olanak olmakla birlikte, kendi isteklerinin göz önüne alınmadığı da düşünülebilir. Jerry, kendi yaşamını tanımlarken barınma içgüdüsüne bağlı olarak yaşadığı pansiyonu, geçmişine ilişkin cinsel deneyimlerini ve şimdiki cinsel yaşamını anlatmaktadır. Bu bölümün yorumlanmasında, bu içgüdüsel gereksinimlerin Jerry'nin yaşamındaki karşılıklarının saptanması ve giderek iyice tanınmaya başlayan iki karakterin söylediklerinden ve tepkilerinden yola çıkarak, oyunun geriliminin arttırılması kararlaştırıldı.

Altıncı Hafta :17-24 Mayıs 2003

Üçüncü Bölüm: Jerry ile Köpeğin Öyküsü

Bu bölüm biçimsel olarak oyunun diyalog biçiminde gelişen yapısının dışında bir “anlatı” özelliği taşımaktadır. Oyun metninde 155. replik bu anlatıyı oluşturmaktadır. Oyunun Jerry'nin bir köpekle kurmaya çalıştığı iletişimin öyküsü anlatılmaktadır.

JERRY: ...Yani, Aziz Francis'in üzerine konan kuşlar misali hayvanlar benden pek hoşlanmazlar. Demek istediğim hayvanlar bana karşı kayıtsızdır . . . insanlar gibi (*hafifçe gülümser*) . . . çoğu zaman. Ama bu köpek kayıtsız değildi.

...Hala öbür pansiyonerlerin onunla nasıl başa çıktıklarını bilmiyorum, ama ne düşünüyorum biliyor musun: sanırım köpeğin zoru yalnız benimleydi. Ne hoş.

Yaşadığı pansiyondaki köpeğin ona karşı “kayıtsız olmaması”, Jerry’nin iletişim kurma girişiminin ilk adımını oluşturmaktadır. Çünkü bu Jerry için “sıradışı” bir durumdur. Bu bölümde anlatılanların tümü bu önemsenme denebilecek duyarlılığın varlığına dayandırılmaktadır. Ev sahibinin yani hayvan bakıcısının sahibi olduğu köpek, Jerry’nin yaşadığı pansiyonda yaşamaktadır. İnsanlar arasında iletişimin olmadığı bu pansiyonda yaşayanlar, tıpkı hayvanat bahçesinde olduğu gibi birbirlerinden parmaklıklara benzeyen tahta duvarlarla ayrılmaktadırlar. Konuklarının gelmesi ev sahibi tarafından yasaklanmıştır. Köpek Jerry’nin eve girdiği zamanlarda saldırganlaşmaktadır. Jerry evden çıkarken aynı köpek hiçbir eylemde bulunmamaktadır. Jerry’nin dahil olmaya çalıştığı tek toplumun önünde set kurmuş olan bu köpek, karnını ev sahibi sayesinde doyurmaktadır. Kendi hayvanat bahçesinde yaşamını sürdüren köpek, bir anlamda bu hayvanat bahçesindeki konumunun gereği olarak “bakıcı yardımcılığı” yapmaktadır .

...Evet. Neyse, bu böyle bir haftadan fazla sürdü, ama hep eve girerken; hiçbir zaman çıkarken değil. Çok garip. Daha doğrusu garipti. Pılımı pırtımı toplayıp sokakta yatsam köpeğin kılı bile kımıldamayacaktı. Bir gün, kendimi can havliyle yukarı attığım günlerden birinde, odamda bu konuyu düşündüm ve bir karara vardım. Kararım şuydu: Önce köpeği sevgiyle alt edecektim, bu da olmazsa . . .onu öldürecektim.

...Ertesi gün dışarı çıkıp bir kesekağıdı dolusu hamburger aldım, az pişmiş, ketçapsız, soğansız ve eve dönerken bütün ekmekleri atıp pakette yalnızca etleri bıraktım.

Jerry’nin köpeği “sevgiyle alt etme” planının onun “karnını doyurmak” olması ilgi çekicidir. Onun içgüdüsel gereksinimlerinin birini karşılamak Jerry için köpekle iletişim kurmanın en sağlıklı yolu olarak algılanmaktadır. Kendi yemek parasını köpek için harcamaktadır. Jerry, köpeği hamburgerlerle kandıramaz. Köpek, bilinen davranışını sürdürmekte ve her seferinde Jerry’e saldırmaktadır.

...Bunun üzerine köpeği öldürmeye karar verdim.

...Ona köpeğin ölmesini istemediğimi söyledim, ki bunda oldukça büyük bir gerçek payı vardı.

...Lütfen anla Peter; bu önemli bir şeydir. Bana inanmalısın; gerçekten önemlidir. Davranışlarımızın ne gibi sonuçlar doğurduğunu öğrenmemiz gerekir. *(Yüksek sesle iç geçirir.)* Her neyse köpek iyileşti. Nasıl oldu bilmiyorum; tabi eğer cehennem midir nedir o yerin kapısında bekleyen köpekçiğin akrabası filan değilse.

“İkiye ayrılırdı Hades: Tartaros ile Erebos. İnsanlar öldükleri zaman doğruca Erebos’a, oradan da daha derindeki Tartaros’a giderlerdi. Homeros, gölgelerin yaşadığı bir yer olarak düşünmüştür yeraltını. Tartaros’un kapısı önünde herkesi içeriye bırakan ama dışarı kimseyi çıkarmayan üç başlı, ejder kuyruklu bir köpek, *Kerberos* bekler”. (Hamilton, 1990, s: 24)

...dostumla yeniden karşılaşacağım diye yüreğim yerinden fırlayacakmışçasına büyük bir heyecan duyuyordum.

...Bir köpeğin herhangi bir şeyi, hele hele benim davranışlarımın nedenini anlamasını neden beklediğimi gerçekten bilmiyorum ama nedense köpeğin bunu anlayacağını umuyordum.

...Mesele şu ki ...mesele şu ki *(Burada Jerry çok gergindir)* ...mesele şu ki eğer insanlarla iletişim kuramıyorsan bir yerden başlamak zorundasın. HAYVANLARLA! *(Giderek daha hızlı ve gizli işler çeviren biri gibi konuşur)* Anlamıyor musun? İnsan BİR ŞEYLE bir iletişim kurmak zorundadır. İnsanlarla kuramıyorsa eğer...

...Bir düşünceyle, bir kavramla. Şu zindanı andıran aşağılık dünyada tek ve basit bir fikri birisiyle paylaşmak için bir binanın girişindeki holden daha iyi bir yer olabilir mi? Ha? Bu bir BAŞLANGIÇ olabilir.

“Karşılıklı ilişkilerde anlayış, sevgi, hatta iletişim olmaması, insanın bu durumda kendi kimliğini adlandıramaması, kişiliğini geliştirememesi düşündürücü bir durum olarak sunuldu. Bu oyunlarda insanın bilgisizliğinin ve beceriksizliğinin nedeni, aslında mantıklı ve düzenli olan bir işleyişin insana kapalı olması değil, dünya düzeninin tümüyle bir karmaşa, bir kaos olmasıydı.” (Şener, 1997, s: 75)

İletişimsizliği öncelikli sorun olarak ortaya koyan bu çalışmada, insanın “bir şeyle iletişim kurmasının” gerekliliğinin, oyunun en önemli vurgu noktası olarak ele alınması kararlaştırıldı. Jerry'nin bu yoğun isteğinin, onun kendini insan gibi hissetmesinin tek yolu olarak tanımlandığı, yaşamını anlamlandırmaya ilişkin elindeki tüm olanakları yitirmiş olan Jerry'nin ancak bu sayede yaşadığını ve insan olduğunu hissedebileceği düşünüldü. Bu bölümün, oyunun içindeki öncelikli vurguyu barındırması nedeniyle, birebir yansımalar ve keskin dönüşümlerle ve Peter'ın tüm ilgisini anlatılana yönelterek sahnelenmesi kararlaştırıldı. Jerry'nin başarısızlıkla sonuçlanan iletişim kurma girişimi, onu yaşamında sık sık yaşadığı hayal kırıklıklarından biriyle daha yüzleştirmiştir. Bu yüzleşme, geçmişteki bir olayın anlatılması sırasında, yaşananların birebir yansınmasıyla ve o anda hissedilenlerin hatırlanmasıyla gerçekleşmektedir.

...Bunun sonucunda ne oldu: Köpekle bir anlaşma noktasına vardık; daha çok bir pazarlık aslında. Birbirimizi ne seviyor ne de incitiyoruz çünkü birbirimize ulaşmaya çalışmıyoruz. Benim köpeğe yiyecek vermem bir sevgi göstergesi miydi? Ve acaba köpeğin beni ısırma çalışması sevgi göstergesi değil miydi? Eğer bu kadar yanlış anlıyorsak sevgi diye bir sözcüğü neden yarattık ki?

Jerry, köpekle iletişim kuramamasının sonucunda yaşamın eskisi gibi sürdüğünü, köpeğin bundan şikayetçi olmadığını vurgularken, iletişim kurmanın bir gereksinim olmaktan çıktığını belirtmektedir. Her şey eskisi gibidir. Değişmeyecektir.

Yedinci Hafta: 24-31 Mayıs 2003

Dördüncü Bölüm: Bıçaklama Sahnesi

Bıçaklama sahnesi olarak adlandırılan bu bölüm oyunun finalini oluşturmaktadır. 157-261. replikler bu bölümü oluşturmaktadır. Oyunun başından bu yana Jerry'nin Peter'la ilişkisini adım adım geliştirmeye çalıştığı gözlenmiştir. Jerry'nin ölümü, oyunun en gerilimli anını oluşturmaktadır. Peter'ın her Pazar öğleden sonralarında kitap okuduğu bank, onun için bir yaşam alanı olma özelliğini taşımaktadır. Tıpkı Peter'ın işyerindeki

masası, evdeki televizyon koltuğu gibi bu bankta onun yaşamında özel bir öneme sahiptir. Amerikan yaşam biçiminin bir sonucu olarak insanların, yaşam alanlarının özel bir önemi bulunmaktadır. Bu özel yaşam alanı bir araba ya da bir bahçe olabileceği gibi, haftanın belli günlerinde üzerinde kitap okunan bir bank da olabilir. Peter'ın bu duyarlılığının bilincinde olan Jerry için, istediği sonucu elde etmenin yolu Peter'ın özel yaşam alanına yani bankına saldırmak olarak biçimlenmektedir. Peter Jerry'nin bu saldırısı karşısında nezaketini korumaktadır.

PETER: *(Dostça)* Özür dilerim, sana yer kalmadı mı? *(Biraz öteye gider)*

PETER: *(Sabırla ve hala dostça)* Tamam. *(Biraz daha öteye gider ve Jerry'ye oldukça geniş bir yer bırakır)*

JERRY: ...Öteye git!

Ancak Peter, Jerry'nin ısrarlı tutumu karşısında sinirlenmeye başlamıştır.

PETER: *(Sinirlenmeye başlar.)* Hey, baksana! Bir sürü yer var orada! *(Yine de biraz daha öteye gider, neredeyse banktan düşmek üzere.)*

JERRY: Ve ben de oradayım. Aslanların yemek saati. Aslan bakıcısı aslanlardan birine yemek vermek için bir aslan kafesine giriyor. *(Peter'ın koluna sertçe vurur)*

ÖTEYE GİT!

PETER: *(İyice sinirlenerek)* Daha öteye gidemem. Kolumu dürtükleyip durmayı da kes. Neyin var senin?

Jerry, fiziksel olarak Peter'ı zorlamaya başlayarak onun bütün çıkış olasılıklarını ortadan kaldırır. Amerikan yaşam biçiminin içinde konuşma konusunda gelişen duyarlılığın fiziksel temas konusunda aynı biçimde işlediğini söylemek zordur. İnsanlar birbirlerine dokunmak için iyi bir nedene sahip olmalıdırlar. Hele bir insanın daha bir süre önce tanıştığı birinin "koluna sertçe vurması" ciddi bir saldırı olarak algılanabilir.

Son yarım saate yaşananlar bir yana, aralarındaki iletişim ne kadar gelişmiş ve ilerlemiş olursa olsun, sınırını aşan bir samimiyet, insanları çileden çıkaran bir davranış olarak tanımlanabilir.

JERRY: Öyküyü dinlemek istiyor musun? *(Yine Peter'in koluna vurur)*

PETER: *(Hayretler içinde)* Pek emin değilim. Ama itilip kakılmaktan hoşlanmadığım kesin.

JERRY: *(Peter'in koluna vurarak)* Böyle mi?

Jerry sonucunu bildiği bu davranışına karşılık olarak Peter'in tepkisinden ve benlik duygusunun davranış biçimini değiştireceğinden emindir. Sonunda Peter, bankını elinde tutmak için dövüşmeyi göze alır. Ancak Jerry'nin cebinden çıkardığı bıçak, Peter'i doğal olarak ürkütmüştür. Yine de "öfkeden kudurması" sonucu savunma amacıyla bıçağa uzanır. Peter'in bıçağa uzandığı an, onun yaşamında belirecek olan büyük değişimin bir göstergesi olması nedeniyle önem taşımaktadır. Peter, yaşam alanını korumaya çalışan bir hayvansal dürtüyle bıçağa uzanır. Bıçağa uzandığı anda Amerikan yaşam biçimine ait değerler sisteminin ve davranış özelliklerinin dışına çıkmaktadır.

JERRY: *(Her "dövüş" deyişinde bir tokat atarak)* Dövüş diyorum sana sefil piç; o bank için dövüş; papağanların için dövüş; kedilerin için dövüş; kızların için dövüş; karın için dövüş; erkekliğin için dövüş, seni acınası küçük bitki. *(Peter'in yüzüne tükürür)* Karına bir erkek çocuk bile veremedin sen.

PETER: *(Yakasını Jerry'nin elinden kurtarır, öfkeden kudurmuş gibidir)* Onun erkeklikle değil, genlerle ilgisi var, seni...seni canavar herif. *(Atılıp yerdeki bıçağı alır ve sesli sesli soluyarak biraz geriler)* Sana son bir şans veriyorum; defol git buradan ve beni rahat bırak! *(Kolumu öne uzatmış, elindeki bıçağı sıkı sıkı tutmaktadır; ama saldırı değil savunma için)*

(Birden kendini öne atıp tüm gövdesiyle Peter'in elindeki bıçağın üzerine yıkılır. Jerry bu pozisyonda iken bir an tam bir sessizlik olur, sonra Peter bir çığlık atar ve elindeki bıçağı Jerry'nin gövdesinde bırakarak geri çekilir. Jerry kıpırdamadan durur. Sonra o da ölümcül bir yara almış olan öfkeli bir hayvan gibi bağırır. Bedenine saplı olan bıçakla birlikte sendeleyerek banka doğru yürür. İki büklüm oturur, ağzı açık olarak ve acıdan büyümüş gözlerle Peter'a bakar)

Jerry'nin ölümü aynı zamanda bir intihardır. Oyun istemdişi bir katil ile bir kurban yaratmıştır. Özellikle "kurban, istemdişi katili için üzülen ve onun durumunu anlayarak ölürken". (Esslin, s: 242) Oyunun en büyük sürprizi ortaya çıkar. Jerry, kendini öldürtmüştür ancak, onun ölümü, Peter'ın bundan sonra hiçbir zaman eskisi gibi yaşayamayacağını da anlaşılması anlamını üretmektedir.

JERRY: ...İşte sonuç. Ama ...bilemiyorum ...bütün bunları planlamış olabilir miyim? Yo ...yo, olamam. Ama galiba planlamıştım. İşte öğrenmek istediğin şeyi anlattım, değil mi? Artık hayvanat bahçesinde ne olduğunu biliyorsun. Artık televizyonda ne göreceğini de biliyorsun ...sana sözünü ettiğim yüzü ...benim yüzümü, şu anda görmekte olduğun yüzü. Peter ...Peter? ... Peter ...sağ ol. Sana yüz sürdüm (*belli belirsiz güler*) ve sen bana huzur verdin. Sevgili Peter.

PETER: (*Sahne arkasından, acıklı bir haykırışlar*) AMAN ALLAHIM!

JERRY: (*Gözleri hala kapalı, başını iki yana sallayarak konuşur; sözlerinde hem bir alay hem de bir yakarış var gibidir*) Aman... Allahım. (*Ölür*)

Jerry bu olanları planlayıp planlamadığını bilmediğini söylerse de sonuç olarak olayların gelişimini yönlendiren ve Peter'ı bu noktaya taşıyan odur. Yaşamının anlamını ölümden bulmuştur. Bu Jerry'nin seçimidir. Bu ölümle Jerry varlığını belgelemiştir. Eğer içinde yaşadığı toplumla hiçbir biçimde bir bağ kuramayacaksa, cesedi ile zorunlu bir iletişim kurulması gerekecektir. Televizyonlar ve gazeteler bu ölüm haberini vermek zorunda kalacaklardır. Böylece Jerry ile zorunlu olarak bir iletişim kurulacaktır.

Jerry'nin insanlarla ve çevrelendiği sistemle iletişim kurmasının yolu onun ölümü olacaktır.

Hiç değilse Peter, bu intihardan sonra yaşamının sonuna kadar unutamayacağı bir "insanı", tüm varlığıyla kabullenmek zorunda kalacaktır. Jerry'nin kurabildiği tek iletişim onun ölümüne neden olmuştur.

Sekizinci Hafta: 31-07 Haziran 2003 Sahne Provaları

Jerry'nin yaşadıklarına ve anlattıklarına dayanarak, dünya, bir hayvanat bahçesi eğretilmesiyle ele alınmaktadır. Toplamların yaşayışlarında iletişim biçimleri kesin çizgileriyle belirlenmiştir. Bu hayvanat bahçesinin içinde yaşayan insanlar, vahşetten ve acımasızlıktan habersiz bir biçimde, varolan düzene uyma savaşı vermektedirler. Yaşamının her dönemine yayılan talihsizliklerine ve hayal kırıklıklarına rağmen Jerry, çıldırmanın sınırına gelmiş bir "ermiş" görünümündedir. Dünyanın en büyük metropollerinden birinde kimsesiz ve iletişimsiz yaşamaktadır. Çevresinde yer alan insanlar onu dışlamıştır. Tüm çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ailesini çocuk yaşta kaybetmesinin sonuçlarına çok ağır bir bedel ödeyerek katlanmak zorunda kalmıştır.

Jerry sahneye çıktığı andan başlayarak, yaşamını, bir insanla iletişim kurarak, bunu başararak, sonlandırmayı planlamaktadır. Bu nedenle katilini her açıdan tanımak, bir insanla gerçek anlamda iletişim kurabilmenin mutluluğunu yaşamak istemektedir. Bir köpekle bile iletişim kuramaması, onu bir kez daha hayal kırıklığına sürüklemiştir. Bu yalnızlıktan bunalmıştır. Jerry için, Amerikan biçimi yaşamın her defasında reddettiği ve engellediği iletişim ütopyası gerçekleşmeye başlamıştır. Kelimenin tam anlamıyla "başarısız" biri olan Jerry, orta sınıfın üst kesimine üye olan bir insanla iletişim kurmanın yolunu bulmuştur. Bu, Jerry'nin hayallerinin gerçekleşmesi anlamını taşımaktadır. Bir insanı, gerçek anlamda kendisiyle konuşmaya ikna etmeyi başarmıştır.

Oyun boyunca anlatılanlar iki karakterin kendi açılarından dünyayı algılayışlarını ortaya koymaktadır. Toplumsal konumlarının farklı olması nedeniyle farklı yaşamsal kaygılara

sahiptirler. Peter'ın sakin ve tedbirli dinleyici olarak konumlandırıldığı oyunda Jerry'nin sorularına verdiği yanıtlar, onu, farkına varamadan deşifre etmiştir. Peter'ın çok istediği halde bir erkek çocuk sahibi olamayışı onun başarılı yaşamının kırılma noktasını oluşturmaktadır.

Oyunda New York'un batısı ile doğusu arasındaki yaşam koşullarının da karşılaştırıldığı görülmektedir. Doğu yakası, tüm zenginliği ve görkemiyle, üst sınıfın barındığı, başarılı insanların yaşadığı bir kesimdir. Batı yakası ise Amerika'ya yeni göç etmiş insanların, evsizlerin, alt sınıfa ait insanların yaşadığı, bakımsız görünümüyle, yoksulluğun simgesi haline gelmiş bir kesimdir. Bu iki kesimi birbirinden ayıran çizgiyi Central Park oluşturmaktadır. Bu park gündüzleri doğu yakasını ağırlarken, gün batımından sonra batı yakasında yaşayanlara teslim olmaktadır.

Oyun metninde işlenen, bireyle toplum arasında ve bireyler arasında yaşanan iletişimsizliğin nedenlerinin ve sonuçlarının saptanması amacı doğrultusunda, oyunun sahnelenmesi aşamasında, metnin alt anlamlarının sahneye aktarılması gerekmektedir. Bu nedenle karakterler arasındaki iletişimin adım adım kazandığı boyut, derecelendirilerek, iletişimin yoğunluğunda bir artış sağlanması hedeflenmiştir. Bölümler arasında kurulacak bağın, bu artışı gerçekleştirmede önemli bir etken olduğu saptanmıştır. Jerry, eşiktir. Yaşamla ölüm arasındaki sınırın yanbaşındadır. Duygusallığı ve içtenliği bütün ağırlığıyla sahneye taşınmalıdır. İçinde yaşadığı vahşetin, iletişim açılığının etkilerini yansıtmalıdır. Jerry yaşamını bu biçimde sürdürmekten yorgun düşmüştür. Varoluşunu anlamlandıramamaktadır. Elindeki tek kozunu kullanmaktan başka seçeneği kalmamıştır. Ölümü seçmesi, varoluşunu anlamlandırma çabasıdır. Bunu yaparken Hazreti İsa gibi yeniden doğmayı düşünmemektedir. Peter ise Tolstoy'un İvan İlych'inin hastalığı boyunca yaşamını sorgulaması gibi, bu olayın ardından kendi yaşamını sorgulamaya başlayacaktır. Bu kaçınılmaz sorgulama sırasında, bir bankı elde etmek uğruna nasıl hayvanlaştığını ve içgüdülerinin esiri olduğunun düşünecektir. Yaşamını anlamlandıran değerler sistemini, Amerikan yaşam biçimini yeniden anlamlandırmaya çalışacaktır. İstem dışı da olsa kendini bundan böyle eskisi gibi huzurlu ve güvende hissedemeyecek ve Jerry'nin söylediklerini tekrar tekrar hatırlayacaktır.

Jerry'nin oyun boyunca mümkün olduğunca hareketli olması gerektiği saptandı. Bu onun etki gücünü artıracak bir özellik olarak, sahnenin her yanına ulaşmasına yol açacak, mekanın içindeki belirleyici kişi olma özelliğinin vurgulanmasını sağlayacaktır. Peter ise bankı uğruna dövüşmesi gerekene kadar oturmaktadır. Kavga sırasında da tıpkı Jerry'nin öyküsünde yer alan, onun pansiyona girmesine tepki veren köpek gibi, bankına tünemiş, hırlamaktadır.

Dokuzuncu Hafta: 07-14 Haziran 2003 Sahne Provaları

Oyunda kullanılacak ışık planı üzerinde durulmuştur. Sahne ışığının fonksiyonları göz önünde tutularak oyunun yaratmayı hedeflediği anlamı oluşturacak biçimde bir araştırma yapılmıştır. Işığın kullanımında, “görüş mesafesinin seçimi, konunun geçtiği zaman, yer ve koşulların belirlenmesi, renk kullanımı, dikkat ve ilginin odaklaştırılması, ruhsal durumun ayarlanması” konuları üzerinde durulmuştur. (Işık, 1994, s:50)

Oyunda görüş mesafesinin seçimi konusunda ışık ve gölge oranlarının belirlenmesi gerektiği saptanmıştır. Sahneye önden ve üstten verilecek ışıkla, gölgenin azaltılması hedeflenmiştir. Işık kaynaklarının bu amaç doğrultusunda kullanılması kararlaştırılmıştır. Onbir adet ışık kaynağının kullanılmasının yeterli olacağı saptanmıştır. Konunun geçtiği zaman, yer ve koşullar incelenmiştir. Oyunun Central Park'ta bir öğleden sonra geçtiği, ancak ışık kullanımında, başlangıçta bu görünümü sağlayacak bir aydınlatmanın yapılması gerektiği saptanmıştır. Birinci bölüm ilerledikçe ışığın doğal görünümünden çıkıp, yavaş yavaş yapaylaşabileceği tasarlanmıştır. Sarı ışığın aşama aşama artarak, birinci bölümün sonuna gelindiğinde sahnede, değişimi net olarak hissedilemeyecek bir sarı renk ağırlıklı ışık tasarlanmıştır. “Sarı çoğunlukla psikolojik ana renklerden biri olarak sınıflandırılır”. (Işık, 1994, s:111) Oyunun metinde tanımlanan biçimde başlaması, ancak birinci bölümün sonunda yaşanan değişimin gözle görülür hale gelmesi kararlaştırıldı. Oyunda da günlük bir söyleşi gibi başlayan diyalogun yavaş yavaş bir başka zemine taşındığı gözlemlenmektedir. Renk kullanımının bu amaca hizmet edebileceği düşünülmüştür. İkinci bölümde de sarı rengin ağırlığını sürdürmesi kararlaştırıldı. Üçüncü bölümde, Jerry'nin köpek ile

iletişim kurmasını anlatışı sırasında ışığın Jerry'nin hareket alanını aydınlatacak biçimde düzenlenmesi kararlaştırıldı. Bu nedenle sahnede varolan ışığı derecesinin düşürülmesi, Jerry'nin takip ışığıyla aydınlatılması kararlaştırıldı. Böylece dikkat ve ilginin odaklaştırılması hedeflendi. Dördüncü ve son bölümde ışığın kullanımında bir değişimin gerçekleşmesi gerektiği düşünüldü. Sahnede varolan sarı renk ışığın yavaş yavaş yeşil renkli ışığa dönmesi kararlaştırıldı. "Yeşil ışık altında insanlar korkunç görünür" (Işık, 1994, s:111)

Yapılan provalarda oyunun parçalar halinde çalışılan bölümleri biraraya getirilmiştir. Dört bölümün birarada sahnelenmesi sonucunda oyuna ilişkin veriler, tekrar değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme ışığında bölümler arasındaki geçişler ele alınmıştır. Ardından ayrıntı çalışmaları yapılmıştır. Bu aşamadan sonraki her provada, oyun baştan sona en az iki kez oynanarak, kondisyona bağlı sorunlar aşılmaya çalışılmıştır. Oyunun temposunun kontrol altına alınabilmesi için tekrar provalarının gerekli olduğu düşünülerek, ara vermeden iki kez üstüste alınan provalar yapılmıştır.

Jerry ve Peter'ın kostümleri saptanmıştır. Jerry'nin, yeşil bir t-shirt ve lacivert bir pantolon ile spor ayakkabılar kullanması, Peter'ın ise krem renkli ütülü bir gömlek, krem renkli ütülü bir pantolon ve kahverengi kösele ayakkabı giymesi, omzunda bir kazak olması ve eşyaları için bir çanta kullanması kararlaştırılmıştır.

3. SONUÇ

Yirminci yüzyılın ortalarında insanoğlunun yaşadığı yıkımlar, insanın yaşamı anlamlandırma çabasını güçlendirmiş ve gerçeğin yeniden sorgulanmasına yol açmıştır. Aradan geçen zaman, yaşanan acılardan ders alma konusunda yeterli olamamıştır. Ne yazık ki, uygarlığın simgesi haline gelen ülkeler bile bu yıkımların körükleyicisi olmuşlardır. Yirminci yüzyıl boyunca insanoğlu ardı arkası kesilmeyen bu acılar nedeniyle sürekli sarsılmakta ve gerçeğin tanımını sorgulamaktadır. İnsanlık nereden ve ne zaman geleceğini kestiremediği bir saldırı düşüncesinin yarattığı korkuya teslim olmuştur. Dünyanın egemenliğini kazanma konusunda geri adım atmayan egemen güçlerin mücadeleleri ve iktidar düşkünlükleri sürmektedir. İnsanoğlu, tanımlamakta zorluk çektiği bu mücadelenin içinde, iletişim yeteneğini gün geçtikçe yitirmekte ve korkulu bekleyişini sürdürmektedir.

Teknoloji baş döndürücü bir hızla gelişmektedir. Ancak teknolojinin bulgularının çoğu, savaşlarda üstünlük sağlama amacı doğrultusunda kullanılmaktadır. İnsanoğlu kendi gelişim ve iletişimini zenginleştirmek amacıyla artık iletişim araçlarıyla bütünleşmiştir. Yaşanan bu teknolojik gelişmelerden “sınırlı” olarak yararlanabilen insanlar, evlerinde, ofislerinde ve ceplerinde taşıdıkları bilgisayarlarla dünyayla iletişimlerini kesintisiz olarak sürdürmektedirler. Ancak, insanoğlunun iletişimi ve bilgilendirilmesi “sınırlandırılmıştır”. Gereği kadar ve uygun görüldüğü ölçüde bilgilendirilmektedirler. İnsanoğlu doyurucu olmayan bu bilgilendirmenin sonucunda bir güvensizlik yaşamaktadır.

“Tiyatro tarihinde Absürd genellemesi içinde yer almış ellili ve altmışlı yılların oyunları ile, yetmişli yıllardan bu yana yazılan ve sahnelenen insan, kendini anlayamadığı bir durum içinde buluyor, nedenini bilmediği, sonucunu kestiremediği biçimde eylemek zorunda kalıyor ve gene açıklayamadığı bir biçimde umutsuzluğa ya da yıkıma uğruyor. Bu oyunlarda dramatik olan, insanın, bilgisizliğin verdiği şaşkınlığı yaşamak zorunda kalışı ve güvensizlik duygusu içine düşmesidir”. (Şener, 1997, s: 67)

Bireyle toplum arasında ve bireyler arasında yaşanan sağlıklı ve üretken iletişim, giderek azalmaktadır. Bu, insan olmanın gereklerinden hızla uzaklaşmayı da beraberinde getirmektedir. İnsanın uygarlaşma çabası sonucunda iletişim kavramının tanımını değiştirmiştir. Zorlu yaşam koşullarına ayak uydurmaya çalışan insanoğlu, insan

olmasının nedenlerini bir tarafa bırakarak sürekli bir karmaşanın içine itilmiştir. Böyle düşünen insanların oluşturduğu toplumların değer yargıları da hızlı bir dönüşüm içindedir. İnsan, toplumsal bir varlık olarak, çevrelendiği toplumun ve değerler sisteminin bir ürünüdür. Bu değerler sisteminin içinde evrilmektedir. Bir başka deyişle, değer yargıları bu sistemin verileriyle oluşmaktadır. Toplumun yazılı olan ve olmayan tüm kuralları, insanın toplum halinde yaşamasına ilişkin düzenlemeleri yapmak amacıyla oluşturulmuşlardır. İnsanın, toplumsal bir varlık olarak içinde yaşadığı çevrenin iletişim biçimlerini sorgulamadan kabullenmesi beklenmektedir. Bu davranış ile insan, kitlenin bir uzantısı olarak yaşamdan beklentilerini gerçekleştirememektedir.

Jerry'nin topluma uyamayışı onun değil toplumun suçu olarak da algılanabilir. Toplum kendi değerler sistemini üretmiş ve bunun içine aldığı insanları yaşam biçimlerini ayrıntılarıyla planlamıştır. Bu plan başarı ve güç kavramlarına dayanmaktadır. Bu çalışmada, Amerikan yaşam biçimi olarak simgelenen yaşam tanımı, dünyanın tüm gelişmiş ülkelerinde görülen tanımdan çok farklı değildir. Çocukluklarından başlayarak bu güç ve başarı kavramlarını yaşamlarının odak noktasına yerleştiren çağımız insanı, çevrelendikleri toplumun yazılı ya da yazılı olmayan bu kurallarına uymanın gereklerini yerine getirmektedir. Başarıları biriktikçe, toplumun değerler sistemine uyum sağlamaya başlamaktadırlar. Çevrelerindeki insanlarla kurdukları iletişimin biçimini de bu uyum belirlemektedir.

Tiyatro sanatının bu karmaşayı çözümlenmede önemli bir sorumluluk üstlenmesi gerektiği söylenebilir. "...uygar Avrupa'da 8 milyonun üstünde insanın katledildiği İkinci Dünya Savaşından sonra tiyatrodaki başı, ortası ve sonu olan geleneksel bir çizgi izlemek, anlatıma ağırlık varan yazım yöntemini sürdürmek kuşkusuz olanaksızdı, Eveling'in açısından". (Gürün, 2000, s: 139) Edinburg Üniversitesi Felsefe Profesörü Stanley Eveling'in vurguladığı gibi tiyatro yirminci yüzyılda keskin bir dönüşüm yaşamıştır.

Tiyatro sanatının, yaşamın sorunlarına eğilmesi gerekmektedir. Tiyatro doğduğu günden bu yana çağına tanıklık etme sorumluluğunu yerine getirdiği dönemlerde parlamış, seyircisiyle bütünleşmiştir. Nitelikli bir toplumsal yaşam oluşturmanın yolu,

sanattan geçmektedir. Tiyatro sanatı da bulguladığı toplumsal sorunları sahneye taşıyarak ve tartışarak, seyircisinin gerçeğe yüzleşmesi amacı doğrultusunda çaba göstermelidir.

Edward Albee'nin "Hayvanat Bahçesi Masalı" adlı oyununda ele aldığı, bireyle toplum arasında ve bireyler arasında yaşanan iletişimsizlik teması, oyunun yazıldığı yıllardan günümüze gelene dek bazı anlamsal farklılıklar da oluşturmaktadır. Bu farklılıklar genel anlamıyla aynı değerler sisteminin içinde, aynı toplumun farklı kesimlerinde yer alan bireylerin yaşadığı uzaklığın artmış olmasıdır. Oyunda yer alan karakterler birbirlerinin değillemeleri olmaktan çıkmışlardır. Toplumun farklı kesimlerinden gelen ve aynı toplumsal koşullara uymaları beklenen iki karakter, sistemin farklı yönlerinin ortaya çıkardığı yaşamsal sorunların tartışılmasını gündeme getirmektedir. Albee'nin vurgu noktalarından biri olan iletişim eksikliği, insanları yalnızlaştırmaktadır. Albee'nin iletişimsizlik temasını ele alışındaki tutumu "nihalist" bir bakış açısını barındırıyor gibi algılanabilir. Albee'nin "Hayvanat Bahçesi Masalı" adlı oyununda ele alındığı biçimiyle, toplumsal koşulların belirlediği çerçevede insanlar arasında yaşanan iletişimsizlik, varoluşsal bir sorgulamaya dönüşebilir. Jerry, bu varoluşsal sorgulamayı kendi yaşamına son vererek gerçekleştirmektedir. Ancak, bu görüşün sahneye taşınması, varolan bir gerçeğin seyirciyle yüzleştirilmesi amacını taşımaktadır. Bu da Albee'nin toplumsal yaşam kuralları ile hesaplaşma isteğinin bir sonucu olabilir. Albee'nin oyunları aynı zamanda "başkaldırı" özelliğini de barındırmaktadır. İletişim isteğini varoluşsal bir sorgulamaya dönüştüren ve ölümü seçen oyun karakterinin davranışı bir başkaldırıdır. Bu bakış açısıyla, Edward Albee'nin "Hayvanat Bahçesi Masalı" adlı oyunu, bireyi merkeze alan tutumuyla Absürd Tiyatro Akımının yetkin bir örneği sayılabilir. İnsanoğlunun içinde yaşadığı toplumsal yaşam koşullarını iyileştirmek ve yetkinleştirmek için, insanların gerçeklerle yüzleşmesi, bilinçlenmesi amacı doğrultusunda tiyatro sanatı, bu yüzleşmenin koşullarının yaratıldığı bir alan oluşturabilir. Böylece tiyatro sanatı, çağına tanıklık etme işlevini yerine getirebilir. Günümüzün gerilim içinde yaşayan insanları, bireysel tarihlerinden getirdikleri özelliklerinin yanında, toplumsal yaşam koşullarının da etkisi altında birbirlerinden hızla uzaklaşmaktadırlar. Teknolojinin nimetleriyle beslenen toplumsal yaşam koşullarının belirlediği iletişim biçimleri içinde, insan, giderek yalnızlaşmaktadır.

Absürd Tiyatro, varolan geleneksel yapıya alternatif olarak sunduğu biçimi ve içeriğiyle, modern tiyatronun dönüm noktalarından biri olma özelliğini korumaktadır. İnsanın yalnızlığını, parçalanmışlığını ve yaşadığı şaşkınlığı anlatmanın en etkili biçimlerinden ve anlayışlarından birini sunmaktadır. İnsanoğlu, günümüzde ne zaman ve nereden geleceğini kestiremediği tehlikelerin tehdidi altındadır. Bir gün durup dururken, ofisinde çalışırken, ailesiyle birlikte zaman geçirirken ya da uyurken, bir takım güçlerin bir hesaplaşmasının kurbanı olma riskini taşımaktadır. Durup dururken, bombaların yağması ya da ofisine bir uçağın çarpması artık olasılık dahilindedir. Tanımlamakta güçlük çektiği bu korkuları yüzünden, çağımızın insanı gitgide, içine kapanmış ve toplumsal yaşamdan soyutlanmış bir yapıya bürünmektedir. Tiyatro sanatı insanı yalnızlığından ve gerçek anlamda iletişim kurma açlığından kurtarabilecek, paylaşım duygusunu anımsatabilecek bir dayanak olma özelliğini korumaktadır.

EKLER

EK-1: OYUN AFİŞİ

“HAYVANAT BAHÇESİ MASALI”

OYUN BİR BÖLÜM

YAZAN: EDWARD ALBEE

ÇEVİREN: SEVDA ÇALIŞKAN

YÖNETEN: EROL İPEKLİ

OYNAYANLAR

JERRY: EROL İPEKLİ

PETER: ÜMİT AYDOĞDU

**YER: ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
DEVLET KONSERVATUVARI
UYGULAMA SAHNESİ**

TARİH: 11 TEMMUZ 2003

SAAT: 16.00

*Anadolu Üniversitesi
Devlet Konservatuarı
Uygulama Sahnesi*

EK-2: OYUN METNİ

Central Park; yaz mevsiminde bir Pazar öğleden sonrası; şimdiki zaman. Sahnenin iki yanına yerleştirilmiş iki bank vardır. Her ikisi de izleyicilere dönüktür.. Bankların arkasında yapraklar, ağaçlar ve gökyüzü görünür. Oyunun başında Peter banklardan birinde oturmaktadır.

Perde açıldığında Peter sahnenin sağ yanındaki bankta oturmakta ve bir kitap okumaktadır. Bir ara okumayı keser, gözlüğünün camlarını temizler ve tekrar kitabına döner. Sahneye Jerry girer.

1. JERRY: Hayvanat bahçesinden geliyorum. *(Peter onu fark etmez)* Hayvanat bahçesinden geliyorum dedim. BAYIM, HAYVANAT BAĞÇESİNDEN GELİYORUM!

2. PETER: Hı?... Ne?... Özür dilerim benimle mi konuşuyordunuz?

3. JERRY: Hayvanat bahçesine gittim, sonra da buraya kadar yürüdüm. Kuzeye doğru mu yürümüş oluyorum?

4. PETER: *(Şaşkın)* Kuzey mi? Şey, sanırım... sanırım öyle. Bir düşüneyim.

5. JERRY: *(İzleyicilerin arkasında bir yeri göstererek)* Şurası Beşinci Cadde mi?

6. PETER: Evet. Evet öyle.

7. JERRY: Şurada onu kesen cadde hangisi? Şu sağdaki?

8. PETER: O mu? Ha, o Yetmiş Dördüncü Cadde.

9. JERRY: Hayvanat bahçesi de Altmış Beşinci Cadde yakınlarında. Öyleyse kuzeye yürümüşüm.
10. PETER: *(Bir an önce kitabına dönme isteğiyle)* Evet, anlaşılın öyle.
11. JERRY: Sevgili tatlı kuzey.
12. PETER: *(Belli belirsiz, refleks gibi)* Ha, ha.
13. JERRY: *(Kısa bir duraklamadan sonra)* Ama tam kuzey değil.
14. PETER: Ben... şey, hayır, tam kuzey değil; ama... kuzey diyoruz işte. Aslında kuzeyimsi.
15. JERRY: *(Kendisini başından savmak için can atan Peter'in piposunu yakmaya hazırlanışını izler)* Aslanım akciğer kanseri mi olmaya çalışıyorsun sen?
16. PETER: *(Biraz rahatsız olduğunu belirtecek biçimde bakar, sonra gülümser)* Hayır bayım. Bunu içmekle kanser olunmaz.
17. JERRY: Yo, bayım. Muhtemelen ağız kanseri olur sonra da çenesinin yarısı alındıktan sonra Freud'un taktığı o şeylerde takmak zorunda kalırsın. Ne diyorlardı onlara?
18. PETER: *(Rahatsız)* Protez mi?
19. JERRY: Hah, tamam işte! Protez. Sen eğitilmiş birisin değil mi? Doktor musun?
20. PETER: A, hayır, hayır. Bir yerde bununla ilgili bir yazı okumuştum. Time dergisinde yanılmıyorsam. *(Kitabına döner)*

21. JERRY: Eh, Time dergisi de boş kafalılara göre değildir.
22. PETER: Doğru. Değildir.
23. JERRY: *(Bir duraklamadan sonra)* Of, şunun Beşinci Cadde olduğuna öyle sevindim ki.
24. PETER: *(Belli belirsiz)* Evet.
25. JERRY: Parkın batı yakasını pek sevmem de.
26. PETER: Öyle mi? *(Bıkkın ama yine ilgili bir tonla)* Niye?
27. JERRY: *(Düşünmeden)* Bilmem.
28. PETER: Ya. *(Kitabına döner)*
29. JERRY: *(Birkaç saniye Peter'a bakarak başında durur, sonunda Peter şaşkın bir biçimde başını kitaptan kaldırıncı)* Konuşmamızın bir sakıncası var mı?
30. PETER: *(İstemediğini açıkça belli ederek)* Şey... yo, yok.
31. JERRY: Evet var, var.
32. PETER: *(Kitabını indirir, piposunu söndürüp kaldırır, gülümseyerek)* Yo, gerçekten. Sakıncası yok.
33. JERRY: Evet, var.
34. PETER: *(Kararlı)* Hayır. Hiçbir sakıncası yok. Gerçekten.
35. JERRY: Güzel... güzel bir gün.

36. PETER: *(Gerekmediği halde gökyüzüne bakarak)* Evet. Evet, gerçekten. Çok güzel bir gün.
37. JERRY: Hayvanat bahçesinden geliyorum.
38. PETER: Evet, yanılmıyorsam bunu daha önce de söylemişsiniz, değil mi?
39. JERRY: Yarın sabah gazetelerde okursun, tabii eğer bu gece televizyonda görmezsen. Televizyonun var, öyle değil mi?
40. PETER: Elbette. İki televizyonumuz var. Biri çocuklar için.
41. JERRY: Sen evlisin!
42. PETER: *(Memnuniyetini belirterek)* Tabii ki evliyim.
43. JERRY: Tanrı aşkına bu bir kural değil ki.
44. PETER: Yo... yo, tabii değil.
45. JERRY: Bir de karın var.
46. PETER: *(Aralarındaki iletişimsizliğe bir anlam veremeden)* Evet!
47. JERRY: Ve çocukların.
48. PETER: Evet, iki tane.
49. JERRY: Erkek mi?
50. PETER: Hayır, kız... ikisi de kız.

51. JERRY: Ama sen erkek olsun isterdin.
52. PETER: Eh, tabii... doğal olarak her erkek ođlu olsun ister, ama...
53. JERRY: (*Biraz alaycı*) Ama başa gelen çekilir, ha?
54. PETER: Hayır, ben öyle demeyecektim.
55. JERRY: Başka çocuđun da olmayacak öyle mi?
56. PETER: (*Kafası başka yerde*) Hayır, başka olmayacak. (*Birden irkilir*) Neden öyle söylediniz? Siz bunu nasıl bilebilirsiniz?
57. JERRY: Bacak bacak üstüne atışından belki. Sesindeki bir şeyden. Belki de yalnızca tahmin yürütüyorum, kimbilir. Sorun karında mı?
58. PETER: (*Öfkeli*) Bu sizi hiç ilgilendirmez! (*Sessizlik*) Anlıyor musunuz? (*Jerry başını sallar. Peter yatışmıştır.*) Evet, haklıydınız. Artık çocuğumuz olmayacak.
59. JERRY: Başa gelen çekilir.
60. PETER: (*Kızgınlığını umutarak*) Evet... Sanırım öyle.
61. JERRY: Eheet! Şimdi ne konuşalım?
62. PETER: Hayvanat bahçesiyle ilgili bir şey diyordunuz siz... gazetede okuyacakmışım, televizyonda görecekmışım falan diye?
63. JERRY: Birazdan anlatırım. Sana soru sormamın sakıncası var mı?
64. PETER: Yo, hayır.

65. JERRY: Önce bunu neden yaptığımı söyleyeyim. Ben, bir bira ver, kenef nerde, film kaçta başlıyor ya da ellerine sahip ol ahabap gibi şeyler söylemek dışında insanlarla pek konuşmam.

66. PETER: İtiraf etmeliyim ki ben...

67. JERRY: Ama arada sırada biriyle konuşmak hoşuma gider, gerçek anlamda konuşmak. Yani birini tanımak ve onu hakkında herşeyi bilmek.

68. PETER: *(Gülümser ama hala biraz huzursuzdur)* Bugünkü kobay da ben miyim?

69. JERRY: Böyle güneşli bir Pazar öğleden sonrasında iki kız babası olan kendi halinde bir kocadan daha uygun kim olabilir? Hatta belki de bir köpeği olan biri? *(Peter başıyla hayır işareti yapar.)* Hayır mı? İki köpek öyleyse? *(Peter yine aynı şekilde başını sallar)* Hmm, köpeğin yok ha? *(Peter üzgün üzgün başını sallar)* A, ne yazık. Oysa sen hayvan sever birine benziyorsun. KEDİ? *(Peter üzüntülü bir biçimde başıyla onaylar)* Kedi mi? Bu senin fikrin olamaz. Hayır bayım. Karınla kızlarının mı? *(Peter başıyla onaylar)* Bilmem gereken başka bir şey var mı?

70. PETER: *(Boğazını temizler)* İki... iki tane de papağan var. Herbiri bir kızım için.

71. JERRY: Kuşlar.

72. PETER: Kızlar yatak odalarında kafeste besliyorlar.

73. JERRY: Hastalık taşırlar mı? Kuşlar yani?

74. PETER: Sanmıyorum.

75. JERRY: A, bu kötü işte. Eğer taşısaldı evin içinde serbest bırakırdın, kediler de onları yer ve ölürlerdı belki. *(Peter bir süre boş boş bakar, sonra güler.)* Eee, başka ne var? Şu koca aileni geçindirmek için ne iş yaparsın sen?

76. PETER: Ben... şey... küçük bir yayınevinde yöneticilik yapıyorum. Biz... eee... ders kitapları basarız.

77. JERRY: Güzel; çok güzel. Ne kadar kazanıyorsun?

78. PETER: *(Neşesini kaybetmeden)* Hey orda dur bakalım!

79. JERRY: A, yapma ama.

80. PETER: Peki, yılda yaklaşık on sekiz bin dolar kazanıyorum ama üzerimde asla kırk dolardan fazla taşımam... yani şey... hani niyetin bozursa diye söylüyorum... ha, ha, ha.

81. JERRY: *(Duymazlıktan gelerek)* Nerede oturuyorsun? *(Peter bu soruyu yanıtlamakta isteksiz davranır.)* Hey bak; seni soyacak filan değilim. Papağanlarını, kedilerini ya da kızlarını kaçırmaya da niyetim yok.

82. PETER: *(Bağırarak)* Lexington ile Üçüncü Cadde arasında, Yetmiş Dördüncü Caddede oturuyorum.

83. JERRY: Gördün mü, çok zor değilmiş.

84. PETER: Niyetim şey değildi... ama sen doğru dürüst konuşmuyorsun ki insanla; soru sorup duruyorsun. E, ben de normal olarak... şey, çekingen davranıyorum. Niye başımda dikilip duruyorsun?

85. JERRY: Birazdan turalamaya başlayacağım, sonra da otururum. *(Aklına bir şey gelmiş gibi)* Yüzünün alacağı şekli merak ediyorum.

86. PETER: Ne? Kimin yüzü? Hey hayvanat bahçesi hikayesiyle mi ilgili?
87. JERRY: (*Dalgın*) Ne?
88. PETER: Hayvanat bahçesi, hayvanat bahçesi. Hayvanat bahçesiyle ilgili bir şey.
89. JERRY: Hayvanat bahçesi mi?
90. PETER: Bundan söz edip duruyordun.
91. JERRY: (*Hala uzaklarda gibidir ama birden komuya döner.*) Hayvanat bahçesi? A, evet; hayvanat bahçesi. Buraya gelmeden önce oraya gittim. Sana söylemişim ya. Söylesene, orta sınıf üst tabakayla orta sınıf üst tabakanın alt kesimini birbirinden ayıran nedir?
92. PETER: Sevgili dostum, ben...
93. JERRY: Kes şu sevgili dostum edebiyatını.
94. PETER: (*Üzgün*) Üstünlük mü tasladım? Evet herhalde öyle yaptım; özür dilerim. Ama, anlasana, sınıflar hakkındaki sorun beni şaşırttı.
95. JERRY: Sen şaşırınca üstünlük mü taslarsın?
96. PETER: Ben... ben bazen söylemek istediklerimi tam olarak dile dökmem. (*İşi şakaya vurmak ister*) Eh, ne de olsa yayıncıyım, yazar değil.
97. JERRY: (*Güler ama espriye değil*) Öyle olsun. Aslında üstünlük taslayan bendim.

98. PETER: A, hadi. Hiç de değil.

(Bu noktada Jerry giderek artan bir kararlılık ve otoriteyle sahneyi adımlamaya başlar. Adımlarını öyle ayarlar ki, köpek hakkındaki konuşması tam sahnenin ortasında olduğu zamana rastlar.)

99. JERRY: Pekala. En sevdiğin yazarlar kimler senin? Baudelaire ve J. P. Marquand mı?

100. PETER: *(İlgisiz)* Şey, ben bir çok yazarı severim. Oldukça değişik zevklerim vardır diyebilirim. O söylediğin ikisi, her biri kendi tarzında iyi yazarlardır. *(Canlanarak)* Elbette Baudelaire diğerleriyle kıyaslanamayacak kadar iyi bir yazar ancak... eee... Marquand'ın da... eee... ulusal şeyimizde belli bir yeri...

101. JERRY: Boşver.

102. PETER: Ben... üzgünüm.

103. JERRY: Bugün hayvanat bahçesine gitmeden önce ne yaptım biliyor musun? Washington Meydanından başlayıp Beşinci caddeyi boylu boyunca yürüdüm.

104. PETER: A. Village'de oturuyorsun o zaman! *(Bu Peter için bir çok şeyin açıklaması gibidir.)*

105. JERRY: Yo, hayır. Beşinci caddeden hayvanat bahçesine kadar yürüyebileyim diye metroyla önce Village'e gittim. İnsanın yapmak zorunda kaldığı şeylerde biri bu da. Bazen kısa bir mesafeyi doğru yoldan gitmek için yolu uzatmak zorunda kalırsın.

106. PETER: *(Bozularak)* Ya. Ben de Village'de oturduğunu sanmıştım.

107. JERRY: Amacın neydi senin? Olaylara bir anlam kazandırmak mı? Düzen getirmek mi? Şu vazgeçilmez sınıflayıp kutulara kaldırma hastalığı mı? Eh, bu kolay. Söyleyeyim sana. Ben yukarı batı yakasında, Central Park ile Columbus Caddesi arasında, dört katlı kahverengi taş bir bina olan bir pansiyonda yaşıyorum. En üst kattayım; arka taraf, batıya bakıyor. Odam gülünç derecede küçük ve duvarlardan bir tanesi ince tahtadan. Bu tahta duvar benim odamı gülünç derecede küçük olan bir başka odadan ayırıyor; bu yüzden sanıyorum ki bu iki oda bir zamanlar tek bir odaymış. Yine de pek büyük sayılmasa bile gülünç derecede küçük olmayan bir oda. Tahta duvarın arkasındaki odada kapısını her zaman açık tutan bir zenci nonoş yaşıyor. Belki her zaman değil de, ibadet eden bir Budist rahip edasıyla kaşlarını aldığı her zaman. Bu nonoşun çürük dişleri, ki bu az rastlanan bir şey, ve bir de Japon kimonosu var, bu daha da az rastlanır bir şey, ve bu kimonoyu holdeki kenefe gidip gelirken giyiyor, ki bu da oldukça sık yaptığı bir şey. Yani kenefe çok sık gidiyor demek istiyorum. Beni hiç rahatsız etmiyor ve odasına hiç kimseyi getirmiyor. Bütün yaptığı kaşlarını almak, kimonosunu giymek ve kenefe gitmek. Ön tarafa bakan iki oda sanırım bizimkilerden biraz daha büyük ama yine de oldukça küçük sayılır. Birinde Porto Rikolu bir aile oturuyor: bir adam, karısı ve bilmem kaç tane çocuğu, sayısını bilmiyorum. Bu insanların gelen gideni çok oluyor. Öndeki öbür odada da birisi kalıyor ama kim olduğunu bilmiyorum. Onu hiç görmedim. Hiç hiç.

108. PETER: (Rahatsız) Neden... neden kalıyorsun orada?

109. JERRY: (Dalgın) Bilmiyorum.

110. PETER: Pek hoş bir yere benzemiyor... yani kaldığın yer.

111. JERRY: Eh tabii, doğu yakasındaki dairelere benzemez. Ama öte yandan benim de bir karım, iki kızım, iki kedim ve iki papağanım yok. Benim sahip olduğum şeyler tuvalet malzemeleri, birkaç giysi, aslında bulundurmamam gereken bir ocak, bir konserve açacağı -hani şu anahtarlı olanlardan- bir bıçak, iki çatal, iki kaşık -biri küçük, diğeri büyük- üç tabak, bir fincan, bir fincan altlığı, bir su bardağı, iki boş çerçeve, sekiz-dokuz kitap, bir deste pornografik oyun kağıdı, yalnızca büyük harflerle

yazan eski bir Western Union daktilo ve kilidi olmayan çelik bir kutudan ibaret. İçinde ne mi var? Taşlar! Küçük bir çocukken deniz kıyısından topladığım yuvarlak taşlar. Onların altında... ezilmiş... mektuplar... lütfen mektupları... lütfen şunu yap... lütfen bunu yap mektupları. Ne zaman mektupları da var. Ne zaman yazacaksın? Ne zaman geleceksin? Ne zaman? Bunlar daha yakın geçmişe ait mektuplar.

112. PETER: *(Üzgün üzgün ömine bakar, sonra)* Şu iki boş çerçeve..?

113. JERRY: Bunu neden açıklamak gerektiğini anlamıyorum. Yeterince açık değil mi? O çerçevelere resmini koyabileceğim kimse yok.

114. PETER: Annen baban... belki de... bir kız arkadaş...

115. JERRY: Sen çok tatlı bir adamsın ve gıpta edilecek kadar safsın. Asma anacığımın babacığım öldü benim... anlıyor musun?... Ben de çok üzülüyorum... gerçekten. AMA onların vodvili şu anda bulutlarda turne yapıyor, bu yüzden onları çerçeveleyip yüzlerine bakamam. Ayrıca, ya da daha açık konuşayım, benim sevgili anacığım ben on buçuk yaşındayken babamı terkedip güney eyaletlerine doğru bir aldatma turuna çıktı... bir yıllık bir yolculuğa... ve yanından hiç ayırmadığı kişiler arasında Bay Alkol adında biri vardı. En azından sevgili babacığımın annemin arkasından gidip geri geldiğinde... ve onun ölüsünü getirdiğinde bize söylediği buydu. Biz haberi Noel ile Yılbaşı arasında aldık; sevgili anacığımın Alabama'da bir çöplükte ruhuna veda ettiği haberini. Ruhunu olmadan geri döndüğünde de pek iyi karşılanmadı doğrusu. Yani neydi ki? Bir ceset... kuzeyli bir ceset. Her neyse, sevgili babacığım Yılbaşını tam iki hafta kutladıktan sonra kendini bir belediye otobüsünün önüne attı da bu aile işi toptan temizlenmiş oldu. Ama yo; geride teyzem kalmıştı, çıkışı ne günahla ne de içki şişelerinin avuntusunda arayan teyzem. Ben onun yanına taşındım. Onunla ilgili pek bir anım olmasa da, her ne yaparsa yapsın -uyumak, yemek yemek, çalışmak, dua etmek gibi- bunu çok katı bir biçimde yaptığını anımsıyorum. O da ben liseden mezun olduğum gün evinin, ki o zamanlar orası benim de evimdi, merdivenlerinden düşüp öldü. Tam bir eşek şakası bana sorarsan.

116. PETER: Vah, vah; vah, vah.
117. JERRY: Vah mı? Neye vah? Neyse, bütün bunlar uzun zaman önce oldu ve şu anda bu olanlar hakkında hiçbir duygum yok. Belki artık anacığımın babacığımın neden çerçevesiz olduğunu anlamışsındır. Senin adın ne?
118. PETER: Adım Peter.
119. JERRY: Sormayı unutmuşum. Ben de Jerry.
120. PETER: (*Belli belirsiz, gergin bir gülüşle*) Selam Jerry.
121. JERRY: (*Peter'in selamını başıyla alır.*) Şimdi bir düşünelim; bir kız resmi koymanın anlamı ne, hem de iki çerçeveye birden? Unutma ki iki çerçevem var benim. Ben güzel hanımlarla asla bir kereden fazla görüşmem. Zaten çoğu da bir fotoğraf makinesiyle aynı odada bulunmaktan hoşlanacak tipte değildir. Ne garip, belki de aynı zamanda hüzünlü bir şey bu.
122. PETER: Kızlar mı?
123. JERRY: Hayır. Acaba benim bu küçük bayanları yalnızca bir kere görmem hüzünlü mü diyorum. Bugüne kadar hiç kimseyle bir kereden fazla seks yapmadım, yani ne denir?... sevişmedim. Bir kere işte o kadar... yo, dur bakayım; on beş yaşındayken... ve ergenliğim başlamadı diye utanç içinde dolaşırken... tam bir buçuk hafta boyunca... e-ş-c-i-n-s-e-l oldum. Yani o türlüydüm... (*çabuk çabuk*) o türlü, o türlü, o türlü... paçalarımın akıyordu o türülülüğüm. O on bir gün boyunca günde en az iki kez park bekçisinin oğluyla beraber oldum... Yunanlıydı, aynı günde doğmuştuk ama o benden bir yaş büyüktü. Sanırım sırlı sıklam aşkıttım... belki de yalnızca sekse. Neyse, bu başka bir hikaye. Nerde kalmıştık? Ha, küçük bayanlar. Severim onları, gerçekten severim. Bir saatliğine.
124. PETER: Eh, apaçık anlaşılıyor ki...

125. JERRY: *(Kızgın)* Hey! Bana evlenip papağan beslememi mi salık vereceksin?
126. PETER: *(O da kızarak)* Papağanları unut! Evlenmek istemiyorsan da evlenme. Beni zerre kadar ilgilendirmiyor. Bir kere bu konuşmayı başlatan ben deği...
127. JERRY: Tamam, tamam. Özür dilerim. Oldu mu? Kızgınlığın geçti mi?
128. PETER: *(Gülerek)* Yo, kızgın filan değilim.
129. JERRY: *(Rahatlamış olarak)* İyi. *(Önceki konuşma tonuna dönerek)* Bana şu çerçeveleri sorman çok ilginç. Oysa ben pornografik oyun kağıtları hakkında bir şeyler sorarsın sanmıştım.
130. PETER: *(Bildik bir gülümseyişle)* A. O kağıtları bilirim.
131. JERRY: Önemli olan bu değil. *(Güler)* Herhalde küçükken arkadaşlarınla elden ele dolaştırdınız ya da senin kendi desten vardı.
132. PETER: Eh, sanırım çoğumuzun vardı.
133. JERRY: Tam evlenme arifesinde de attın gitti.
134. PETER: Bana baksana sen. Büyüdüğüm zaman öyle şeylere gereksinimim kalmamıştı benim.
135. JERRY: Öyle mi?
136. PETER: *(Utanarak)* Böyle konulardan söz etmemeyi yeğlerim.

137. JERRY: Öyleyse? Söz etme. Hem zaten ben senin ergenlik sonrası cinsel yaşamını ve sorunlarını deşmeye çalışmıyordum; benim yapmaya çalıştığım pornografik oyun kağıtlarına çocukken verilen değerle, büyüyünce verilen değer arasındaki farkı göstermekti. Küçük bir çocukken bu kağıtları gerçek deneyimlerin yerine geçsin diye kullanırsın, büyüyünce de gerçek deneyimlerini fantezilerin yerine. Ama sanırım sen hayvanat bahçesinde olanları duymak istersin.

138. PETER: *(Heyecanla)* A, evet; hayvanat bahçesi. *(Kendini toplar)* Yani... eğer sen...

139. JERRY: Sana oraya neden gittiğimi anlatayım... daha doğrusu, bir şeyler anlatayım işte. Kaldığım pansiyonun dördüncü katından söz etmiştim. Sanırım aşağıya doğru indikçe her katta odalar biraz daha güzelleşiyor. Yani öyle olduğunu sanıyorum; bilemiyorum. Üçüncü ve ikinci katta yaşayan kimseyi tanımıyorum. A, dur bir dakika! Üçüncü katta yaşayan bir kadın olduğunu biliyorum, ön tarafta. Biliyorum, çünkü her zaman ağlıyor. Ne zaman dışarı çıkıp geri gelsem, ne zaman odasının önünden geçsem, hep ağladığını duyuyorum; sessizce ama... çok kararlı bir biçimde. Gerçekten de çok kararlı. Ama benim asıl gelmek istediğim konu, köpek ve ev sahibi kadın. Ben insanları tanımlarken kötü sözler kullanmaktan hoşlanmam. Hiç hoşlanmam. Ama bu ev sahibi kadın şişko, çirkin, kötü, aptal, pis insan sevmeyen, ucuz ve ayyaş bir çöp torbası. Konuşurken pek küfürlü sözler kullanmadığıma dikkat etmişsindir, bu yüzden onu iyi anlatabildiğimi sanmıyorum.

140. PETER: Onu çok... canlı bir biçimde tanımladın.

141. JERRY: Sağol. Her neyse, bu kadının bir köpeği var, işte ben bu köpeği anlatacağım sana; bu kadınla köpeği oturduğum binanın bekçiliğini yapıyorlar. Kadın zaten tek başına beter bir şey; her zaman odama bir şeyler ya da birilerini çıkartıyor muyum diye beni gözler ve öğleden sonraları limonlu cinini devirdikten sonra yolunu kesip, ceketime yada koluma yapışır ve o iğrenç bedenini bana dayayarak konuşmak için köşeye sıkıştırır. O bedenin ve soluğun kokusu... inanamazsın... ve yalnızca yemesini, içmesini ve dışkılmasını sağlayacak kadar gelişmiş olan bezelye

büyüklüğündeki beyninin arkalarında bir yerlerde cinsel isteği andıran kokuşmuş bir şeyler var. Ve Peter, bu sıvış sıvış şehvetin hedefi benim.

142. PETER: Bu tiksindirici bir şey. Bu... korkunç.

143. JERRY: Ama onu uzaklaştırmanın bir yolunu buldum. Benimle konuştuğu, bana yaklaştığı ve odası hakkında bir şeyler geveleyip onu görmeye gitmemi söylediği zaman ben yalnızca şöyle diyorum: Ama tatlım, dün yetmedi mi sana? Ya da ondan önceki gün? O zaman şaşkına dönüyor, küçük gözlerini kısıyor, yalpalamaya başlıyor ve sonra Peter... işte o anda o çileli yerde belki de bir işe yaradığımı düşünüyorum... o hayal bile edilmesi güç olan yüzde aptal bir gülümseyiş belirmeye başlıyor ve dünü ve ondan önceki günü düşününce, hiçbir zaman olmamış bir şeye inanıp onu yeniden yaşamaya yeniden yaşayınca, kıkırdamaya ve inlemeye başlıyor. Sonra o canavar kılıklı siyah köpeğini çağırıp odasına geri dönüyor. Bir dahaki karşılaşmamıza kadar canımı kurtarmış oluyorum.

144. PETER: Bu... bu öylesine inanılmaz ki. Böyle insanların gerçekten var olduklarını düşünmek zor.

145. JERRY: *(Takılarak)* Böyleleri kitaplarda olur, değil mi?

146. PETER: *(Ciddi)* Evet.

147. JERRY: Ve bırakalım gerçekleri kitaplar anlatsın. Haklısın Peter. Neyse, benim sana anlatmaya çalıştığım şey köpek. Şimdi anlatıyorum.

148. PETER: *(Gergin)* Ha, evet; köpek.

149. JERRY: Sakın bir yere gitme. Gitmeyi düşünmüyorsun değil mi?

150. PETER: Aaa... hayır sanmıyorum.

151. JERRY: *(Bir çocukla konuşur gibi)* Çünkü, köpeği anlattıktan sonra ne anlatacağım biliyor musun? Sonra... sonra sana hayvanat bahçesinde ne olduğunu anlatacağım.

152. PETER: *(Hafifçe gülerek)* Sende... sende bir sürü öykü var değil mi?

153. JERRY: Dinlemek zorunda değilsin. Seni hiç kimse burada zorla tutmuyor, unutma. Bunu aklından çıkartma.

154. PETER: *(Rahatsız)* Biliyorum.

155. JERRY: Öyle mi? İyi.

(Aşağıdaki uzun konuşma sırasında Peter ve izleyiciler üzerinde hipnotik bir etki bırakması için bol hareket olmalıdır. Bazı özel hareketler metnin içinde belirtilmiştir, ancak en iyisi yönetmen ile Jerry'yi oynayan oyuncunun birlikte karar vermeleri olacaktır.)

TAMAM: *(Büyük bir reklam panosundan okur gibi)*

JERRY İLE KÖPEĞİN ÖYKÜSÜ! *(Doğal ses tonuyla)* Sana anlatacağım şey, insanın bazen kısa bir mesafeyi doğru yoldan gitmek için yolunu uzatmak zorunda kalışıyla ilgili. Ya da, ben bununla ilgili olduğunu sanıyorum. Ama bugün hayvanat bahçesine gidiş ve buraya kadar kuzeye, daha doğrusu kuzeye doğru bir yerlere yürüyüş nedenim bu. Tamam. Köpek, herhalde söylemişim, canavar gibi siyah bir hayvan: Koca bir kafa, minicik, minicik kulaklar ve gözler ...kanlı, iltihaplı belki de; ve bir deri bir kemik vücut. Köpek siyah, simsiyah; kanlı gözleri hariç her yeri simsiyah, ha, evet . . . bir de sağ ön ayağında açık bir yara; o da kırmızı. Ayrıca; bu zavallı canavar, eminim yaşlı bir köpek bu . . . kesinlikle dayak yemiş bir hayvan . . . aleti hemen her zaman kalkık dolaşiyor. O da kırmızı. Vee . . . başka ne vardı? . . . ah, evet; dişlerini gösterdiği zaman gri-sarı-beyaz bir renk görünüyor. İşte böyle: Gırrrr! Beni ilk gördüğü zaman böyle yaptı . . . taşındığım gün. Onu gördüğüm anda bu köpek için kaygılandım. Yani, Aziz

Francis'in üzerine konan kuşlar misali hayvanlar benden pek hoşlanmazlar. Demek istediğim hayvanlar bana karşı kayıtsızdır . . . insanlar gibi (*hafifçe gülümser*) . . . çoğu zaman. Ama bu köpek kayıtsız değildi. Beni ilk gördüğü andan itibaren hırlayıp üzerime atladı, bacaklarımı ısırarak için. Kuduz gibi de değil aslında, hantalca bir köpekti ama pek kof da sayılmazdı. Düpedüz bir saldırıydı işte, ama ben hep kaçmayı başardım. Pantolonumdan bir parça koparttı, bak, şurada işte, yamalı yer; bunu oraya taşıdığım ikinci günü yaptı. Ama ben onu tekmeleyip elinden kurtuldum ve çabucak üst kata çıktım ve olay kapandı. (*Şaşkın*) Hala öbür pansiyonerlerin onunla nasıl başa çıktıklarını bilmiyorum, ama ne düşünüyorum biliyor musun: sanırım köpeğin zoru yalnız benimleydi. Ne hoş. Evet. Neyse, bu böyle bir haftadan fazla sürdü, ama hep eve girerken; hiçbir zaman çıkarken değil. Çok garip. Daha doğrusu garipti. Pılımı pırtımı toplayıp sokakta yatsam köpeğin kılı bile kımldamayacaktı. Bir gün, kendimi can havliyle yukarı attığım günlerden birinde, odamda bu konuyu düşündüm ve bir karara vardım. Kararım şuydu: Önce köpeği sevgiyle alt edecektim, bu da olmazsa . . . onu öldürecektim.

(*Peter gözlerini kısarak ona bakar*)

Hemen tepki verme Peter; yalnızca dinle. Ertesi gün dışarı çıkıp bir kesekağıdı dolusu hamburger aldım, az pişmiş, ketçapsız, soğansız ve eve dönerken bütün ekmekleri atıp pakette yalnızca etleri bıraktım.

(*Aşağıdaki konuşma hareketle desteklenebilir*)

Pansiyona döndüğümde köpek beni bekliyordu. Girişteki hole açılan kapıyı hafifçe araladım; işte oradaydı, beni bekliyordu. Ne yapacağına karar vermeye çalışıyordu. İçeri girdim, çok yavaş, elimde hamburgerler vardı demiştim ya, kesekağıdını açtım ve içindeki etleri hırlamakta olan köpeğin 3-4 metre uzağına, yere bıraktım. Böyle işte! Köpek hırladı, durdu, kokladı, ete doğru önce yavaşça, sonra hızlanarak gelmeye başladı. Etin yanına geldiğinde durup bana baktı. Yüzümde her an yok olmaya hazır bir gülümseyişle bakıyordum ona. Yeniden hamburgerlere döndü, kokladı, burnuyla biraz daha yokladı ve sonra . . . RRAAAAGGGGGHHH, böyle . . . etlere yumuldu. Sanırdın ki hayatı boyunca pislikten başka hiçbir şey yememiş. Ki bunda gerçek payı olması kuvvetle muhtemel. Ev sahibi kadının pislikten başka bir şey yediğini sanmıyorum. Neyse. Köpek, gırtlığından kadınsı sesler çıkartarak bütün hamburgerleri yiyip kesekağıdını da yemeye çalıştıktan sonra oturdu ve gülümsedi. Yani sanırım gülümsedi;

kedilerin gülümsediklerini biliyorum. Gerçekten çok doyurucu bir andı bu. Sonra, BAM, hırladı ve yine üstüme saldırdı. Ama bu sefer de yakalayamadı. Ben de yukarı çıkıp yatağıma uzandım ve yine köpeği düşünmeye başladım. Gerçeği söylemem gerekirse oldukça gücenmişim ve öfkeden çılgına dönmüştüm. içinde tadını bozmayacak kadar domuz eti olan altı nefis hamburger vermişim ona. Gücenmişim. Ama bir süre sonra bu işi birkaç gün daha denemeye karar verdim. Aslında düşünürsen bu köpeğin bana bir gıcığı vardı; gerçekten. Ve ben de bunu yenip yenemeyeceğimi merak ediyordum. Bu yüzden aynı şeyi yapmayı beş gün daha sürdürdüm, ama hep aynı şey oluyordu: hırla, kokla, kalk, hızlan, gözüne bak, yumul, RAAGGGHHH, gülümse, hırla; BAM. Bu sırada Columbus Caddesi attığım hamburger ekmekleriyle dolmuştu ve olanlar artık beni gücendirmek yerine tiksindiriyordu. Bunun üzerine köpeği öldürmeye karar verdim.

(Peter karşı çıkar gibi elini kaldırır)

Yo, hemen korkma Peter, başaramadım zaten. Köpeği öldürmeye çalıştığım gün yalnızca bir hamburger ve öldürücü dozda fare zehiri aldım. Hamburgeri alırken adama ekmek istemediğimi, yalnızca eti vermesini söyledim. Ondan ekmezsiz hamburger satmıyoruz ya da ne yapacaksın yani elinle mi yiyeceksin? Türünden bir tepki bekliyordum. Ama böyle bir şey olmadı; yalnızca gülümsedi, hamburger köftesini yağlı kağıda sardı ve kediniz için mi? Dedi. Hayır, tam olarak değil, bu, tanıdığım bir köpeği öldürme planımın bir parçası demek istedim. Ama “tanıdığım bir köpek” lafı biraz garip kaçıyor, onun için korkarım biraz da normalden yüksek bir sesle ve gayet resmi bir biçimde EVET, KEDİM İÇİN dedim. İnsanlar dönüp bana baktılar. Bir şeyi basite indirgemeye çalıştığımda bu hep böyle olur. İnsanlar dönüp bana bakarlar. Ama neyse, bunun konuyla ilgisi yok. Evet. Yolda hamburger köftesini avucuma alıp bir güzel mıncıklayarak içine fare zehrini kattım. Bu sırada tiksintiyle birlikte bir hüznü de duyuyordum. Girişteki hole açılan kapıyı araladım, işte ona getirdiklerimi alıp sonra da üzerime atılmak için bekleyen canavar oradaydı. Sefil yaratık; saldırıya geçmeden önce gülümsemesinin bana elinden kurtulmak için zaman kazandırdığını asla öğrenemedi. AMA, işte oradaydı; cinsel organı ayakta, bir kötülük simgesi gibi bekliyordu. Zehirli köfteyi yere koydum, merdivenlere yöneldim ve onu izledim. Sefil hayvan her zamanki

gibi eti çiğnemedi mideye indirdi, tiksindirici bir biçimde gülümsedi ve sonra, BAM. Ama ben her zamanki gibi merdivenlere sıçradım ve o her zamanki gibi beni elinden kaçırdı. VE SONRADAN HAYVANIN ÖLÜMCÜL BİR HASTALIĞA YAKALANDIĞI ANLAŞILDI. Böyle olduğunu biliyordum, çünkü artık ortalarda görünmüyordu ve ev sahibi kadın da ayık dolaşıyordu. Cinayete teşebbüs ettiğim günün akşamında beni holde durdurdu ve kulağıma Tanrının küçük köpeğine ölümcül bir hastalık verdiğini söyledi. O şaşkın şehvetini unutmuştu ve gözleri ilk kez tam olarak açık duruyordu. Köpeğin gözlerine benziyorlardı. Burnunu çekerek benden köpeği için dua etmemi istedi. Ona şöyle demek istedim: Sayın bayan, dua edecek olsam kendim için, zenci nonoş için, Porto Rikolu aile için, ön odada oturan hiç tanımadığım o insan için, kapalı kapısının ardında kararlı bir biçimde ağlayan kadın için, ve nerede olursa olsun pansiyonlarda kalan herkes için dua ederdim; hem, sayın bayan, ben bu dua işinden hiç anlamam. Ama, ... işi olduğundan daha karışık bir hale getirmemek için... ona dua edeceğimi söyledim. Yüzüme baktı. Bana yalancı olduğumu ve büyük bir olasılıkla köpeğin ölmesini istediğimi söyledi. Ona köpeğin ölmesini istemediğimi söyledim, ki bunda oldukça büyük bir gerçek payı vardı. İstemiyordum, ama onu zehirleyen ben olduğum için değil. Korkarım sana şunu itiraf etmek zorundayım: köpeğin yaşamasını istiyordum, çünkü ilişkimizin kazanacağı yeni boyutu merak ediyordum.

(Peter giderek artan hoşnutsuzluğunu ve düşmanlığını belli eder)

Lütfen anla Peter; bu önemli bir şeydir. Bana inanmalısın; gerçekten önemlidir. Davranışlarımızın ne gibi sonuçlar doğurduğunu öğrenmemiz gerekir. *(Yüksek sesle iç geçirir)* Her neyse köpek iyileşti. Nasıl oldu bilmiyorum; tabi eğer cehennem midir nedir o yerin kapısında bekleyen köpekçiğin akrabası filan değilse. Mitoloji bilgim pek iyi değildir. *(Sözcüğü mit-o-lo-ji diye söyler)* Ya senin?

(Peter düşünürken Jerry konuşmayı sürdürür)

Her neyse – bu arada sekiz bin dolarlık soruyu kaçırdın Peter – her neyse, köpek sağlıklı günlerine geri döndü, ev sahibi kadın da havhavinin ölümden dönmesinden hiç

etkilenmemiş olan alkol tutkusuna. Ev sahibi bana köpekçiğin iyileştiğini haber verdikten sonra bir gün, Kırk İkinci caddede oynayan ve ya daha önce görmüş olduğum, ya da gördüklerime çok benzeyen bir filmi izleyip eve dönerken köpeğin beni bekliyor olmasını öylesine çok istiyordum ki. Şeydim yani...nasıl desem?...bu işe kendini kaptırılmış?...büyüsüne kapılmış?...hayır, hayır, sanmıyorum... düpedüz heyecanlıydım...yüreğim yerinden fırlayacakmışçasına heyecanlı... evet, evet, doğrusu bu... dostumla yeniden karşılaşacağım diye yüreğim yerinden fırlayacakmışçasına büyük bir heyecan duyuyordum.

(Peter aşağılayıcı bir tavırla yüzünü buruşturur)

Evet Peter; dostum. Onu anlatacak tek sözcük bu. Köpek dostumla karşılaşacağım için yüreğim heyecanla atıyordu, v.s. Kapıdan girdim, korkusuzca holün ortasına kadar ilerledim. Hayvan oradaydı... yüzüme bakıyordu. Ve biliyor musun, ölümden sıyırtmak neredeyse yaramıştı ona, çok iyi görünüyordu. Durum; ona baktım; o da bana, sanırım ... sanırım uzunca bir süre öylece kaldık ... hareketsiz ... heykel gibi ... göz göze. Ben onun gözünün içine o benimkine baktığından daha uzun süre baktım. Yani ben gözlerimi kaçırmadan bir köpeğin gözünün içine onun bana bakabileceğinden daha uzun süre bakabilirim, ya da bir insanın gözüne, fark etmez. Ama birbirimize baktığımız o yirmi saniye ya da iki saat boyunca aramızda bir ilişki kuruldu. Olmasını istediğim şey şuydu: Artık köpeği seviyordum ve onun da beni sevmesini istiyordum. Onu sevmeye çalışmıştım, sonra da öldürmeye, ve ikisi de kendi başına başarısız olmuştu. Bir köpeğin herhangi bir şeyi, hele hele benim davranışlarımın nedenini anlamasını neden beklediğimi gerçekten bilmiyorum ama nedense köpeğin bunu anlayacağını umuyordum.

(Peter hipnotize olmuş gibidir)

Mesele şu ki ... mesele şu ki ... *(Burada Jerry çok gergindir)* ... mesele şu ki eğer insanlarla iletişim kuramıyorsan bir yerden başlamak zorundasın. HAYVANLARLA! *(Giderek daha hızlı ve gizli işler çeviren biri gibi konuşur)* Anlamıyor musun? İnsan BİR ŞEYLE bir iletişim kurmak zorundadır. İnsanlarla kuramıyorsa eğer ... BİR

ŞEYLE. Bir yatakla, bir karafatmayla, bir aynayla ... yo, bu çok güç, bu en son adımlardan biri. Bir karafatmayla, bir ... bir ... bir halıyla, tuvalet kağıdıyla ... yo, yo, bu da olmaz ... o da bir tür ayna sayılır; kanayıp kanamadığını gösterir sana. Gördün mü bir şey bulmak ne kadar zor? Bir sokak köşesiyle, yüzlerce ışıkla, ıslak caddelere yansıyan tüm renklerle ... bir fiske dumanla, bir ... fiske ... dumanla ... pornografik oyun kağıtlarıyla, bir çelik kutuyla ... KİLİTSİZ ... sevgiyle, kusmakla, ağlamakla, küçük tatlı hanımlarla, küçük ve tatlı olmadıkları için duyduğun öfkeyle, bedenle para kazanmakla, ki bu bir sevgi ifadesidir ve ben bunu kanıtlayabilirim, hayatta olduğun için haykırmakla; Tanrıyla. Buna ne dersin? BİR ZENCİ NONOŞ OLAN VE KİMONO GİYEN VE KAŞLARINI ALAN BİR TANRIYLA. KAPALI KAPISININ ARDINDA KARARLI BİR BİÇİMDE AĞLAYAN BİR KADIN OLAN TANRIYLA ... duyduğuma göre bir süre önce her şeye sırtını dönmüş olan Tanrıyla ... ve bir gün, insanlarla. (*Jerry bundan sonraki sözcüğü iç geçirerek söyler*) İnsanlar. Bir düşünceyle, bir kavramla. Şu zindanı andıran aşâğılık dünyada tek ve basit bir fikri birisiyle paylaşmak için bir binanın girişindeki holden daha iyi bir yer olabilir mi? Ha? Bu bir BAŞLANGIÇ olabilir. Anlamak ve belki de anlaşılmak için bir başlangıç yapmak ... bir anlayışı başlatmak için bir KÖPEKTEN daha iyi bir şey düşünebiliyor musun? (*Burada Jerry çok abartılı bir biçimde bitkin düşer*) Yalnızca o kadar; bir köpek. (*Burada birkaç saniye uzatılabilecek bir sessizlik olur, daha sonra Jerry yorgun bir biçimde öyküsünü tamamlar*) Bir köpek. Son derece mantıklı bir fikir gibi görünmüştü bana. Unutma ki insan köpeğin en iyi dostudur. İşte. Köpekle birbirimize baktık. Ben ondan daha uzun süre. Ve o zaman gördüğüm şey şu ana kadar değişmedi. Ne zaman karşılaşsak olduğumuz yerde duruyoruz. Birbirimizi hüznün ve kuşkuyla karışık bakışlarla süzuyoruz, sonra da kayıtsızmışız gibi yapıyoruz. Birbirimize hiç aldırmadan geçip gidiyoruz; birbirimizi anlıyoruz. Çok hüznü bir şey bu, ama kabul etmelisin ki, birbirimizi anladığımızı gösteriyor. Birbirimize ulaşmayı birçok kez denedik ve başarısız olduk. Köpek kendi çöplüğüne döndü, ben de kendi yalnız ve güvenli yoluma. Aslında benimkine dönmek denmez. Demek istediğim ben yalnız ve güvenli geçiş hakkımı *kazandım*, tabii eğer yitirdiğim şeylere eklenen bir başka şey olan buna kazanç denebilirse. Ne iyiliğin ne de zalimliğin tek başına bir işe yaramadığını öğrendim. Ve şunu da öğrendim: İkisi bir arada ve aynı zamanda olursa öğretici bir duygu çıkıyor ortaya. Ve kazanılan şey aslında yitirilmiş oluyor. Bunun sonucunda ne oldu: Köpekle

bir anlaşma noktasına vardık; daha çok bir pazarlık aslında. Birbirimizi ne seviyor ne de incitiyoruz çünkü birbirimize ulaşmaya çalışmıyoruz. Benim köpeğe yiyecek vermem bir sevgi göstergesi miydi? Ve acaba köpeğin beni ısırma çalışması sevgi göstergesi değil miydi? Eğer bu kadar yanlış anlıyorsak sevgi diye bir sözcüğü neden yarattık ki?

(Sessizlik olur. Jerry Peter'in üzerinde oturmakta olduğu banka gider ve yanına oturur. Oyun boyunca Jerry ilk kez oturmaktadır)

Jerry ile köpeğin öyküsü: Son.

(PETER suskundur)

Ee, Peter? *(Jerry birden neşelenir)* Ee, Peter? Bu öyküyü Reader's Digest'e satıp Karşılaştığım En Unutulmaz Karakter ödülü olarak iki yüz dolar alır mıyım dersin, ha?

(Jerry canlanmış Peter'in ise neşesi kaçmıştır)

Aa, hadi Peter; bana ne düşündüğünü söyle.

156. PETER: *(Uyuşmuş gibi)* Ben ... ben anlamıyorum ... anladığımı sanmı... *(ağlamaklı)* Niye anlattın bana bütün bunları?

157. JERRY: Niye anlatmayayım?

158. PETER: ANLAMİYORUM!

159. JERRY: *(Öfkeli bir fısıltıyla)* Yalan söylüyorsun!

160. PETER: Hayır. Hayır, söylemiyorum.

161. JERRY: *(Yavaş yavaş)* Anlatırken sana açıklamaya çalıştım. Yavaş yavaş anlattım; bütün bunların anlamı ...

162. PETER: DAHA FAZLA DUYMAK İSTEMİYORUM. Seni anlamıyorum, ev sahibini de, onun köpeğini de ...

163. JERRY: *Onun köpeği mi! Ben sanıyordum ki benim ... Yo, yo, haklısın. Onun köpeği. (Dikkatle Peter'a bakar ve başını iki yana sallar) Ne düşündüğümü bilmiyorum; anlamaman çok doğal. (Tek düze, bıkkın bir ses tonuyla) Ben senin mahallende yaşamıyorum; iki papağanla evli değilim, ya da durumun her neyse işte. Ben sürekli geçiciyim ve evim de dünyanın en büyük kenti olan New York'un, amin, batı yakasındaki iç karartıcı bir pansiyon.*

164. PETER: Ben ... özür dilerim. Şey yapmak istememiştim.

165. JERRY: Boş ver. Sanırım benim hakkımda ne düşüneceğini bilemiyorsun, ha?

166. PETER: *(Şakaya vurur) Yayıncılıkta her türlü insanla karşılaşırız biz. (Güler)*

167. JERRY: Komik bir adamsın sen. *(Kendini zorlayarak güler)* Biliyor musun? Sen çok ... çok komik bir adamsın.

168. PETER: *(Hoşuna gider ama alçak gönüllü davranır) Yok canım, pek öyle sayılmaz. (Hala gülmektedir)*

169. JERRY: Peter, ben senin sinirine mi dokunuyorum yoksa kafanı mı karıştırıyorum?

170. PETER: *(Soruyu ciddiye almadan) Eh, bu öğleden sonranın pek de beklediğim gibi geçmediğini itiraf etmeliyim.*

171. JERRY: Yani ben beklediğin beyefendi değilim mi demek istiyorsun?

172. PETER: Hiç kimseyi beklemiyordum.

173. JERRY: Yo, ben de beklediğini sanmıyorum. Ama işte ben buradayım ve gitmiyorum.

174. PETER: *(Saatine bakarak)* Sen kalıyor olabilirsin ama ben hemen eve gitmek zorundayım.

175. JERRY: Aa, yapma; biraz daha kal.

176. PETER: Gerçekten eve gitmem gerek; bak...

177. JERRY: *(Peter'ı gıdıklayarak)* Aa, hadi.

(Peter çok gıdıklanan biridir; Jerry gıdıklamayı sürdürdüğüçe sesi giderek tizleşir)

178. PETER: Yo, ben... ohhohohohoho! Yapma. Dur, dur. Ohhohohoho, hayır, hayır.

179. JERRY: Aa, hadi.

180. PETER: *(Jerry gıdıklarken)* Oh, hi, hi, hi, hi. Gitmem gerek. Ben ...hi, hi, hi. Papağanların... hi, hi, dur, yapma ... papağanların karnı acıkmıştır. Hi, hi. Kediler de sofrayı kuruyordur. Dur, dur ve ... *(lyice kendini kaybeder)* ...ve biz de ...hi, hi ...ah...ho, ho, ho.

(Jerry, Peter'ı bırakır ama Peter hem gıdıklandığı için hem de kendi saçmalıklarına hala gülmektedir. Jerry yüzüne yapışmış bir gülümsemeye Peter'ın gülme krizinin geçmesini bekler)

181. JERRY: Peter?

...sosi
...hane

182. PETER: Oh, ha, ha, ha, ha, ha. Ne? Ne var?

183. JERRY: Dinle.

184. PETER: Oh, ho, ho. Ne... ne var, Jerry? Oh, aman Tanrım.

185. JERRY: (*Gizemli bir biçimde*) Peter, hayvanat bahçesinde ne olduğunu öğrenmek istiyor musun?

186. PETER: Ah, ha, ha. Nerede? Aa, evet; hayvanat bahçesi. Oh, ho, ho. Biraz önce ben kendi hayvanat bahçemdeydim ... ha, ha ... sofraya kuran papağanlar, ve ...ha, ha.

187. JERRY: (*Sakin*) Evet, çok komikti Peter. Bu kadarını beklemiyordum. Ama sen hayvanat bahçesinde ne olduğunu öğrenmek istiyor musun, istemiyor musun?

188. PETER: Evet, evet tabii istiyorum; bana hayvanat bahçesinde ne olduğunu anlat. Aman Tanrım, bana ne oldu bilmiyorum.

189. JERRY: Şimdi sana hayvanat bahçesinde ne olduğunu anlatacağım; ama önce oraya neden gittiğimi anlatmam gerek. Hayvanat bahçesine insanların hayvanlarla, hayvanların birbirleriyle ve insanlarla nasıl bir arada olabildiklerini anlamak için gittim. Gerçi bu pek iyi bir yol değildi, çünkü orada herkes parmaklıklarla birbirinden ayrılmış; hayvanlar birbirinden, insanlar da hayvanlardan. Ama eğer söz konusu olan bir hayvanat bahçesiye böyle olması gerekiyor. (*Peter'in kolunu dırter*) Öteye git.

190. PETER: (*Dostça*) Özür dilerim, sana yer kalmadı mı? (*Biraz öteye gider*)

191. JERRY: (*Yüzünde belli belirsiz bir gülümseyiş*) Evet, bütün hayvanlar orada ve bütün insanlar orada, ve günlerden Pazar ve bütün çocuklar orada. (*Peter'i yine dırter*) Öteye git.

192. PETER: *(Sabırla ve hala dostça)* Tamam. *[Biraz daha öteye gider ve Jerry'ye oldukça geniş bir yer bırakır]*

193. JERRY: Ve çok sıcak bir gün, bu yüzden etraf leş gibi kokmakta ve bütün baloncular ve dondurmacılar orada ve bütün foklar bağırmakta ve bütün kuşlar haykırmakta. *(Peter'ı daha sert dırter)* Öteye git!

194. PETER: *(Sinirlenmeye başlar)* Hey, baksana! Bir sürü yer var orada! *(Yine de biraz daha öteye gider, neredeyse banktan düşmek üzeredir)*

195. JERRY: Ve ben de oradayım. Aslanların yemek saati. Aslan bakıcısı aslanlardan birine yemek vermek için bir aslan kafesine giriyor. *(Peter'ın koluna sertçe vurur)* ÖTEYE GİT!

196. PETER: *(İyice sinirlenerek)* Daha öteye gidemem. Kolumu dürtükleyip durmayı da kes. Neyin var senin?

197. JERRY: Öyküyü dinlemek istiyor musun? *(Yine Peter'ın koluna vurur)*

198. PETER: *(Hayretler içinde)* Pek emin değilim. Ama itilip kakılmaktan hoşlanmadığım kesin.

199. JERRY: *(Peter'ın koluna vurarak)* Böyle mi?

200. PETER: Kes şunu. Neyin var senin?

201. JERRY: Ben deliyim, piç herif.

202. PETER: Hiç de komik değil.

203. JERRY: Dinle Peter. Bu bankı ben istiyorum. Sen git ötekine otur. Eğer uslu durursan sana öykünün sonunu anlatırım.

204. PETER: *(Sinir ve şaşkınlıktan tir tir titreyerek)* Ama ... neden? Ne oldu sana? Hem bu bankı neden sana verecekmişim? Ben iyi havalarda her Pazar, öğleden sonra bu bankta otururum. Burası gözden uzak, hiç kimse gelmez, onun için yalnızca bana aittir.
205. JERRY: *(Yumuşak bir sesle)* Kalk bu banktan Peter; onu ben istiyorum.
206. PETER: *(Çocuk gibi sızlanarak)* Hayır.
207. JERRY: Bu bankı istiyorum dedim ve alacağım. Kalk şuraya git.
208. PETER: İnsan istediği her şeye sahip olamaz. Bunu bilmen gerekir; bu bir kuraldır; insan istediği şeylerin bazılarına sahip olur ama hepsine birden olamaz.
209. JERRY: *(Gülerek)* Embesil! Sen geri zekalısın!
210. PETER: Kes şunu!
211. JERRY: Sen bir bitkisin! Git yere yat.
212. PETER: *(Sinirleri gerilmiş olarak)* Şimdi *sen* beni dinle. Bütün öğleden sonra sana katlandım.
213. JERRY: Yok canım, o kadar olmadı.
214. PETER: YETERİNCE UZUN SÜRE. Sana yeterince uzun süre katlandım. Seni dinledim çünkü çok ... şey görünüyordun ... yani biriyle konuşmaya ihtiyacın olduğunu düşündüm.
215. JERRY: İyi konuşuyorsun; az ve öz, ancak, ... nasıl desem ... ALLAHIM, sen beni hasta ediyorsun ... kalk git buradan ve bankımı bana ver.

216. PETER: BENİM BANKIM!

217. JERRY: (*Peter'ı neredeyse banktan aşağı düşürecek kadar iter*) Yıkıl karşımdan.

218. PETER: (*Eski yerine gelirken*) Allah ... kahretsin seni. Yeterse yeter! Yettin artık sen. Bu bankı sana vermiyorum; onu alamayacaksın, işte o kadar. Şimdi çek git.

(*Jerry domuz gibi bir ses çıkartır ama yerinden kııldamaz*)

Çek git dedim sana.

(*Jerry kııldamaz*)

Çek git buradan. Eğer kalkıp gitmezsen ... sen ... sen bir serserisin, evet serseri. Eğer kalkıp gitmezsen polis çağırır zorla götürürüm seni.

(*Jerry güler, yerinden kalkmaz*)

Bak uyarıyorum seni, polis çağırırım.

219. JERRY: (*Yumuşak sesle*) Buralarda polis bulamazsın; parkın batısındaki ağaçlarla çalılıklardan perileri kovalıyorlar. Bütün yaptıkları bu. Tek işlevleri bu. Avazın çıktığı kadar bağır; hiç işe yaramaz.

220. PETER: POLİS! Bak seni uyarıyorum, tutuklattıracağım. POLİS! (*Durur*) POLİS! Dedim. (*Durur*) Kendimi çok gülünç hissediyorum.

221. JERRY: Gülünç görünüyorsun zaten. Yetişkin bir adam, parkta güneşli bir Pazar öğleden sonrasında durup dururken polis diye bağırıyor Buralardan gerçekten bir polis geçecek olsa seni deli diye alır götürür.

222. PETER: (*Nefret ve çaresizlikle*) Hey Allahım! Ben buraya yalnızca kitap okumaya geldim ve şimdi sen bankı sana vermemi istiyorsun. Delisin sen.

223. JERRY: Hey, sana bir haberim var. O sevgili bankında oturuyorum ve o bir daha asla sana ait olmayacak.

224. PETER: (*Öfkeden kudurarak*) Hey, sen. Bana bak. Bankımdan defol git. Mantıklı olup olmadığı umurumda değil. Bu bankı ben istiyorum. Seni onun üzerinde İSTEMİYORUM!

225. JERRY: (*Alaycı*) Aha ... bana deli diyene bakın.

226. PETER: ÇEK GİT!

227. JERRY: Hayır.

228. PETER: SENİ UYARIYORUM!

229. JERRY: *Şu anda* ne kadar gülünç olduğunun farkında mısın?

230. PETER: (*Öfkesine ve benlik duygusuna yenik düşerek*): Hiç önemi yok. (*Neredeyse ağlamaklı*) KALK GİT BENİM BANKIMDAN!

231. JERRY: Niye? Sen dünyada istediğin her şeye sahipsin; evini, aileni ve hayvanat bahçeni kendin anlattın bana. Her şeyin var senin, ve şimdi de bu bankı istiyorsun. İnsanlar böyle şeyler uğruna mı savaşırlar? Söyle bana Peter, bu bank, bu demir ve tahta yığını senin onurun mu? Uğruna savaşaacağın tek şey bu mu? Bundan daha saçma bir şey düşünebiliyor musun?

232. PETER: Saçma mı? Bak, oturup seninle onurun ne olduğunu tartışacak ya da sana açıklamaya çalışacak değilim. Ayrıca, bu bir onur meselesi değil; zaten olsaydı da sen anlamazdın.

233. JERRY: (*Aşağılayıcı bir tavırla*) Sen ne dediğini bilmiyorsun, öyle değil mi? Belki de yaşamında ilk kez kedilerinin çiş ettiği kutuyu temizlemekten daha çetrefil bir durumla karşı karşıyasın. Aptal! Başka insanların *ihtiyaçları* hakkında ufacık da olsa bir fikrin yok mu senin?

234. PETER: Yok canım. Şuna da bakın. Bir kere senin bu banka ihtiyacın yok. Bu kesin.

235. JERRY: Evet, evet var.

236. PETER: (*Kendini güçlülkle kontrol ederek*) Ben yıllardır buraya geliyorum; burada son derece keyifli ve doyumlu saatler geçiriyorum. Bunlar insan hayatında önemli şeylerdir. Ben sorumluluk sahibi bir insanım, ve bir YETİŞKİNİM. Bu benim bankım, ve senin onu benim elimden almaya hakkın yok.

237. JERRY: Öyleyse savaş onun uğruna. Savun kendini; bankımı savun.

238. PETER: Pekala, beni sen zorladın. Kalk ayağa ve dövüş.

239. JERRY: Bir erkek gibi mi?

240. PETER: (*Hala öfkeli*) Evet, bir erkek gibi; eğer benimle dalga geçmeyi daha fazla sürdüreceksen.

241. JERRY: Sana bir konuda hakkını vermem gerek: sen bir *bitkisin*, sanırım biraz da miyop bir bitki...

242. PETER: YETER ARTIK...

243. JERRY: ...Ama, biliyor musun, ... televizyonda hep dedikleri gibi – biliyor musun – yani demek istediğim, Peter, belli bir saygınlığın da var senin; şaşırıyorum...

244. PETER: KES!

245. JERRY: *(Uyuşuk bir tavırla ayağa kalkar)* Pekala, Peter, bu bank için dövüşelim ama adil bir dövüş olmaz bu. *(Cebinden çirkin görümlü bir sustalı çıkartıp açar)*

246. PETER: *(Ansızın durumun ciddiyetini kavrayarak)* Sen gerçekten delisin! *Düpedüz* delisin. BENİ ÖLÜDÜRECEKSİN!

(Peter ne yapması gerektiğine karar veremedi Jerry bıçağı omun ayaklarının dibine atar)

247. JERRY: İşte. Hadi onu al. Bıçak sende, böylece daha adil bir dövüş olur.

248. PETER: *(Dehşetle)* Hayır!

(Jerry Peter'in üstüne yürür, onu yakasından kavrar; Peter ayağa kalkar; yüzleri neredeyse birbirine değmektedir)

249. JERRY: Şimdi bıçağı yerden al ve dövüş benimle. Kendine olan saygın için dövüş; şu Allahın belası bank için dövüş.

250. PETER: *(Kendini kurtarmaya çalışarak)* Hayır! Bı...bırak beni! İm...İmdat!

251. JERRY: *(Her "dövüş" deyişinde bir tokat atarak)* Dövüş diyorum sana sefil piç; o bank için dövüş; papağanların için dövüş; kedilerin için dövüş; kızların için

dövüş; karın için dövüş; erkekliğin için dövüş, seni acınası küçük bitki. *(Peter 'ın yüzüne tükürür)* Karına bir erkek çocuk bile veremedin sen.

252. PETER: *(Yakasını Jerry'nin elinden kurtarır, öfkeden kudurmuş gibidir)*
Onun erkeklikle değil, genlerle ilgisi var, seni...seni canavar herif. *[Atılıp yerdeki bıçağı alır ve sesli sesli soluyarak biraz geriler]* Sana son bir şans veriyorum; defol git buradan ve beni rahat bırak! *(Kolumu öne uzatmış, elindeki bıçağı sıkı sıkı tutmaktadır; ama saldırı değil savunma için)*

253. JERRY: *(İç geçirir)* öyle olsun!

(Birden kendini öne atıp tüm gövdesiyle Peter'in elindeki bıçağın üzerine yıkılır. Jerry bu pozisyonda iken bir an tam bir sessizlik olur, sonra Peter bir çığlık atar ve elindeki bıçağı Jerry'nin gövdesinde bırakarak geri çekilir. Jerry kıpırdamadan durur. Sonra o da ölümcül bir yara almış olan öfkeli bir hayvan gibi bağırır. Bedenine saplı olan bıçakla birlikte sendeleyerek banka doğru yürür. İki büklüm oturur, ağzı açık olarak ve acıdan büyümiş gözlerle Peter'a bakar)

254. PETER: *(Alçak sesle)* Aman Allahım, aman Allahım, aman Allahım...

(Peter bu sözleri art arda birçok kez yineler. Jerry ölmektedir; ama yüzündeki ifade değişmiş gibidir. Kasları gevşemiştir, zaman zaman ses tonunda acıyla kıvrandığını belli eden değişiklikler olursa da ölümden uzak gibidir. Gülümser)

255. JERRY: Sağ ol Peter. Bunu içten söylüyorum. Sana çok teşekkür ederim.

(Peter'in ağzı açık kalır. Donakalmıştır)

Ah, Peter, seni kaçıracağım diye öyle korktum ki. *(Gülmeye çalışır)* Yanımdan uzaklaşıp gidivereceksin diye ne kadar korktuğumu bilemezsin. Artık sana hayvanat bahçesinde ne olduğunu anlatacağım. Sanıyorum... sanıyorum hayvanat bahçesinde şöyle bir şey olmuştu... sanıyorum. Galiba hayvanat bahçesindeyken sana... ya da

herhangi birine rastlayana kadar kuzeye doğru ... tam kuzey sayılmazsa da ...yürümeye karar verdim ...ve seninle konuşmaya karar verdim ,, sana öyle şeyler söyleyecektim ki ...söylediklerim ...Neyse, sonucu görüyorsun işte. Anlıyor musun? *İşte* sonuç. Ama ... bilemiyorum ... bütün bunları planlamış olabilir miyim? Yo ... yo, olamam. Ama galiba planlamıştım. İşte öğrenmek istediğin şeyi anlattım, değil mi? Artık hayvanat bahçesinde ne olduğunu biliyorsun. Artık televizyonda ne göreceğini de biliyorsun ... sana sözünü ettiğim yüzü ... benim yüzümü, şu anda görmekte olduğun yüzü. Peter ...Peter? ... Peter ... sağ ol. Sana yüz sürdüm (*belli belirsiz güler*) ve sen bana huzur verdin. Sevgili Peter.

256. PETER: (*Bayılacak gibi*) Aman Allahım!

257. JERRY: Sen artık gitsen iyi olur. Birileri gelebilir. Onlar geldiğinde burada olmak istemezsin, değil mi?

258. PETER: (*Yerinden kıpırdamadan ağlamaya başlar*) Aman Allahım, aman Allahım.

259. JERRY: (*Sesi güçlkle çıkmaktadır; artık ölüme çok yaklaşmıştır*): Bir daha buraya dönmeyeceksin Peter; burası elinden alındı. Bankını kaybettin ama onurunu korudun. Ha, Peter, şimdi sana bir şey söyleyeceğim: aslında sen bir bitki değilsin; peki, peki, sen bir hayvansın. Sen de bir hayvansın. Ama artık acele etsen iyi olur Peter. Çabuk; gitsen iyi olur ... anlıyor musun? [*Jerry bir mendil çıkartıp güçlkle ve acı içinde kıvrınarak bıçağın üzerindeki parmak izlerini siler*] Çabuk, git Peter.

(*Peter sendeleyerek uzaklaşmaya çalışır*)

Dur ... dur, Peter. Kitabını al ... kitabını. Burada ... yanımda ... bankının üzerinde ... yani benim bankımın. Gel ... kitabını al.

(*Peter kitabını almak için bir hamle yapar, sonra geri çekilir*)

Çabuk ol ... Peter.

(Peter banka koşar, kitabını kapar ve hızla geri çekilir)

Çok iyi, Peter ... çok iyi. Şimdi ... çabuk git.

(Peter bir an duraklar, sonra sahnenin sol yanından koşarak çıkar)

Kaç, git çabuk ... *(Gözlerini kapar)* Kaç, git, papağanların yemeği hazırlıyor... kediler... sofrayı kuruyor...

260. PETER: *(Sahne arkasından, acıklı bir haykırışlar)* AMAN ALLAHIM!

261. JERRY: *(Gözleri hala kapalı, başını iki yana sallayarak konuşur; sözlerinde hem bir alay hem de bir yakarış var gibidir)* Aman... Allahım. *(Ölür)*

PERDE

EK-3: OYUN KAYDI

KAYNAKÇA

Adler, Alfred. **İnsanı Tanıma Sanatı**. Çeviren: Kamuran Şipal. 4. Basım, İstanbul: Say Yayınları, 1994.

Akarsu, Bedia. **Çağdaş Felsefe**. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1984.

Albee, Edward. **The Zoo Story**. New York: Coward-McCann, 1960.

_____. **Hayvanat Bahçesi Masalı**. Çeviren Sevda Çalışkan, Devlet Tiyatroları Yayınlanmamış Oyun Metni.

_____. **Kılıpayı**. Çeviren: Sevgi Sanlı. Ankara : Dost Yayınları, 1968.

_____. **Kim Korkar Hain Kurttan?** Çeviren: Tuncay Birkan. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1993.

_____. **The Death of Bessie Smith**. London: Samuel French, 1960.

_____. **Three Tall Women**. New York: Dutton, 1994.

_____. **The Goat, or, Who Is Sylvia?** New York: Overlook Press, 2003.

Alemdar, Korkmaz. Erdoğan, İrfan. **İletişim ve Toplum**. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990.

_____. **Popüler Kültür ve İletişim**. Ankara: Ümit Yayıncılık, 1994.

Artaud, Antonin. **Tiyatro ve İkizi**. Çeviren: Bahadır Gülmez. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1993.

Beckett, Samuel. **Godot'yu Beklerken**. Çeviren: Ferit Edgü. İstanbul: Çan Yayınları, 1963.

Bessiere, Gerard. **İsa Beklenmedik Tanrı**. Çeviren: Mehmet Ali Kayabal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001.

Brockett, Oscar G. **Tiyatro Tarihi**. Yayına Hazırlayan: İnönü Bayramoğlu, Ankara: Dost Kitabevi, 2000.

Camus, Albert. **Denemeler**. Çevirenler: Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol. Beşinci Basım, İstanbul: Say Yayınları, 1983.

_____. **Sisyph Efsanesi**. Çeviren: Tahsin Yücel. İstanbul : Ataç Kitabevi, 1962.

Candan, Aysin. **Yirminci Yüzyılda Öncü Tiyatro**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994.

Çalışkan, Hamit. **Absürd Tiyatro**. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, 1995.

Çalışlar, Aziz. **Tiyatro Oyunları Sözlüğü**. İstanbul: MitosBOYUT Yayınları, TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti., 1994.

Çamurdan, Esen. **Çağdaş Tiyatro ve Dramaturgi**. İstanbul: MitosBOYUT Yayınları, TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti., 1996.

Doğan, İsmail. **İletişim ve Yabancılaşma**. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1998.

Erdoğan, İrfan. **İletişimi Anlamak**. Ankara: Erk Yayınları, 2002.

Esslin, Martin. **Absürd Tiyatro**. Çeviren: Güler Siper. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 1991.

_____. **Dram Sanatının Alanı**. Çeviren: Özdemir Nutku. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.

- Foulquie, Paul. **Varoluşunun Varoluşu**. Çeviren: Yakup Şahan. 3. Basım, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998.
- Freud, Sigmund. **Kitle Psikolojisi**. Çeviren: Kamuran Şipal. İstanbul: Cem Yayınevi, 1998.
- Güllü, Fırat. "Absürd Oyunlarda Temalar". **Mimesis Tiyatro Çeviri Araştırma Dergisi**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 1997.
- Gürsoy, Kenan. **Ekzistans ve Felsefe Üzerine Görüşler**. Ankara : Akçay Basım Yayım, 1988.
- Gürün, Dikmen. **Tiyatro Yazıları**. İstanbul: MitosBOYUT Yayınları, TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti., 2000.
- Hamilton, Edith. **Mitologya**. Çeviren: Ülkü Tamer. 5. Basım. İstanbul: Varlık Yayınları, 1990.
- Ionesco, Eugene. **Gergedan**. Çeviren: Fikret Adil. İstanbul : Ataç Kitabevi, 1963.
- _____. **Kel Şarkıcı**. Çevirenler: Ülkü Tamer, Genco Erkal. İstanbul : De Yayınevi, 1961.
- İpşiroğlu, Zehra. **Tiyatroda Düşünsellik**. İstanbul: MitosBOYUT Yayınları, TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti., 1995.
- _____. **Uyumsuz Tiyatroda Gerçekçilik**. İstanbul: MitosBOYUT Yayınları, TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti., 1996.
- _____. **Tiyatroda Devrim**. 3. Basım, İstanbul: MitosBOYUT Yayınları, TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti., 2000.

Lazar, Judith. **İletişim Bilimi**. Çeviren: Cengiz Anık. Ankara: Vadi Yayınları, 2001.

Magill, Frank. N. **Egzistansiyalist Felsefenin Beş Klasığı**. Çeviren: Vahap Mutal. 2. Basım, İstanbul: Dergah Yayınları, 1992.

Nutku Özdemir. **Dram Sanatı**. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2001.

_____. **Dünya Tiyatrosu Tarihi**. Cilt 2, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1985.

_____. **Tiyatro Yönetmeninin Çalışması**. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1974.

Oskay, Ünsal. **Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım**. 4. Basım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001.

_____. **İletişimin ABC'si**. 3. Basım, Der Yayınları, İstanbul: 2001.

Özer, A. Kadir. **İletişimsizlik Becerisi**. İstanbul: Varlık Yayınları, 1996.

Özkök, Ertuğrul. **Sanat, İletişim ve İktidar**. Ankara: Tan Yayınları, 1982.

_____. **İletişim Kuramları Açısından Kitlelerin Çözülüşü**. Ankara: Tan Yayınları, 1985.

Pavis, Patrice. **Sahneleme : Kültürler Kavşağında Tiyatro**. Çeviren: Sibel Kamber. Ankara : Dost Kitabevi, 1999.

Paz, Octavio. **Yalnızlık Dolambacı**. Çeviren: Bozkurt Güvenç. İstanbul: Cem Yayınevi, 1978.

Pinter, Harold. **Aldatma**. Çeviren: Haluk Bilginer. İstanbul : Yapı Kredi Yayınları, 1992.

_____. **Ayışığı**. Çeviren: Filiz Ofluoğlu. İstanbul : MitosBOYUT Yayınları, TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.,1993.

Roudené, Mathew. **Understanding Edward Albee**. Columbia: University of South Caroline Press. 1987.

Russell, Bertrand. **Batı Felsefesi Tarihi Yeniçağ**. Çeviren: Muammer Sencer. 4. Basım, İstanbul: Say Yayınları, 1994.

Rutenberg, Michael. **Edward Albee: Playwright in Protest**. New York: DBS Publications, 1969.

Sartre, Jean Paul. **Materyalizm ve Devrim**. Çeviren: Emin Türk Elçin. 4. Basım, İstanbul: Ataç Kitabevi Yayınları, 1998.

_____. **Varoluşçuluk**. Çeviren: Asım Bezirci. 15. Basım, İstanbul: Say Yayınları, 1999.

Sertel, Zekeriya. **Amerikan Biçimi Yaşam**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994.

Şener, Sevda. **Yaşamın Kırılma Noktasında Dram Sanatı**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

_____. **Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuarı Yayınları, 1991.

Tekinay, Aslı. **Contemporary American Drama 1960-2000**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 2001.

Tolstoy, Lev Nikolayeviç. **İvan İlyiç'in Ölümü.** Çeviren: Nihal Yalaza Taluy. İstanbul: Can Yayınları Ltd. Şti., 2003.

Usluata, Ayseli. **İletişim.** İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.

Vattimo, Gianni. **Modernliğin Sonu.** Çeviren: Şahabettin Yalçın. İstanbul: İz Yayıncılık, 1999.

Yüksel, Ayşegül. **Samuel Beckett Tiyatrosu.** İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1992.

Wahl, Jean. **Varoluşçuluğun Tarihçesi.** Çeviren: Bertan Onaran. İstanbul: Payel Yayınevi, 1999.

Zillioğlu, Merih. **İletişim Nedir?** İstanbul: Cem Yayınları, 1993.